

การศึกษาตัวบ่งชี้ สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย

พินิจ ลาภธนานนท์
สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กุมภาพันธ์ 2538

รายงานผลการวิจัย

การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย

ระยะที่ 2

โดย

นายพินิจ ลาภธนานนท์

เสนอต่อ

ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กุมภาพันธ์ 2538

ร 16650204

คณะผู้วิจัย

- นักวิจัยและหัวหน้าโครงการ : นายพินิจ ลาภธนานนท์
- ผู้ช่วยวิจัย : นางสาวอรัญญา แวอาลี
- ผู้รวบรวมและบันทึกข้อมูล : นางสาวอรัญญา แวอาลี
นางสาวสุกัญญา ตั้งสูงริต
นางสาวสุดธิดา วงศ์สถาพรพัฒน์
นางสาวละอองฟ้า ดันติวิวัฒน์วงศา
นางจินตนา วิฑู
- ที่ปรึกษาโครงการ : รศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์
ศ.ดร.ไกรยุทธ ธีรตยาภินันท์
รศ.ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ
ดร.วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

รายงานผลการวิจัย “การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ระยะที่ 2” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในโครงการข้อมูลพื้นฐานของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ทำการศึกษาเพื่อทดสอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ด้วยการสำรวจข้อมูลเพื่อทดสอบหาตัวบ่งชี้และตัวแปรที่จะสามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยคาดหวังว่าจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สถาบันวิจัยสังคมจะนำไปพัฒนางานวิจัยและงานวิชาการอื่นๆที่จะช่วยให้เข้าใจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยได้ชัดเจนขึ้น ในลำดับต่อไป

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ทำการศึกษาและสำรวจข้อมูลมาตั้งแต่ พ.ศ.2534-2535 ในการวิจัยระยะที่ 1 และต่อเนื่องมาใน พ.ศ.2536-2537 ในการวิจัยระยะที่ 2 ซึ่งช่วยให้งานวิจัยโครงการนี้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษาได้ครอบคลุมทุกภาคของประเทศ และสามารถรวบรวมข้อมูลได้ทั้งในพื้นที่เมืองและชนบท อันเป็นเงื่อนไขสำคัญต่องานวิจัยในลักษณะงานวิจัยพื้นฐานที่ต้องการผลการสำรวจข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและความแม่นยำในข้อมูลที่สำรวจ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ในสาขาวิชาต่างๆหลายท่านมาร่วมเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ และแนวความคิดต่างๆ ในประเด็นที่ศึกษาวิจัย กระทั่งสามารถจัดระบบแนวคิดและกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการสำรวจข้อมูล ประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ และเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์นี้ขึ้นมา

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะที่ปรึกษาโครงการ และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้สละเวลามาร่วมเสนอข้อคิดเห็นและคำแนะนำต่างๆ อันเป็นส่วนสำคัญยิ่งให้การวิจัยข้อมูลพื้นฐาน โครงการนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี มา ณ โอกาสนี้ด้วย

นายพินิจ ลากธนานนท์
สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
คณะวิจัย	
คำนำ	
ภาคที่ 1 ระเบียบวิธีวิจัย	
บทที่ 1 บทนำ	2
1.1 ความสำคัญของการศึกษาตัวบ่งชี้	2
1.2 กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
1.3 ผลการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ระยะที่ 1	16
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการวิจัย	
2.1 วัตถุประสงค์การวิจัย	20
2.2 ขอบเขตและขั้นตอนการวิจัย	20
2.3 วิธีการสำรวจข้อมูล	21
2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	27
ภาคที่ 2 การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง	
บทที่ 3 การทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดสำหรับเขตเมือง	32
3.1 การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability Testing)	32
3.2 การทดสอบความแม่นยำ (Validity Testing)	34
บทที่ 4 การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง	40
4.1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง	40
4.2 การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม	44
4.3 การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมือง	55
4.4 การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น	57
4.5 สรุปผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมและความเหลื่อมล้ำของประชากรในเขตเมือง	67
ภาคที่ 3 การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบท	
บทที่ 5 การทดสอบตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมสำหรับเขตชนบท	71
5.1 การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability Testing)	71
5.2 การทดสอบความแม่นยำ (Validity Testing)	73
บทที่ 6 การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบท	79
6.1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง	79
6.2 การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม	83
6.3 การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบท	90

สารบัญ

	หน้า
6.4 การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น	92
6.5 สรุปผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมและความ เหลื่อมล้ำทางสังคมในชนบท	99
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
บทที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	103
7.1 สรุปผลการทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด	104
7.2 สรุปผลการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคม	107
7.3 สรุปผลการสำรวจการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้และตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อ ความเหลื่อมล้ำในสังคม	108
7.4 ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัย	111
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	116
ภาคผนวก ก. แบบสอบถามเพื่อสำรวจตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคม	117
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามเพื่อสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคม	123

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	รายละเอียดพื้นที่ศึกษาและจำนวนตัวอย่างที่สำรวจ	26
3-1	ผลการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง	33
3-2	เปรียบเทียบความถี่และร้อยละของตัวบ่งชี้สำคัญที่มีผลทำให้คนแตกต่างกัน	36
3-3	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า Coefficient variation (CV) จากการจัดลำดับความสำคัญตัวบ่งชี้	37
3-4	เปรียบเทียบความถี่และร้อยละการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม	39
4-1	ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง	41
4-2	การจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่าง	45
4-3	การจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่างเป็น 4 ช่วงชั้น	46
4-4	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง	47
4-5	ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้นในแต่ละช่วงชั้นทางสังคม	51
4-6	ความถี่ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง	56
4-7	ร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างที่อยู่ในช่วงชั้นต่างๆ	57
4-8	สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นต่ำในเขตเมือง จำแนกตามช่วงชั้นย่อย	62
4-9	สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นกลางในเขตเมือง จำแนกตามช่วงชั้นย่อย	64
4-10	สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นสูงในเขตเมือง จำแนกตามช่วงชั้นย่อย	66
4-11	เปรียบเทียบตัวแปรที่เหมือนหรือแตกต่างกันในการวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น	68
4-12	เปรียบเทียบความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น	69
5-1	ผลการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง	71
5-2	ความถี่และร้อยละของตัวบ่งชี้สำคัญที่มีผลทำให้คนชนบทแตกต่างกัน	74
5-3	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า Coefficient Variation (CV) จากการจัดลำดับความสำคัญตัวบ่งชี้	75
5-4	แสดงความถี่การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม จากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง	77
6-1	ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง	79
6-2	การจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่าง	83
6-3	การจัดช่วงชั้นทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์เป็น 4 ช่วงชั้น	84
6-4	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง	85
6-5	ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้นในแต่ละช่วงชั้นทางสังคม	87
6-6	ความถี่ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบท	91
6-7	ร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างที่อยู่ในช่วงชั้นต่างๆ	92
6-8	สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นต่ำในชนบท จำแนกตามช่วงชั้นย่อย	95
6-9	สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นกลางในชนบท จำแนกตามช่วงชั้นย่อย	96

ภาคที่ 1

ระเบียบวิธีวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1. ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประชาคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจากโครงสร้างสังคมแบบเดิมที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่บนพื้นฐานของระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ ไปเป็นโครงสร้างสังคมที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขความสัมพันธ์และความแตกต่างทางสังคมบนพื้นฐานโครงสร้างเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เช่น ระหว่างชาวนาชาวลำกับพ่อค้าคนกลาง ระหว่างนายจ้างกับกรรมกร เป็นต้น ความแตกต่างดังกล่าวนี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญของโครงสร้างสังคมไทยในปัจจุบัน

โดยพื้นฐานแล้วความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำในแต่ละสังคม จะขึ้นอยู่กับเกณฑ์หรือวิธีการในการจัดลำดับช่วงชั้นสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคม เนื่องจากในแต่ละสังคมมีลักษณะร่วมกันประการหนึ่ง คือมีการแบ่งระดับของชนในสังคมออกเป็นกลุ่มๆ ที่มีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมกล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีมาแต่อดีต และดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน การแบ่งระดับของกลุ่มคนในสังคมดังกล่าวนี้เรียกว่า "การจัดช่วงชั้นทางสังคม" (Social Stratification)

หากพิจารณาสังคมมนุษย์ในยุคเริ่มแรก จะพบว่าเป็นสังคมที่ไม่มีการจัดช่วงชั้นทั้งนี้การจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นกฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นในภายหลัง เพื่อจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในสังคม เงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การจัดช่วงชั้นทางสังคมคือขนาดของสังคมและความซับซ้อนของระบบเศรษฐกิจ สังคมที่มีขนาดเล็กมากเช่นสังคมเผ่าชนดั้งเดิมที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย เป็นสังคมที่ไม่มีการจัดช่วงชั้น เนื่องจากโดยส่วนใหญ่มักเป็นญาติพี่น้องกัน และการที่มีสมาชิกจำนวนน้อยทำให้ไม่มีการแบ่งกลุ่มย่อยที่ทำหน้าที่แตกต่างกัน การแบ่งงานมักแบ่งเฉพาะหน้าที่ของชายกับหญิงและเด็กกับผู้ใหญ่นั้น ในสังคมขนาดเล็กนั้นการที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีอำนาจเหนือคนอื่น ๆ อย่างถาวรมักเป็นไปได้ยาก เพราะเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ สังคมใดจะมีกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกลุ่มอื่นอย่างถาวรจนกลายเป็นชั้นสังคมหนึ่งๆ นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของการผลิต กล่าวคือจะต้องเป็นสังคมที่มีระบบการผลิตที่สามารถสร้างผลผลิตส่วนเกินหรือต้องมีเทคนิคการผลิตที่สามารถผลิตได้มากเกินความจำเป็นต่อการอยู่รอดของสมาชิกส่วนใหญ่ ส่วนเกินนั้นจะกลายเป็นทรัพย์สินที่คนบางคนและบางกลุ่มสะสมครอบครองไว้ การครอบครองส่วนเกินนั้นทำให้เกิดความแตกต่างทางเศรษฐกิจ การมีอำนาจหรืออิทธิฤทธิ์ต่างๆ และเกิดการแบ่งกลุ่มคนเป็นคนที่เหนือกว่าและด้อยกว่าจนกลายเป็นการจัดช่วงชั้นทางสังคม กล่าวได้ว่าการจัดช่วงชั้นทางสังคมได้เริ่มเกิดขึ้นในสังคมเกษตรกรรมและสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

นักสังคมวิทยาได้พบว่า สังคมทุกสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบันล้วนมีลักษณะการแบ่งช่วงชั้นทั้งสิ้น.....แต่อย่างไรก็ตามลักษณะการแบ่งช่วงชั้นของคนในสังคมแต่ละสังคมนั้นไม่เหมือนกัน แม้กระทั่งจำนวนชั้นของคนในสังคมแต่ละสังคมนั้นก็ไม่เท่าเทียมกัน (อารง สุทธศาสตร์ 2531 : 191)

สำหรับเกณฑ์การพิจารณาแบบแผนการจัดช่วงชั้นทางสังคมนั้น Melvin M. Tumin (1967 : 13-18) ได้กล่าวถึงการจัดช่วงชั้นทางสังคมว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สร้างภาวะความแตกต่างระหว่างสมาชิกในสังคมโดยสังเกตได้จากปรากฏการณ์สำคัญ 5 ประการ คือ (ปฐคดี อากมานนท์ 2520 : 32-33)

(1) ลักษณะแบบแผนทางสังคมของการให้ความสำคัญและยอมรับในคุณสมบัติทางชีวภาพ (เช่น ความเฉลียวฉลาด อายุ เพศ เป็นต้น) บรรทัดฐานทางสังคม และกระบวนการอบรมสั่งสอน ซึ่งมีการให้ความสำคัญที่ไม่มีความเท่าเทียมกัน

(2) ความเป็นมาในอดีตตามบันทึกทางประวัติศาสตร์พบว่าประชาชนได้รับอำนาจ ทรัพย์สินและเกียรติภูมิแตกต่างกัน จึงสร้างการแบ่งช่วงชั้นที่ชัดเจน

(3) รูปแบบการกระจายสินค้าและบริการที่พึงพอใจในสังคมมีขนาดไม่เพียงพอ และจำเป็นต้องขยายออกไปถึงจุดของความมีและไม่มีในระดับที่แตกต่างกัน

(4) รูปแบบสัมพันธภาพของปัจเจกบุคคลในสังคม กำหนดตามสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกัน และมีระบบเรียงลำดับความสูงต่ำแบ่งเป็นช่วงชั้น จึงทำให้โอกาสรับรู้และการเลื่อนชั้นแตกต่างกันด้วย

(5) ปัจเจกบุคคลส่วนใหญ่จะมีความนึกคิดและการเลือกใช้แบบแผนชีวิตแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ในช่วงชั้นที่ตนอยู่และมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในโอกาสชีวิตที่จะสร้างความสุขหรือทุกข์ ตลอดจนการกำหนดแบบแผนชีวิตที่จะเลือกใช้หรือประพฤติปฏิบัติ ฉะนั้นโอกาสชีวิตจึงเป็นตัวกำหนดทั่วไปในการดำเนินชีวิต ส่วนแบบแผนชีวิตมีผลต่อความแตกต่างของการปฏิบัติที่แสดงออกในรสนิยมและค่านิยม ซึ่งจะปรากฏการณ์ที่เกิดความแตกต่างอันสามารถแบ่งเป็นช่วงชั้นได้

โดยสรุปแล้ว ในทุกสังคมจะมีความเหลื่อมล้ำของสมาชิกในสังคมนั้นๆ เสมอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องมีการจัดช่วงชั้นทางสังคม ไม่ว่าคนในสังคมนั้นจะปรารถนาหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะการจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธภาพทางสังคมที่บ่งชี้ถึงความไม่เสมอภาคกันระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ โดยมีปัจจัยบางประการเป็นเงื่อนไขที่กำหนดการจัดช่วงชั้นทางสังคมนั้นขึ้น อาจเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา เกียรติยศ อำนาจ อิทธิพล ภูมิปัญญา หรือปัจจัยอื่นๆ โดยปัจจัยดังกล่าวนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการณ์ของสังคมในแต่ละช่วงของเวลา และที่สำคัญยังขึ้นอยู่กับระดับหรือหน่วยในการศึกษาด้วย

สังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ ในโลกที่มีการจัดช่วงชั้นทางสังคม และมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการจัดช่วงชั้นทางสังคมอยู่ตลอดเวลา แนวความคิดที่จะใช้ศึกษาจึงต้องเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะการณ์ของสังคมในแต่ละช่วงเวลา การวิเคราะห์ประเด็นเหล่านี้ในสังคมไทย ยังไม่สามารถหาข้อยุติที่ชัดเจนได้ในปัจจุบัน องค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของสังคมต่างๆ ยังมีอยู่จำกัด แม้จะมีนักวิชาการหลายท่านทำการศึกษาวิเคราะห์แง่มุมต่างๆ ในประเด็นนี้ไว้มากพอสมควร แต่ล้วนเป็นการศึกษาวิเคราะห์ที่ต่างกรรมต่างวาระกันจึงยากที่จะนำมาเชื่อมโยงให้สามารถเข้าใจความแตกต่างทางสังคมดังกล่าวได้อย่างชัดเจนทุกแง่มุม

การศึกษาวิจัยนี้ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการทดสอบแนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย โดยต้องการสำรวจเพื่อทดสอบหาตัวบ่งชี้ (Indicator set) และหาเกณฑ์การวัด (measurement) ซึ่งในการวิจัยระยะที่ 1 ผลการสำรวจได้กลุ่มตัวบ่งชี้ขึ้นมาชุดหนึ่ง แต่เมื่อนำไปทดลองสำรวจเพื่อหาความสอดคล้องกันระหว่างกลุ่มตัวบ่งชี้กับสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ก็พบว่ากลุ่มตัวบ่งชี้เหล่านี้สามารถอธิบายได้ดีเฉพาะในสังคมเมือง แต่ยังไม่สามารถใช้อธิบายได้อย่างชัดเจนในสังคมชนบท จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยระยะที่ 2 เพื่อทำการทดสอบหากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมกับการอธิบายในสังคมเมืองและชนบทได้อย่างมีความน่าเชื่อถือทางสถิติ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของการศึกษาในลำดับต่อไป

1.2. กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 การวัดและการทดสอบเครื่องมือวัด

การสร้างมาตรวัดหรือการวัดตัวแปร เป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญมากของการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและคุณสมบัติต่างๆของบุคคลหรือของหน่วยวิเคราะห์ การวัดนั้นหมายถึงกระบวนการแปรสภาพแนวคิด (concepts) ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมให้เป็นข้อมูลทางสถิติเชิงปริมาณหรือคุณภาพ โดยในทางปฏิบัติกล่าวได้ว่าการวัดคือการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆที่จะให้ค่าแก่ข้อมูลหรือการให้น้ำหนักกับตัวแปรต่างๆที่จะทำการวัดหรือที่จะนำมารวมตัวกันเป็นตัวแปรใหม่ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2537 : 1-3)

ในการสร้างมาตรวัดงานวิจัย ผู้วิจัยต้องอาศัยแนวความคิดในทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นองค์ประกอบหลักที่จะกำหนดตัวแปรที่สำคัญในการวิจัย และจะพัฒนาตัวแปรแต่ละตัวเป็นข้อคำถามให้ครอบคลุมขณะเดียวกันจะต้องให้เกิดความชัดเจนด้วยว่าจะถามอะไรและถามอย่างไรจึงจะตรงประเด็น (ทองใบ สุคชาริ 2537 : 17)

อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่ได้จากการวัดจะมีมากน้อยเพียงใด เป็นไปตามทฤษฎีหรือ ไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการทั้งหมดที่ใช้ในการวัด กระบวนการวัดที่ดีถูกต้องตามหลักการก็จะให้มาตรวัดที่ดี ทั้งนี้สิ่งที่จะบ่งชี้คุณภาพของการวัดมี 4 ปัจจัยด้วยกันคือ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2537 : 4-5)

1) ความน่าเชื่อถือของการวัด (Reliability) หมายถึงว่าเมื่อได้ทำการวัดแล้ว ผลที่ได้จากการวัดมีความสอดคล้องเหมือนกันทุกครั้งหรือไม่ หากผลที่ได้จากการวัดเหมือนกันหรือสอดคล้องกันก็เรียกว่ามีความน่าเชื่อถือ หากไม่เหมือนกันหรือไม่สอดคล้องกันก็เชื่อถือไม่ได้

2) ความแม่นยำของการวัด (Validity) หมายถึงความสามารถของเครื่องมือวัดที่จะวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างตรงประเด็นที่ต้องการวัดหรือไม่

3) ความไวของการวัด (Sensitivity) หมายถึงความสามารถของเครื่องมือวัดในการจำแนกความแตกต่างระหว่างหน่วยต่างๆที่ต้องการจะศึกษาวิจัย

4) การมีความหมายของการวัด (Meaningfulness) หมายความว่าเครื่องมือวัดนั้นสามารถจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สร้างขึ้นกับปรากฏการณ์ต่างๆได้อย่างมีความหมายชัดเจน

โดยทั่วไปแล้วการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดในงานวิจัยมักจะทดสอบเฉพาะความน่าเชื่อถือและความแม่นยำเป็น 2 ประเด็นหลัก งานวิจัยใดที่สามารถทดสอบสถิติของ 2 ประเด็นนี้ได้เป็นที่น่าพอใจก็ถือว่างานวิจัยนั้นมีคุณภาพดีสามารถนำไปใช้อ้างอิงทางวิชาการได้ เนื่องจากการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือจะช่วยให้เกิดความมั่นใจได้ว่าเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมานั้นสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงตามที่ต้องการ และมั่นใจได้ว่าไม่ว่าจะนำไปเก็บข้อมูลเมื่อไร ถ้าอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่คล้ายคลึงกันย่อมจะให้ผลไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิเคราะห์ความแม่นยำของเครื่องมือวัดเป็นอำนาจของการใช้เครื่องมือวัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลว่าสามารถเก็บรวบรวมสิ่งที่ต้องการจะวัดได้อย่างถูกต้องตรงความต้องการของผู้วิจัยเพียงไร ดังนั้นการทดสอบทั้ง 2 ประเด็นนี้จึงมีความสำคัญมากต่องานวิจัยทุกงาน

สำหรับการทดสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของการวัดมีหลักการและวิธีการทดสอบโดยสรุปดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2537 : 130-146)

1.2.1.1 หลักการและวิธีการทดสอบความน่าเชื่อถือ

การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวัดทำได้หลายวิธี ทั้งโดยการวัดซ้ำด้วยแบบสอบถามชุดเดียวกัน การวัดแบบที่ทดสอบแทนกันได้ การทดสอบแบบแบ่งครึ่ง หรือการทดสอบเพื่อดูความคงที่หรือความสอดคล้องภายในระหว่างข้อคำถามและระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) วิธีการวัดซ้ำ (Test and retest method) เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดในการประเมินความน่าเชื่อถือของการวัด โดยการวัดแล้ววัดซ้ำอีกครั้งด้วยการใช้มาตรวัดเดียวกันกับคนกลุ่มเดียวกันภายในระยะเวลาหนึ่ง จากนั้นดูความสัมพันธ์ระหว่างผลของการวัด 2 ครั้ง ถ้ามีความสัมพันธ์กันสูงแสดงว่ามีความน่าเชื่อถือสูง ปัญหาสำคัญของการทดสอบความน่าเชื่อถือโดยวิธีการนี้ คือ ในบางครั้งผู้วิจัยไม่มีโอกาสที่จะวัดได้มากกว่า 1 ครั้ง นอกจากนั้นแล้วค่าของความสัมพันธ์ระหว่างการวัดทั้งสองครั้งยังยากแก่การตีความหมาย เพราะอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงแนวคิด การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้ผลการวัด 2 ครั้งไม่เหมือนกัน ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ช่วงเวลาการวัดที่ยังห่างกันนานเท่าใด แนวความคิดอาจเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้เราตีความหมายผิดเป็นว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการไม่มีเสถียรภาพของการวัด

2) วิธีการวัดแบบที่ทดสอบแทนกันได้ (Althemate forms method) มีลักษณะคล้ายกับวิธีการวัดซ้ำ เพราะเป็นการวัดสองครั้งกับคนกลุ่มเดียวกัน ที่แตกต่างกันอย่างสำคัญคือ วิธีการนี้ในการวัดซ้ำนั้นใช้มาตรวัดหรือแบบทดสอบคนละชุดกับมาตรวัดชุดแรก แต่คิดว่าเป็นแบบที่ทดสอบแทนกันได้และมุ่งที่จะวัดสิ่งเดียวกัน มาตรวัดหรือแบบทดสอบนั้นจะไม่แตกต่างกันไปทางใดทางหนึ่งอย่างมีระบบ ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรวัดหรือแบบทดสอบทั้งสองชุดจะเป็นสิ่งบ่งชี้ค่าความน่าเชื่อถือของมาตรวัด ปัญหาขั้นพื้นฐานของวิธีการนี้คือ ความยากในการสร้างมาตรวัดที่สามารถทดแทนกันได้อย่างคู่ขนาน เพราะการสร้างมาตรวัดที่ดีชุดเดียวก็ปฏิบัติได้ยากมากแล้ว

3) วิธีการแบ่งครึ่ง (Split-halves method) การวัดด้วยวิธีการ 2 แบบดังกล่าวแล้วต้องทำการวัดกับคนกลุ่มเดียวกันอย่างน้อย 2 ครั้ง ซึ่งในทางปฏิบัติอาจทำไม่ได้ วิธีการแบ่งครึ่งเป็นวิธีการหลีกเลี่ยงปัญหานี้โดยการแบ่งเครื่องมือที่ใช้วัดออกเป็น 2 ส่วนที่เหมือนกัน ทำการวัดพร้อมกันแล้วนำผลของการวัดทั้ง 2 ส่วนนี้มาหาความสัมพันธ์กันเพื่อวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตามปัญหาของวิธีการแบ่งครึ่งนี้ก็คือ การแบ่งครึ่งทำได้หลายวิธี เช่น แบ่งออกเป็นส่วนตัวและส่วนบน หรือแบ่งออกไปตามเลขคู่หรือเลขคี่ของคำถาม การแบ่งแต่ละครั้งจะมีผลต่อค่าของความสัมพันธ์หรือค่าความเชื่อถือได้ของมาตรวัดอีกด้วย ดังนั้นการใช้วิธีการแบ่งครึ่งจะได้ค่าความน่าเชื่อถือแตกต่างกันทั้งที่วัดกลุ่มเดียวกันในเวลาเดียวกันถ้าแบ่งต่างกัน

4) วิธีการวัดความคงที่ภายใน (Internal consistency method) วิธีการนี้จะอาศัยการวัดเพียงครั้งเดียว แล้วนำไปทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือของมาตรวัดว่ามีความคงที่หรือความสอดคล้องภายในที่ระดับใด ซึ่งมีวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือหลายวิธี แต่ที่นิยมกันมากคือ แบบครอนบาคอัลฟา (Cronbach's Alpha) และแบบคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าวิธีการทดสอบความน่าเชื่อถือของมาตรวัดมีหลายวิธี แต่สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยส่วนใหญ่เป็นสถิติที่ศึกษาเชิงความสัมพันธ์ แต่ก็มีสถิติที่สร้างขึ้นมาโดยเฉพาะให้สอดคล้องกับแนวคิดและวิธีการวัดความน่าเชื่อถือแต่ละแบบ

1.2.1.2 หลักและวิธีการทดสอบความแม่นยำ

การทดสอบความแม่นยำอาจจำแนกได้หลายประเภท แล้วแต่นักวิจัยว่าจะมองความแม่นยำของการวัดแตกต่างกันอย่างไร แต่อย่างน้อยที่สุดความแม่นยำของการวัดสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) ความแม่นยำตามมาตรฐาน (Criterion-related validity) เป็นประเภทของความแม่นยำที่สอดคล้องกับสิ่งที่เราคาดหวัง ตัวอย่างเช่นในการวัดความสามารถของคนที่ยกน้ำหนัก ถ้าผู้สอบผ่านการทดสอบได้อย่างดีเราขอมองคาดหวังว่าผู้สอบจะมีความสามารถในการยกน้ำหนักได้ดี การทดสอบความแม่นยำตามมาตรฐานในกรณีนี้จึงเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างการสอบได้และการยกน้ำหนัก โดยเรารู้ว่าความสามารถในการยกน้ำหนักนั้นเป็นมาตรฐานที่เราจะใช้ทดสอบมาตรฐานว่าวัดได้ถูกต้องหรือไม่ ถ้าผลของการวัดมีความสัมพันธ์กับตัวมาตรฐานก็แสดงว่ามาตรฐานนั้นมีความแม่นยำตามมาตรฐาน ในทางวิชาการเรายังแบ่งความแม่นยำตามมาตรฐานออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1) ความแม่นยำที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกัน (Concurrent validity) เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานที่เราสร้างขึ้นมากับมาตรฐานที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ตัวอย่างเช่นการทดสอบระหว่างการเข้าศึกษาต่อ ได้กับคะแนนการสอบข้อเขียนและคะแนนการสอบสัมภาษณ์

1.2) ความแม่นยำตามการทำนายผล (Predictive validity) เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานที่เราสร้างขึ้นกับมาตรฐานอนาคตหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต ตัวอย่างเช่นการทดสอบระหว่างคะแนนการสอบเข้ากับการเรียนจบในอนาคต

ประโยชน์ของการวัดความแม่นยำตามมาตรฐานประเภทนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้วัดและมาตรฐานหรือสิ่งที่วัดมาตรฐาน สิ่งสำคัญของการทดสอบความแม่นยำตามมาตรฐานคือ การหามาตรฐานที่เป็นตัวแทนของสิ่งที่เราต้องการจะวัด ในกระบวนการทดสอบความแม่นยำตามมาตรฐานมีข้อจำกัดที่สำคัญมากคือการหาตัวแปรที่เป็นมาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ความคิดเกี่ยวกับตัวแปรไม่ชัดเจนจะยิ่งยากต่อการหามาตรฐานที่จะนำมาประเมินมาตรฐานตัวแปรนั้นๆ

2) ความแม่นยำในเนื้อหา (Content validity) สิ่งที่เป็นสาระสำคัญของความแม่นยำในเนื้อหา คือ ความครอบคลุมของมาตรฐานในเรื่องที่เป็นเนื้อหาของสิ่งที่ต้องการวัด ทั้งนี้การศึกษาความแม่นยำในเนื้อหาผู้วิจัยต้องดำเนินการในด้านต่างๆคือ

- 2.1) ต้องสามารถระบุเนื้อหาในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่จะวัดนั้นได้สมบูรณ์
- 2.2) จะต้องเลือกตัวแทนจากเนื้อหาต่างๆเหล่านี้แต่ละด้านออกมาได้อย่างดี
- 2.3) จะต้องนำตัวแทนหรือเนื้อหาต่างๆเหล่านี้มาจัดระเบียบให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถทดสอบได้

การทดสอบความแม่นยำในเนื้อหาของมาตรฐานแนวคิดแต่ละแนวคิดจะยากง่ายต่างกัน ทั้งนี้เพราะบางแนวคิดยังไม่มีการตกลงในด้านเนื้อหาที่แน่นอน ดังนั้นความแม่นยำในเนื้อหาจึงขึ้นอยู่กับเนื้อหาของรายการที่จะนำมาใช้เป็นเนื้อหาของมาตรฐาน โดยยังไม่มีการที่รัดกุมในการประเมิน อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่สุดคือผู้วิจัยจะต้องสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนั้นๆอย่างถี่ถ้วน ก่อนที่จะสร้างมาตรฐานนั้นขึ้นมา

3) ความแม่นยำตามตัวสร้าง (Construct validity) ตัวสร้างในที่นี้หมายถึงมาตรฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากแนวความคิดและกฎเกณฑ์ต่างๆในการให้ตัวเลขกับคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในงานวิจัย การทดสอบความแม่นยำตามตัวสร้างจะใช้เมื่อไม่สามารถหามาตรฐานหรือเนื้อหาที่เป็นที่ยอมรับได้ว่าเพียงพอแก่การทดสอบความแม่นยำ ตัวอย่างเช่นกรณีการศึกษาสถานภาพเศรษฐกิจสังคม (Socio-economic Status - SES) ซึ่งเป็นตัวสร้างที่

ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากตัวแปรหลายตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรตัวอย่าง เช่น รายได้ การศึกษา อาชีพ และอื่นๆ

การทดสอบความแม่นยำตรงตามตัวสร้างของมาตรวัดนั้นมีขั้นตอนที่ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการ ดังนี้

- 3.1) ระบุความสัมพันธ์เชิงทฤษฎีระหว่างแนวคิดหรือตัวแปรต่างๆ
- 3.2) จะต้องหาความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ระหว่างมาตรวัดและแนวคิดต่างๆเหล่านั้น
- 3.3) ตีความหมายของความสัมพันธ์ที่พบว่าช่วยให้ความชัดเจนกับมาตรวัดที่สร้างขึ้นมาได้

อย่างไร

สิ่งที่เป็นหลักฐานสำคัญของการทดสอบความแม่นยำตรงตามตัวสร้างคือความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้หลายตัวที่กำหนดให้เป็นตัวแทนของแนวคิดเชิงทฤษฎีกับตัวแปรภายนอกอื่นๆที่เกี่ยวข้องในเชิงทฤษฎี ซึ่งจะต้องมีความคล้ายคลึงกัน ในด้านทิศทางและความสอดคล้องกัน ถ้ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกันก็แสดงว่ามาตรวัดนั้นมีความแม่นยำตรงตามตัวสร้าง

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีทดสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการวัดความคงที่ภายในตามแบบ Cronbach's Alpha ส่วนการทดสอบความแม่นยำตรงได้เลือกใช้วิธีการทดสอบความแม่นยำตรงในตัวสร้าง ทั้งนี้เนื่องจากเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้นในการวิจัยเป็นเครื่องมือวัดที่เกี่ยวกับสถานภาพเศรษฐกิจสังคม ซึ่งยังไม่มีหลักฐานเพียงพอจะยืนยันได้ว่าเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้นมานั้นมีความแม่นยำตรงเชิงทฤษฎี จึงจำเป็นต้องทดสอบความสัมพันธ์ของผลการสำรวจข้อมูล 2 ครั้งว่ามีทิศทางการอธิบายและมีความสอดคล้องกันในการอธิบายเพียงไร ขณะเดียวกันก็ต้องทดสอบความแม่นยำตรงในเนื้อหาของกลุ่มตัวบ่งชี้และตัวแปรที่สร้างขึ้นว่าจะสามารถใช้ในการอธิบายการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างว่ามีทิศทางที่คล้ายคลึงกันและสอดคล้องกันเพียงไร

1.2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ในเบื้องต้นจะใช้คำว่า "ช่วงชั้นทางสังคม" (Social Stratification) เป็นพื้นฐานแสดงถึงความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยหลีกเลี่ยงที่จะใช้คำว่า "ชนชั้น" (Class) เพราะในทางวิชาการคำว่า "ชนชั้น" มีหลายนิยาม ฉะนั้นจึงยากที่จะทำการศึกษาให้ครอบคลุมทุกๆ นิยาม นอกจากนี้ระบบชนชั้นแม้ว่าจะถือเอาความแตกต่างทางเศรษฐกิจเป็นเกณฑ์สำคัญในการจัดลำดับสูงต่ำของคน แต่โดยกรอบของแนวความคิดยังใช้เกณฑ์ที่เป็นอัตวิสัยที่ใช้ความรู้สึกประเมินจากค่านิยมและดูจากแบบแผนการใช้ชีวิต ซึ่งในแต่ละสังคมการวิเคราะห์ถึงชนชั้นจะมีความแตกต่างกัน การจะนำเอาแนวการจำแนกชนชั้นของสังคมหนึ่งมาใช้กับอีกสังคมหนึ่งจึงเป็นไปได้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้หลีกเลี่ยงการใช้ระบบชนชั้น โดยมองความแตกต่างของคนในสังคมไทยตามสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มสังคมต่างๆ

กระทั่งเมื่อสามารถวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ชัดเจนและลึกซึ้งแล้วความเหลื่อมล้ำนั้นมิใช่สาเหตุมาจากปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ใดเป็นสำคัญ จึงอาจจะสรุปได้ในภายหลังว่าการจัดช่วงชั้นทางสังคมของไทยควรจะใช้ระบบใด หรือควรจะใช้อะไรในการเสนอภาพความแตกต่างของสังคมไทยที่เหมาะสมกับสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน

1.2.2.1 การจัดช่วงชั้นทางสังคม (Social stratification)

การจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบทางสังคม คือเป็นกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการจำแนกคนในสังคมออกเป็นกลุ่มที่มีระดับสูงต่ำตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม สมาชิกในช่วงชั้นหนึ่งก็คือคนกลุ่มหนึ่งที่มีทรัพย์สินสมบัติ ยศถาบรรดาศักดิ์ หรือฐานะทางสังคมเท่าๆ กันหรือใกล้เคียงกัน การจัดช่วงชั้นทางสังคมจึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่เสมอภาคกันระหว่างคนต่างลำดับชั้นกัน ความแตกต่างในเพศ วัย รูปร่าง ผิวพรรณ สติปัญญา อันเป็นลักษณะที่ติดตัวมาโดยกำเนิดของบุคคลแต่ละคนไม่ถือว่าเป็นความแตกต่างทางช่วงชั้น แม้ว่าในบางสังคมจะยึดถือผิวพรรณเป็นเครื่องแบ่งแยกลำดับชั้น เช่นคนผิวดำถูกเหยียดหยามว่ามีสถานภาพต่ำกว่าคนผิวขาว แต่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะคนผิวขาวมีทรัพย์สินสมบัติและมีอำนาจเหนือคนผิวดำ การจัดช่วงชั้นทางสังคมดังกล่าวจึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมที่มีกลุ่มหนึ่งเหนือกว่า หรือมีอีกกลุ่มหนึ่งด้อยกว่า โดยสถานภาพที่สูงต่ำแตกต่างกันนั้นเป็นคุณสมบัติของกลุ่ม มิใช่เป็นคุณสมบัติที่ติดตัวบุคคลเป็นการเฉพาะ และสถานภาพสูงค่านั้นยังสามารถสืบทอดถึงคนรุ่นหลังได้ แต่อาจจะดำรงอยู่ในแต่ละกลุ่มอย่างถาวรหรือไม่ถาวร ทั้งนี้แล้วแต่ว่าสังคมนั้นมีโครงสร้างสังคมเช่นไร

การจัดช่วงชั้นทางสังคมถือว่าเป็นวัฒนธรรมสากล (Universal culture) อย่างหนึ่ง กล่าวคือมีปรากฏอยู่ในทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมเกษตรกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรมหรือไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบัน (บรรพต วีระชัย, 2520 : 365) และถือได้ว่าเป็นด้านหนึ่งของการจัดระเบียบทางสังคม คือเป็นกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการจำแนกคนในสังคมออกเป็นกลุ่มที่มีระดับสูงต่ำตามปัจจัยต่างๆ แม้แต่กลุ่มสังคมกลุ่มเล็กๆซึ่งถือได้ว่าไม่มีการจัดลำดับชั้นภายในกลุ่มอย่างเป็นทางการ ก็ยังมีการมองสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนต่างจากคนอื่น มีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับที่แตกต่างกัน ได้รับการยอมรับหรือมีความสำคัญต่อกลุ่มแตกต่างกัน

เกี่ยวกับความหมายของการจัดช่วงชั้นทางสังคม มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ อย่างเช่น Broom and Selznick (1968) อธิบายว่าการจัดช่วงชั้นทางสังคมว่า “หมายถึงรูปแบบที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันของบุคคลในชั้นต่างๆของสังคม” Eisenstadt (1968) กล่าวถึงการจัดช่วงชั้นทางสังคมในลักษณะที่เป็นโครงสร้างทางสังคมว่า “หมายถึงระบบสังคมที่ประกอบด้วยบทบาทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันของคนในสังคม โดยผู้ที่อยู่ในบทบาทนั้นได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในหน้าที่การงานที่แตกต่างกัน มีโอกาสที่จะได้รับรางวัลจากการปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่เหล่านั้นมากขึ้นหรือไม่เท่าเทียมกัน และยังมีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงสถานภาพหรือบทบาทที่มีระดับต่างจากเดิม ทั้งในลักษณะที่สูงขึ้นหรือต่ำลงของแต่ละช่วงชั้นที่ไม่เท่าเทียมกันอีกด้วย” ไทจอร์ย เครือแก้ว (2513) อธิบายว่า “หมายถึงการที่บุคคลในสังคมนั้นได้ถูกจัดแบ่งออกเป็นอันดับต่างๆ การมีระบบอันดับนี้แสดงว่าคนที่อยู่ในตำแหน่งหรือฐานะนั้นๆ มีเกียรติหรือได้รับการยกย่องว่าอยู่ในอันดับที่สูงกว่า เท่ากันหรือต่ำกว่าบุคคลอื่นๆในสังคมเดียวกัน” หรือที่ รพีพรรณ สุวรรณชัย ไซติ (2530 : 98) ให้ความหมายว่า “เป็นการแบ่งสมาชิกของสังคมออกเป็นลำดับชั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคลออกเป็น ‘ชั้นที่สูงกว่า’ ‘ชั้นที่ต่ำกว่า’ โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และการได้รับการยกย่องจากสังคม เป็นต้น”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความหมายของการจัดช่วงชั้นทางสังคมจะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นทางสังคมโดยอาศัยกฎเกณฑ์หรือวิธีการในการจัดลำดับหรือวัดความแตกต่างกันนั้น มีผู้ศึกษาไว้หลายเกณฑ์และหลายวิธีการ อย่างเช่น Warner (ใน Kahl and Davis 1957 : 42) ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้เริ่มศึกษาการจัดช่วงชั้นทางสังคมในสหรัฐอเมริกาอย่างมีระบบ ได้ใช้หลักเกณฑ์ในเรื่องอาชีพ แหล่งที่มาของรายได้ ลักษณะที่อยู่อาศัย และบริเวณที่อยู่อาศัย เป็นเกณฑ์สำคัญในการจัดช่วงชั้นทางสังคม Duncan (1961) ถือว่าอาชีพเป็นตัวบ่งชี้ที่ดี

ที่สุดในการจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยอาซิฟเป็นตัวแปรแทรกอยู่ระหว่างการศึกษาระยะยาวได้ Olsen (1968) กล่าวถึงหน่วยพื้นฐานในการจัดช่วงชั้นทางสังคมว่าได้แก่ อำนาจ อภิสิทธิ์ และเกียรติภูมิ ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล โดยจะวัดจากตัวบ่งชี้ที่สำคัญ 6 ด้านคือ

- ด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อาชีพ การศึกษา และรายได้ของบุคคล
- ด้านอิทธิพลที่มีต่อสาธารณชน วัดจากกิจกรรมต่างๆของบุคคลในทางการเมือง
- ด้านการมีชื่อเสียง วัดจากการยอมรับ การเคารพยกย่อง หรือการปฏิบัติตามจากคนอื่น
- ด้านชาติภูมิกำหนดจากเชื้อชาติหรือศาสนา
- ด้านแบบแผนการดำเนินชีวิตกำหนดจากการเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่างๆ
- ด้านระดับสติปัญญาวัดจากทัศนคติต่างๆของบุคคล

กล่าวได้ว่าสังคมทั้งหลายที่ผ่านพ้นจากสภาพการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมแล้ว ย่อมมีการลำดับชั้นทางสังคมเกิดขึ้น แต่รูปแบบของลำดับชั้นในสังคมต่างๆ จะมีความแตกต่างกันไปตามระดับของการผลิตและลักษณะทางวัฒนธรรมด้านอื่นๆ รูปแบบของการจัดช่วงชั้นทางสังคมในอดีตจำแนกเป็นแบบใหญ่ๆ ได้ 3 แบบ คือ (จำนงค์ อภิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2532 : 80)

1) ระบบวรรณะ (Caste system) เป็นการจัดช่วงชั้นทางสังคมที่มีลักษณะเคร่งครัดมากที่สุด คนในสังคมจะถูกกำหนดให้มีฐานะสูงต่ำแยกตามวรรณะอย่างชัดเจน และบุคคลจะต้องอยู่ในวรรณะนั้นๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย ตัวอย่างที่เด่นชัดมากคือระบบวรรณะของอินเดียที่แยกเป็น พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ สูทร และกลุ่มคนนอกวรรณะคือ จัณฑาล

2) ระบบฐานันดร (Estate system) การจัดช่วงชั้นทางสังคมแบบนี้กำหนดจากอำนาจหรือสิทธิในการครอบครองที่ดิน ฐานะทางสังคมของบุคคลวัดจากจำนวนที่ดินถือครอง โดยผู้ที่มีอำนาจเหนือที่ดินทั้งหมดคือ กษัตริย์ ฐานันดรของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มถูกกำหนดคลลันกันอย่างชัดเจน โดยมีกฎหมายและจารีตประเพณีเป็นตัวกำหนด เช่น ผู้ที่มีฐานันดรสูงมีสิทธิในการหาประโยชน์จากที่ดินในรูปของการเก็บส่วยอากรหรือผลผลิตจากชาวนาชาวไร่ ดังที่เคยปรากฏในระบบศักดินาของยุโรปและประเทศไทยที่จำแนกฐานันดรคลลันกันไปคือ กษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ ขุนนาง พ่อค้า ชาวนา และทาสติดที่ดินเป็นฐานันดรต่ำที่สุด โดยปกติฐานันดรจะสืบทอดโดยตระกูล แต่บางกรณีอาจเลื่อนฐานันดรให้สูงขึ้นได้หากบริหารราชการและประสบความสำเร็จ ได้รับแต่งตั้งเป็นขุนนาง

3) ระบบชนชั้น (Class system) เป็นการจัดระบบช่วงชั้นในสังคมสมัยใหม่ซึ่งถือความแตกต่างทางเศรษฐกิจเป็นเกณฑ์สำคัญในการจัดลำดับสูงต่ำ ไม่มีกฎหมายหรือจารีตประเพณีกำหนด จึงเป็นระบบเปิดที่แต่ละบุคคลสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้ ไม่มีการกำหนดขอบเขตชนชั้นไว้ชัดเจนว่าในสังคมหนึ่งมีกี่ชนชั้นและเป็นชนชั้นระดับใดบ้าง

การจัดช่วงชั้นในสังคมไทยปัจจุบันตามทัศนะของนักสังคมวิทยาบางคน อย่างเช่น ไพฑูรย์ เครือแก้ว เห็นว่าเป็นระบบผสมระหว่างระบบศักดินากับระบบชนชั้นของสังคมสมัยใหม่ เกณฑ์ในการจัดลำดับชั้นของสังคมไทย ได้แก่ ชาติตระกูล ความสำเร็จในวงราชการ อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ความมั่งคั่ง การศึกษา และชนิดของอาชีพ ช่วงชั้นต่างๆ ในสังคมไทยอาจจำแนกได้เป็นลำดับสูงต่ำคือ (1) กษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง (2) รัฐมนตรี (3) ข้าราชการชั้นนำ (4) ปัญญาชนชั้นนำ (5) ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และปัญญาชนชั้นกลางทั่วไป (6) ข้าราชการระดับต้น ประชาชนที่มีฐานะพอมีอันจะกิน (7) เสมียนพนักงานชั้นต่ำ กรรมกรมีฝีมือ (8) กรรมกรไม่มีฝีมือ ชาวนา และชาวบ้านที่ยากจนทั่วไป (จำนงค์ อภิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ 2532 : 84)

1.2.2.2 สถานภาพเศรษฐกิจสังคม

บุคคลในแต่ละสังคมต่างก็มีสถานภาพเฉพาะของตนเอง ทั้งสถานภาพที่ได้มาโดยสังคมเป็นผู้กำหนดให้ และสถานภาพที่ดิ้นรนขวนขวายด้วยความสามารถของตนเอง สถานภาพเป็นสิ่งที่ช่วยให้แต่ละบุคคลติดต่อสัมพันธ์กันได้โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักกันเป็นการส่วนตัว สามารถติดต่อจัดการเรื่องต่างๆ ได้ตามบทบาทหน้าที่ของตน เพราะสถานภาพเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคลหนึ่งๆว่าจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆในสังคมอย่างไร โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันทุกคนจำเป็นต้องติดต่อกันตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่บุคคลมีอยู่ เช่น ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นต้น

ประเสริฐ เข้มกลิ่นหุ้ง กล่าวว่า “สถานภาพ หมายถึงสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวกับผู้อื่น และสังคมส่วนรวม และมักจะมีความหมายเป็นการเปรียบเทียบความสูงต่ำในสังคม กล่าวคือบุคคลมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นเคารพแก่ไหน สถานภาพกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร และสถานภาพของแต่ละบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับตำแหน่งต่างๆ” ประสาท หลักศิลา กล่าวว่า “สถานภาพคือตำแหน่งหน้าที่การงานซึ่งกำหนดขึ้นในโครงสร้างหรือระบบของสังคม ในแต่ละระบบของสังคมย่อมมีตำแหน่งหรือสถานภาพต่างๆและมีระเบียบหรือปทัสถานสำหรับเป็นแนวปฏิบัติของตำแหน่งหรือสถานภาพนั้นๆ คู่กันไปด้วยเสมอ” โดยสรุปแล้วสถานภาพคือตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเกิดขึ้นตามสัมพันธ์ภาพของบุคคลในสังคม (ณรงค์ เส็งประชา 2524 : 68-69)

สถานภาพอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (Ascribed Status) และสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถ (Achieved Status) ซึ่งแตกต่างกันดังนี้ (ณรงค์ เส็งประชา 2524 : 69-70)

- สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด คือสถานภาพที่ได้มาโดยสังคมเป็นผู้กำหนด ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยเงื่อนไขของชีวภาพ หรืออาจเกิดจากประเพณี อาวุโส หรือบุคลิกภาพก็ได้ ซึ่งจำแนกได้เป็นสถานภาพทางเพศ สถานภาพทางอายุ สถานภาพทางเชื้อชาติ สถานภาพทางถิ่นกำเนิด และสถานภาพของชั้นสังคม

- สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถหรือการกระทำ เป็นสถานภาพที่ต้องดิ้นรนขวนขวายด้วยความสามารถเอง สถานภาพแบบนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล สถานภาพประเภทนี้ได้แก่ สถานภาพทางการเมือง สถานภาพทางการศึกษา และสถานภาพทางอาชีพ

อย่างไรก็ตามสถานภาพที่ติดตัวมาบางอย่างอาจเปลี่ยนเป็นสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถได้ เช่น สถานภาพทางอาชีพของชั้นสังคม ลูกชานอาจเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นนักธุรกิจได้ นอกจากนี้สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถก็อาจเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกันเช่น จากครูไปเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้วแต่ละบุคคลจะมีหลายสถานภาพในขณะเดียวกัน เช่นอาจเป็นทั้งพ่อ กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสมาคม และอื่นๆ ในขณะเดียวกัน การปฏิบัติต่อกันของบุคคลในสังคมจึงขึ้นอยู่กับโอกาสและสถานการณ์ในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง ในสังคมปัจจุบันการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงล้วนแต่เป็นปฏิสัมพันธ์ทางตำแหน่งมากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์ในทางส่วนตัว เพราะสังคมได้กำหนดความสัมพันธ์และแนวปฏิบัติต่อกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมไว้อย่างชัดเจน เพื่อมิให้เกิดความสับสนหรือความขัดแย้งในสถานภาพหลายสถานภาพของแต่ละบุคคลและระหว่างบุคคล

สถานภาพของบุคคลจึงมีความสำคัญต่อสังคมมาก เพราะเป็นเครื่องกำหนดว่าใครควรมีตำแหน่ง หน้าที่ และความรับผิดชอบอย่างไร ทำให้ต่างคนต่างรู้บทบาทของตนเองว่าจะปฏิบัติตนอย่างไร โดยเฉพาะการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลที่มีลำดับชั้นของสถานภาพที่แตกต่างกัน สถานภาพที่สูงกว่าจะได้รับอำนาจ

และอภิสิทธิ์ที่จะสามารถสั่งการให้ผู้ที่มิสถานภาพต่ำกว่าปฏิบัติตาม แต่สถานภาพใดจะสูงกว่าสถานภาพอื่นอย่างไร นั้น ในแต่ละสังคมอาจมีการจำแนกที่แตกต่างกัน อาจกำหนดขึ้นจากค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือระเบียบแบบแผนใหม่ๆ เช่น ฐานะเศรษฐกิจ อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ การศึกษา และอื่นๆ เป็นต้น

1.2.2.3 การเคลื่อนที่ทางสังคมและการเลื่อนชั้นทางสังคม

การเคลื่อนที่ทางสังคม (Social Mobility) หมายถึงการเปลี่ยนสถานภาพของแต่ละบุคคลจากช่วงชั้นหนึ่งไปสู่อีกช่วงชั้นหนึ่ง หรือภายในช่วงชั้นเดียวกัน ซึ่งแต่ละคนนั้นอาจอยู่กับที่ เลื่อนขึ้น หรือเลื่อนลง แล้วแต่โอกาสและความสามารถของแต่ละบุคคล การเคลื่อนที่ทางสังคมนับเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งซึ่งแสดงถึงการไม่คงที่หรือมีการเปลี่ยนแปลงในสังคม การเคลื่อนที่ทางสังคมมีอยู่ 2 ลักษณะคือ การเคลื่อนที่ตามแนวนอน (Horizontal Mobility) และการเคลื่อนที่ตามแนวตั้ง (Vertical Mobility) ซึ่งมีรูปแบบและทิศทางที่แตกต่างกันดังนี้

- การเคลื่อนที่ตามแนวนอน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคมและไม่มีผลให้สถานภาพของคนที่เกี่ยวข้องสูงขึ้นหรือต่ำลง เช่นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการอพยพเคลื่อนย้ายหรือการย้ายถิ่น การเปลี่ยนจากอาชีพหนึ่งไปสู่อาชีพหนึ่งที่อยู่ในระดับเดียวกัน

- การเคลื่อนที่ตามแนวตั้ง ได้แก่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตามแนวตั้งของโครงสร้างสังคม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการเลื่อนชั้นทางสังคม คือคนชั้นต่ำขยับฐานะของตนให้สูงขึ้น หรือคนชั้นสูงอาจมีฐานะสังคมตกต่ำลง ซึ่งเป็นการเคลื่อนที่ทางสังคมหรือเลื่อนชั้นทางสังคมในระดับสูง-ต่ำ

ลักษณะการเลื่อนชั้นทางสังคมอาจเป็นไปได้สองทาง กล่าวคือเป็นการเลื่อนชั้นจากชั้นต่ำ ไปสู่ชั้นสูงหรือการเลื่อนจากชั้นสูงลงมาสู่ชั้นต่ำ (เช่นการล้มละลายจากการลงทุนเป็นต้น) โดยปกติแล้วการเลื่อนชั้นทางสังคมที่เกิดขึ้นมักเป็นการเลื่อนชั้นของแต่ละบุคคลคือเป็นการใช้ความสามารถของแต่ละคน ยกฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของตนขึ้นไปภายใต้กรอบโครงสร้างการแบ่งช่วงชั้นทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ได้ การเลื่อนชั้นในลักษณะนี้จะไม่ทำให้โครงสร้างหรือกฎเกณฑ์การแบ่งช่วงชั้นเปลี่ยนแปลงไป แต่ในบางกรณีการเลื่อนชั้นของกลุ่มก็เกิดขึ้นได้ เช่นคนกลุ่มอาชีพหนึ่งหรือเชื้อชาติหนึ่งที่เคยมีฐานะต่ำค้อยในสังคม อาจจะสามารถยกฐานะของกลุ่มให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้ ในกรณีของกลุ่มพ่อค้านักธุรกิจเป็นตัวอย่างชัดเจนที่สามารถเลื่อนชั้นทางสังคมเข้ามากุมอำนาจทางเศรษฐกิจสังคม และการเมืองแทนชนชั้นศักดินาเจ้านายและขุนนางในอดีต แต่การเลื่อนชั้นในลักษณะกลุ่มนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อกลุ่มคนในช่วงชั้นนั้นเองมีความสำนึกทางชนชั้น¹เกิดขึ้นด้วย (จันทน์ อภิวัตน์สิทธิ์ และคณะ 2532 : 84-85)

¹ ความสำนึกทางชนชั้น หมายถึงความรู้สึกระหนักในความเป็นพวกเดียวกันของคนที่มีลักษณะร่วมกันในช่วงชั้นทางสังคม และมีความตระหนักในผลประโยชน์และปัญหาาร่วมกันของสมาชิกในช่วงชั้นของตน ทั้งนี้ความสำนึกทางชนชั้นในแต่ละบุคคลจะมีระดับมากน้อยแตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลให้เกิดพฤติกรรมการณ์การเลื่อนชั้นทางสังคมของแต่ละกลุ่มสังคมที่แตกต่างกันด้วย เช่น กรรมกรในโรงงานเดียวกันอาจไม่เข้าร่วมหยุดงานประท้วงเพื่อเรียกร้องค่าจ้างแรงงานเพิ่มทั้งหมด

การเคลื่อนที่ทางสังคมและการเลื่อนชั้นทางสังคม จะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประเภทของโครงสร้างสังคม โดยปกติแล้วนักสังคมวิทยาจะแยกประเภทโครงสร้างสังคมที่มีข้อแตกต่างอย่างเด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ระบบโครงสร้างสังคมเปิดและระบบโครงสร้างสังคมปิด การเคลื่อนที่ทางสังคมจะพบเห็นได้ในระบบโครงสร้างสังคมเปิด เนื่องจากโครงสร้างสังคมเปิดนั้น ใช้มาตรฐานการพิจารณาความสำเร็จหรือการใช้ความสามารถเป็นหลักในการจัดช่วงชั้นทางสังคม สมาชิกในสังคมจะสามารถเชิขพื้นฐานของตนให้สูงขึ้นได้และในทางตรงกันข้ามบุคคลก็อาจมีฐานะตกต่ำจากสภาพเดิมได้

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว การเคลื่อนที่ทางสังคมและการเลื่อนชั้นทางสังคมถือเป็นปรากฏการณ์ธรรมดา เป็นสิ่งที่ทุกคนคาดหวังและสามารถที่จะบรรลุเป้าหมายความสำเร็จได้ด้วยการศึกษา ปัจจัยทางการศึกษานี้ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมให้สูงขึ้น โดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรม (Seymour Martin Lipset and Richard Bendix 1967 : 91) Warner และ Ableggen ให้ความเห็นว่าการศึกษาเป็นวิถีทางที่สำคัญที่สุดในการที่บุคคลจะประสบความสำเร็จและก้าวไปสู่ตำแหน่งทางสังคมที่มีอำนาจและเกียรติยศ (Bernard Barber 1957 : 396) Leonard Reissman (1963 : 333) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าหน่วยงานของรัฐและเอกชนในสังคมอุตสาหกรรมได้กำหนดตำแหน่งงานสูงสุดในระดับต่างๆ ตามระดับการศึกษา ซึ่งเพียงแต่ศึกษาต่อให้สูงก็สามารถขึ้นมาอยู่ในตำแหน่งที่สูงได้ แม้แต่ในสังคมเกษตรกรรมเช่นประเทศไทยก็ปรากฏว่าผู้มีโอกาสดีและประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าในการทำงานอย่างรวดเร็วนั้นมักจะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ (T.H.Silcock 1967 : 85-101) ผลการวิจัยของชวัญใจ เลอจันท์ (2514) ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีโอกาสที่จะเลื่อนฐานะทางสังคม มีอาชีพที่จัดอันดับไว้สูงกว่าบิดา และได้มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่นำบุคคลไปสู่ความสำเร็จในการประกอบอาชีพในระดับสูง ปิยฉัตร สุวรรณรัฐ (2518) ได้ทำการศึกษาถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมในเขตเมืองที่พบข้อสรุปเช่นเดียวกันว่าคุณลักษณะทางสังคมประการหนึ่งคือ ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับระดับชั้นทางสังคม กล่าวคือผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงมีสัดส่วนของผู้ที่มีการศึกษาสูงมากกว่าผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงหรือผู้ที่คงอยู่ในช่วงชั้นสังคมเดิม

ในระบบโครงสร้างสังคมปิดโอกาสของการเคลื่อนที่หรือการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคลอาจมีบ้างแต่ไม่มากนัก ในสังคมประเภทหลังนี้จะใช้สถานภาพโดยกำเนิดของบุคคลเป็นหลักในการพิจารณา เป็นต้นว่าวงศ์ตระกูล เพศ วัย และผิว เป็นกฎเกณฑ์ในการกำหนดช่วงชั้นทางสังคมของบุคคล จะเห็นได้ว่าระบบวรรณะในประเทศอินเดียแทบจะเป็นโครงสร้างสังคมปิดที่สมบูรณ์แบบคือไม่เปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนที่ทางสังคมเลย

กล่าวโดยสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อการเคลื่อนที่และการเลื่อนชั้นทางสังคมของแต่ละบุคคลนั้น ผลการศึกษาที่ผ่านมาถึงปัจจัย 3 ประการคือ การพยายามยกระดับการศึกษา การเลือกประกอบอาชีพที่มีเกียรติ และความพยายามหารายได้ต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่มีโอกาสจะใช้ความสามารถของตนเองแสวงหามาได้ โดยการเลื่อนชั้นทางสังคมจะเกิดขึ้นได้มากในสังคมที่กำลังเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่จะเกิดขึ้นได้ยากในสังคมที่มีสภาพเศรษฐกิจคงที่

กรอบแนวความคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าบุคคลในสังคมมีความแตกต่างกันในสถานภาพเศรษฐกิจสังคม และความแตกต่างนี้เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม โดยการแบ่งช่วงชั้นในสังคมปัจจุบันไม่มีลักษณะถาวรดังเช่นในอดีต การที่แต่ละบุคคลจะมีการเคลื่อนที่ทางสังคมหรือการเลื่อนชั้นทางสังคมนั้นมีโอกาสเกิดขึ้นได้แล้วแต่ความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะสร้างสถานภาพใหม่ของตนเอง การวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสนใจกับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการจัดช่วงชั้นของสังคมไทย ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เข้าใจถึงโครงสร้างของ

สังคมได้ชัดเจนขึ้นแล้ว ยังจะช่วยจำแนกให้เห็นตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยที่มีผลต่อการเคลื่อนที่ทางสังคมหรือการเลื่อนชั้นทางสังคมในสังคมไทยด้วย

1.2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดช่วงชั้นในสังคมไทย

สำหรับในต่างประเทศนั้น มีผลการศึกษาการจัดช่วงชั้นทางสังคมไว้จำนวนมากซึ่งผลการศึกษาพบว่าตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมมีหลายตัว โดยจะแตกต่างกันไปแล้วแต่ว่าการศึกษาที่มีการกำหนดกรอบการศึกษา สถานที่ศึกษา และระยะเวลาในการศึกษาที่แตกต่างกันอย่างไร แต่โดยภาพรวมแล้วผลการศึกษาเหล่านั้นแสดงให้เห็นว่ามีตัวบ่งชี้พื้นฐานในการแบ่งช่วงชั้นทางสังคมที่สำคัญ 3 ตัวคือ รายได้ อาชีพ และการศึกษา ส่วนตัวบ่งชี้อื่นๆที่พบว่ามีผลต่อการกำหนดช่วงชั้นทางสังคมบ้าง ได้แก่ สีผิว ศาสนา เชื้อชาติ เพศ ลักษณะที่อยู่อาศัย ภูมิหลังของครอบครัว อำนาจ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม การมีชื่อเสียง เป็นต้น

ส่วนการศึกษากการจัดช่วงชั้นทางสังคมในประเทศไทยนั้น ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจำนวนมากศึกษาการจัดช่วงชั้นทางสังคมไว้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และให้ข้อสรุปทั้งที่เป็นที่ยอมรับและยังเป็นข้อถกเถียงของบุคคลในวงวิชาการปัจจุบันอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับแนวคิดที่เหมาะสมในการศึกษาโครงสร้างสังคมไทยยังยากที่จะหาข้อยุติที่แน่นอนได้ เนื่องจากสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แนวความคิดหนึ่งจึงอาจจะเหมาะสมและสอดคล้องเฉพาะกับสภาพการณ์ของสังคมในแต่ละช่วงเวลา แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างสังคมไทยของนักวิชาการหลายท่านที่ผ่านมาได้ช่วยให้เราสามารถเข้าใจถึงโครงสร้างสังคมไทยในอดีตได้พอสมควรที่จะใช้เป็นพื้นฐานการวิเคราะห์โครงสร้างของสังคมไทยในปัจจุบันได้

การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการจัดช่วงชั้นของสังคมไทยในสมัยอยุธยาและช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ของ อकिन รพีพัฒน์ (Akin Rabibhadana 1975 : 93-123) พบว่าการจัดระเบียบทางสังคมของสังคมไทยอยู่ในรูปของระบบผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับอุปถัมภ์ ดังนั้นในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นในสังคมไทยจึงมองในแง่ของระบบตำแหน่ง (Ranking system) ซึ่งกำหนดสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ที่มีต่อการบริหารและการปกครองตามลำดับสูงต่ำมากกว่าจะเป็นการแบ่งแยกช่วงชั้นของคนในสังคม โดยระบบตำแหน่งดังกล่าวนั้นเป็นการจัดแบ่งตามเกณฑ์ศักดิ์นา ที่กำหนดขึ้นตามเงื่อนไขในอำนาจและสิทธิการครอบครองที่ดิน ผลการศึกษาของ อकिन รพีพัฒน์ (2512) ได้จัดแบ่งระบบศักดิ์นาในสังคมไทยสมัยอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นออกเป็น 4 ช่วงชั้น คือ

- 1) เจ้า ประกอบด้วย เจ้านายตั้งแต่ยศเจ้าฟ้าจนถึงหม่อมราชวงศ์
- 2) ขุนนาง มียศตั้งแต่สมเด็จพระยาจนถึงพัน
- 3) ไพร่ ประกอบด้วยไพร่หลวง (ของพระมหากษัตริย์) และไพร่สม ทั้งยังแบ่งระดับเป็นไพร่หัวงาน

ไพร่ราว ไพร่เลว

- 4) ทาส เป็นคนที่อยู่ในชั้นล่างสุด

ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนแต่ละชั้นศักดิ์นา เป็นความสัมพันธ์ตามระบบอุปถัมภ์ ผู้อุปถัมภ์มีหน้าที่ช่วยเหลือและคุ้มครองผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์มีหน้าที่ทำตามคำสั่งผู้อุปถัมภ์ ซึ่งต้องเป็นแรงงานในการผลิตและส่งส่วยให้ นอกจากนี้ศักดิ์นายังเป็นตัวกำหนดกำลังไพร่พลที่อยู่ใต้ปกครองของกลุ่มชั้นศักดิ์นาเจ้าและขุนนาง ซึ่งเป็นฐานของความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมือง ศักดินาจึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในสถานภาพของบุคคลภายในชั้นศักดิ์นาเดียวกันและระหว่างชั้นศักดิ์นาอื่น แต่สำหรับพระสงฆ์จะมีสถานภาพสูงในสังคมไทยและถูกจัดให้อยู่นอกระบบการเกณฑ์แรงงานของศักดิ์นา ทั้งยังมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าไพร่และทาส

ด้วย นอกจากนี้คนจีนอพยพก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่นอกระบบศักดินา ซึ่งต่อมารวมตัวกันเป็นกลุ่มพ่อค้าที่ได้รับ
อภิสิทธิ์ต่างๆ และสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้สูงขึ้น เมื่อเงื่อนไขการจัดช่วงชั้นเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นชนชั้น
กลางและชนชั้นสูงในที่สุด

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2525) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการจัดช่วงชั้นทางสังคมอันเนื่องมาจากการเกิดขึ้น
ของชนชั้นกลางในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งเรียกว่าชนชั้นกระฎุมพี ชนชั้นกลางเกิดขึ้นในช่วงที่มีระบบ
เศรษฐกิจแบบส่งออกอันเป็นยุคสมัยที่มีความต้องการด้านแรงงานและการลงทุนสูงมาก ทำให้เกิดชนชั้นใหม่ขึ้นมา
ในสังคมไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติที่อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยและได้รวมตัวกันสร้างวัฒนธรรมของตนเอง
ซึ่งแตกต่างจากระบบศักดินา อย่างไรก็ตามผู้ปกครองไทยในสมัยนั้นก็พยายามควบคุมคนกลุ่มนี้ไว้โดยให้ยศและ
ตำแหน่งเป็นขุนนาง

จากผลการศึกษาดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าเหตุผลสำคัญที่ทำให้ระบบศักดินาหมดความสำคัญลงไป คือ
ความสัมพันธ์ระหว่างชนในช่วงชั้นภายใต้ระบบอุปถัมภ์เปลี่ยนแปลงไป คนในแต่ละกลุ่มสังคมถูกแยกออกจากกัน
มากขึ้นระหว่างเจ้านาย ขุนนาง ไพร่ และทาส การพึ่งพาอาศัยกันอย่างแต่ก่อนลดลง ความแตกต่างในแต่ละช่วงชั้น
ทางสังคมสมัยต่อมาจึงไม่ชัดเจนเหมือนในสมัยก่อน โดยเฉพาะถ้าจะวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นทางสังคมโดยใช้ปัจจัย
ด้านสังคมเป็นเกณฑ์ ในขณะที่การใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นเกณฑ์จะทำให้มองภาพของความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้
ชัดเจนกว่า

ไพฑูริย์ เครือแก้ว (2513 : 114-119) ได้พิจารณากระบวนการแบ่งช่วงชั้นของสังคมไทยทั้งโดยวิธีเชิง
อัตวิสัยและวัตถุวิสัย โดยในเชิงวัตถุวิสัยพิจารณาการแบ่งช่วงชั้นของสังคมในแง่เกียรติภูมิและฐานะทางสังคมของ
บุคคลโดยอาศัยปัจจัยต่างๆ คือ วงศ์ตระกูล ความสำเร็จในราชการ อำนาจในทางเศรษฐกิจและการเมือง ความ
มั่งคั่งในเงินทอง การศึกษา และชนิดของอาชีพ

Wendel Blanchard (1968) ได้อธิบายลักษณะโครงสร้างสังคมในกรุงเทพฯ โดยอาศัยผลการศึกษาวิจัย
ไว้ว่า ถ้านำปัจจัยต่างๆ เหล่านี้คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ อำนาจทางการเมือง ระดับการศึกษา การมองชีวิต และภูมิหลัง
ครอบครัว มาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดช่วงชั้นทางสังคมแล้ว จะพบว่าสังคมกรุงเทพฯมีช่วงชั้นทางสังคมอยู่ 5
ระดับ คือ (บุญมา นครินทร์ 2516 : 4-5)

- (1) ครอบครัวของเจ้าผู้มีอำนาจ และเป็นเจ้าของแผ่นดิน
- (2) ครอบครัวผู้สืบสกุลในวงการทหาร
- (3) พระ และครอบครัวระดับขุนนาง
- (4) พ่อค้าและช่างฝีมือ
- (5) ชวานาอิสระ และข้าทาสที่ไม่มีอิสระ

ลำดับชั้นทางสังคมตามแนวความคิดของ Blanchard มีขอบเขตเฉพาะอยู่แต่สังคมในกรุงเทพฯ เท่านั้น
จะไม่รวมชนบท นอกจากชาวชนบทบางส่วนที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานรับจ้างต่างๆ ในกรุงเทพฯ

สำหรับ บุญมา นครินทร์ (2516) ได้ศึกษาการจัดช่วงชั้นทางสังคมในพื้นที่ชนบทคือที่หมู่บ้านขยาย
อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ระเบียบวิธีการจัดช่วงชั้นด้วยดัชนีฐานะของเศรษฐกิจและสังคมที่
สร้างขึ้นจากตัวชี้ในเรื่องอาชีพ การศึกษา อสังหาริมทรัพย์ และรายได้ (โดยคะแนนดัชนีมีทั้งสิ้น 4 ช่วงชั้นคือ ชั้นสูง
ชั้นกลาง ชั้นต่ำชั้นสูง และชั้นต่ำ) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับระเบียบวิธีการจัดลำดับความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน
ผลการเปรียบเทียบพบว่าลักษณะการจัดช่วงชั้นทางสังคมมีความสอดคล้องกันเฉพาะในกลุ่มที่จัดอยู่ในลำดับชั้นสูง

และชั้นกลาง ข้อค้นพบที่น่าสนใจจากการศึกษานี้คือ หลักเกณฑ์ที่สมาชิกในชุมชนนำมาพิจารณาความสูงต่ำของตัวเองและของคนอื่นๆที่เด่นชัดที่สุดคือ การเป็นเจ้าของที่ดิน การศึกษา อาชีพ และความประพฤติของบุคคล

Tominaga ได้ศึกษาเรื่องการเลื่อนชั้นทางสังคมในกรุงเทพฯ เมื่อปี 1969 พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องรายได้และกลุ่มอาชีพต่างๆ การเลื่อนชั้นทางสังคมมีทั้งเลื่อนขึ้นและเลื่อนลง การเลื่อนขึ้นมีในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมที่เปลี่ยนเป็นอาชีพในภาคอุตสาหกรรม การค้า และบริการ การเลื่อนลงมีในกลุ่มอาชีพอื่นที่ไม่ใช่ค้าขายและบริการ การเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุเดียวกันมีโอกาสน้อย การศึกษามีบทบาทช่วยรักษาชั้นทางสังคมไว้มากกว่าจะเป็นตัวทำให้เกิดการเลื่อนชั้น ดังนั้นการศึกษาจึงทำหน้าที่รักษาโครงสร้างช่วงชั้นเดิมมากกว่าจะทำให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม (สุรางค์ จันทวานิช 2531 : 10)

ผลการศึกษาการจัดช่วงชั้นในสังคมไทยในระยะต่อๆมาส่วนมากจะใช้แบบแผนของการประกอบอาชีพ รายได้ และการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์การกจัดช่วงชั้นในสังคมไทย อย่างเช่นการใช้เกณฑ์เศรษฐกิจและสังคมที่ ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (2526) ได้แบ่งการจัดช่วงชั้นทางสังคมออกเป็น ชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นล่าง โดยคนในช่วงชั้นสูงและชั้นกลางมีโอกาสในทางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่าช่วงชั้นล่าง คนในแต่ละช่วงชั้นพอใจในสถานภาพของตนเองและหวังว่าจะเปลี่ยนสถานภาพช่วงชั้นได้โดยการเปลี่ยนสถานภาพในรุ่นต่อๆ มาด้วยระบบการศึกษา เนื่องจากส่วนใหญ่ช่วงชั้นกลางและช่วงชั้นสูงมีอาชีพรับราชการและเป็นพนักงานเอกชนเป็นส่วนใหญ่

สำหรับ สุรางค์ จันทวานิช (2531) ได้ใช้อาชีพเป็นตัวกำหนดช่วงชั้นทางสังคมและแบ่งช่วงชั้นทางสังคม ออกเป็น 4 ช่วงชั้น ได้แก่

- ช่วงชั้นสูง คือผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นผู้บริหารระดับสูงในระบบราชการและนักวิชาชีพชั้นสูง เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย วิศวกร ผู้พิพากษา อัยการ ตลอดจนทหารตำรวจชั้นนายพล
- ช่วงชั้นกลางก่อนข้างสูง ประกอบอาชีพเป็นผู้บริหารระดับกลางทั้งภาคราชการและเอกชน รวมทั้งครู อาจารย์ระดับกลาง ผู้ประกอบการค้าและประกอบอาชีพบริการ
- ช่วงชั้นกลางก่อนข้างต่ำ ได้แก่ เสมียน พนักงาน ช่างต่างๆ ผู้ผลิต ข้าราชการระดับล่าง เป็นต้น
- ชั้นชั้นล่าง ได้แก่ กรรมกร เกษตรกร ลูกจ้าง คนรับใช้ หญิงบริการ กระเป่ารถ โจรหรือหมอมอ และผู้ปฏิบัติงานอาชีพบริการด้านอื่นๆ

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการจัดช่วงชั้นทางสังคมในอดีตกับปัจจุบัน กล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่อย่างไรก็ตามในการกำหนดว่าแต่ละบุคคลในสังคมไทยจะอยู่ในสถานภาพใดหรือตำแหน่งใดในสังคม ยังไม่มีผลการศึกษาใดที่จะสามารถนำมาอธิบายได้ครอบคลุมทุกกรณี เพราะผลการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเฉพาะเรื่อง เฉพาะกรณี หรือเฉพาะบางตัวแปร จึงยังไม่อาจใช้อธิบายตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยได้

อย่างไรก็ดี การวิจัยเรื่องนี้ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเอากรอบแนวความคิดหรือทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวถึงมาใช้เพื่อทดสอบหาแนวคิดหรือทฤษฎีที่เหมาะสมต่อการอธิบายการจัดช่วงชั้นในสังคมไทย แต่เป็นการสำรวจข้อมูลเพื่อค้นหาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสภาวะการณ์ปัจจุบันว่าคนไทยใช้เกณฑ์หรือตัวบ่งชี้อะไรในการจำแนกช่วงชั้นในสังคมไทย โดยมีเป้าหมายว่าจะศึกษาวิจัยแบบต่อเนื่อง เพื่อว่าในอนาคตการวิจัยโครงการนี้จะช่วยให้เราสามารถแจกแจงตัวบ่งชี้เศรษฐกิจสังคมที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นในสังคมไทยได้ชัดเจน

1.3. ผลการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ระยะที่ 1

การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ระยะที่ 1 ที่ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้วนั้น เป็นความพยายามที่ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ภาพของผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยที่เป็นระบบ และมีการทดสอบทางสถิติ ที่จะสามารถยืนยันผลการวิเคราะห์ให้ข้ออธิบายการจัดช่วงชั้นทางสังคมในวงกว้างได้ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท โดยการวิจัยครั้งนั้นมีเป้าหมายสำคัญจะศึกษาวิเคราะห์ 2 ประเด็นสำคัญ คือการจัดกลุ่มตัวบ่งชี้และการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ซึ่งมีผลให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีระเบียบวิธีวิจัยที่แตกต่างกัน ไปตามเป้าหมายของการวิจัย คือ

1) การจัดกลุ่มตัวบ่งชี้ มีวิธีการวิจัย 3 รูปแบบ คือ

1.1) การจัดกลุ่มตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญที่มาร่วมกันระดมความคิดเห็น และจัดกลุ่มตัวบ่งชี้ขึ้นมาชุดหนึ่ง

1.2) การจัดกลุ่มตัวบ่งชี้โดยประชาชน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มกับประชาชนในกลุ่มอาชีพต่างๆ รวม 4 กลุ่ม ซึ่งรวบรวมได้กลุ่มตัวบ่งชี้ขึ้นมาชุดหนึ่ง

1.3) การสำรวจตัวบ่งชี้ ทำการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนามาจากกลุ่มตัวบ่งชี้ของผู้เชี่ยวชาญและของประชาชน โดยสำรวจข้อมูลในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดรวม 10 จังหวัด แล้วจึงนำผลการสำรวจมาทดสอบและวิเคราะห์ทางสถิติ

2) การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากจังหวัดตัวอย่างที่สุ่มจากภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศรวม 10 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร เชียงราย เพชรบูรณ์ สกลนคร ศรีสะเกษ ชลบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี ภูเก็ต และสตูล ได้รับแบบสอบถามที่สามารถนำมาวิเคราะห์ผลได้รวมทั้งสิ้น 1,168 ตัวอย่าง เมื่อทำการศึกษาและสำรวจข้อมูลครบทุกขั้นตอนที่วางแผนการวิจัยไว้เรียบร้อยแล้ว จึงได้นำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ได้ดังต่อไปนี้

1.3.1 สรุปผลการจัดกลุ่มตัวบ่งชี้

จากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญและประชาชนกลุ่มอาชีพต่างๆจัดให้นั้น ผู้ศึกษาได้นำกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้งสองชุดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบแล้วจัดกลุ่มตัวบ่งชี้ขึ้นมาใหม่ชุดหนึ่ง เพื่อนำไปสร้างแบบสอบถามแล้วออกสำรวจข้อมูลทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดในภูมิภาคต่างๆ และได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์นำมาใช้ทดสอบและวิเคราะห์ทางสถิติได้รวม 567 ตัวอย่าง ซึ่งเมื่อนำไปทดสอบสถิติด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า CV (Coefficient variation) แล้ว พบว่ามีตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมจะนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยได้ 6 ตัวบ่งชี้ คือ การศึกษา รายได้ อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ภูมิปัญญา และชื่อเสียงตามลำดับ

การทดสอบสถิติในส่วนนี้ นอกจากจะสามารถเลือกตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นทางสังคมได้แล้ว ยังได้ค่าถ่วงน้ำหนักที่จะนำไปใช้คำนวณคะแนนการจัดช่วงชั้นของประชากรตัวอย่างจากค่าเฉลี่ยที่ได้จากการทดสอบสถิติ โดยจะถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ผลจากการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย

1.3.2 สรุปผลการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย

ผู้วิจัยได้นำผลการทดสอบสถิติจากการวิเคราะห์ของกลุ่มตัวบ่งชี้ไปสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้สำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ซึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลประชากรตัวอย่างทั้งสิ้น 1,168 ตัวอย่าง ผลจากการวิเคราะห์และทดสอบด้วยสถิติสามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ คือ

1.3.2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ได้นำผลการจัดช่วงชั้นทางสังคมของผู้ตอบแบบสอบถามจากการสำรวจเชิงอัตวิสัย ซึ่งจำแนกเป็น 9 ช่วงชั้น คือ ชั้นต่ำขั้นต่ำ ชั้นต่ำชั้นกลาง ชั้นต่ำขั้นสูง ชั้นกลางขั้นต่ำ ชั้นกลางชั้นกลาง ชั้นกลางขั้นสูง ชั้นสูงขั้นต่ำ ชั้นสูงชั้นกลาง และชั้นสูงขั้นสูง ไปทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางกับตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมที่อยู่ในกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้ง 6 ตัวบ่งชี้ดังกล่าวแล้ว ผลการทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางพบว่า มีตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมที่จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยได้รวม 7 ตัวแปร คือ ระดับการศึกษา ลักษณะของรายได้ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของอาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ระดับภูมิปัญญา และระดับการมีชื่อเสียง

จากตัวแปรที่ผ่านการทดสอบทั้ง 7 ตัวแปรนี้ ได้นำไปวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเพื่อกำหนดคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมให้กับแต่ละตัวแปร ผลการวิเคราะห์สถิติในช่วงนี้เมื่อนำไปประกอบกับคะแนนถ่วงน้ำหนักของกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เตรียมไว้แล้ว จะได้ค่าตัวคูณคะแนนตัวแปรและคะแนนถ่วงน้ำหนักที่พร้อมจะนำไปคำนวณเพื่อจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมกับประชากรตัวอย่างที่เก็บรวบรวมมาทั้งหมด

1.3.2.2 การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย

ผลการสำรวจข้อมูลทั้ง 1,168 ตัวอย่าง เมื่อนำมาจำแนกความถี่ของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมทั้ง 7 ตัวที่จะใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมแล้ว ได้นำคะแนนตัวแปรไปคำนวณที่ละตัวแปร จากนั้นจึงรวมค่าคะแนนตัวแปรตามกลุ่มตัวบ่งชี้เพื่อนำเอาคะแนนถ่วงน้ำหนักไปคูณในแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ ผลการคำนวณทั้งหมดนี้จะได้คะแนนการจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างแต่ละชุด

คะแนนการจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมถูกนำไปวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด และต่ำสุด เพื่อใช้วิเคราะห์ในการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมจากการสำรวจข้อมูลครั้งนี้ โดยการจำแนกช่วงชั้นออกเป็น 9 ช่วงชั้นเช่นเดียวกับการสำรวจเชิงอัตวิสัยที่กล่าวถึงแล้ว จากผลการจัดช่วงชั้นครั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นไปทำกราฟ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการกระจายความถี่ของข้อมูลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย

ผลการวิเคราะห์ลักษณะการกระจายความถี่ของข้อมูลการจัดช่วงชั้น พบว่าไม่มีลักษณะการกระจายความถี่แบบโค้งปกติ ซึ่งแสดงว่าน่าจะมีตัวแปรบางตัวเข้ามามีอิทธิพลต่อการกระจายความถี่ที่ไม่เป็น โค้งปกตินี้ จึงได้ทดสอบทางสถิติเพิ่มเติม พบว่าตัวแปรดินที่อยู่ปัจจุบันมีผลอย่างสำคัญต่อการกระจายความถี่ข้อมูลการจัดช่วงชั้น กล่าวคือเมื่อแยกตัวแปรดินที่อยู่ปัจจุบันออกเป็นเขตเมืองและเขตชนบท แล้วทำกราฟการกระจายความถี่ พบว่าการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองมีลักษณะใกล้เคียงกับโค้งปกติมาก ในขณะที่เขตชนบทไม่มี

ลักษณะเป็นโค้งปกติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลการจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมจากการศึกษาครั้งนี้มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้วิเคราะห์หารจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเฉพาะในเขตเมือง แต่ไม่เหมาะสมต่อการใช้วิเคราะห์ในเขตชนบท

1.3.2.3 การวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง

จากผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยเป็น 9 ช่วงชั้นดังกล่าว เมื่อนำมาวิเคราะห์ว่าในแต่ละช่วงชั้นมีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็นอย่างไรบ้าง โดยวิเคราะห์จากตัวแปรทั้ง 7 ตัว คือระดับการศึกษา ประเภทของอาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ลักษณะรายได้ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับภูมิปัญญา และระดับการมีชื่อเสียง พบความแตกต่างกันในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละช่วงชั้นดังนี้คือ

1) ผู้ที่มีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในช่วงชั้นต่ำ โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประกอบอาชีพในกระบวนการผลิตต่างๆ (เช่น คนงานกรรมกร ช่าง) และอาชีพด้านการค้าพาณิชยกรรม (เช่น ร้านค้าขนาดเล็กและหาบเร่แผงลอย) โดยส่วนมากมีตำแหน่งในอาชีพเป็นลูกจ้างและผู้ประกอบการขนาดเล็ก รายได้ที่ได้รับจึงเป็นรายได้จากการจ้างเหมาหรือจ้างรายวันและรายได้จากการประกอบการ ประชากรในช่วงชั้นต่ำนี้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท (โดยเฉลี่ยมีรายได้เดือนละ 2,500 บาท) นอกจากนี้ประชากรในช่วงชั้นนี้โดยส่วนใหญ่มีภูมิปัญญาในระดับน้อยและปานกลาง แต่ระดับการมีชื่อเสียงนั้นอยู่ในระดับน้อยเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นต่ำนี้ก็พบว่ามีความแตกต่างกันเด่นชัดมากในทุกตัวแปร ยกเว้นการมีชื่อเสียงที่ทุกช่วงชั้นย่อยส่วนใหญ่มีชื่อเสียงในระดับน้อย และมีร้อยละไม่แตกต่างกันนักระหว่างแต่ละช่วงชั้นย่อย

2) ผู้ที่มีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในช่วงชั้นกลาง พบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับอาชีวศึกษาหรืออนุปริญญาขึ้นไป การประกอบอาชีพกระจายอยู่ใน 3 กลุ่มอาชีพ คืออาชีพที่ใช้วิชาชีพหรือวิชาการ อาชีพที่เป็นงานสำนักงานหรือเสมียน และอาชีพด้านการค้าพาณิชยกรรม ตำแหน่งในอาชีพก็มีลักษณะกระจายตัวคล้ายเช่นกัน คือ เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นลูกจ้างเอกชน และเป็นนายจ้างหรือผู้ประกอบการ ทางด้านรายได้พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้จากเงินเดือนประจำโดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในระดับตั้งแต่ 5,000 บาทขึ้นไป (มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 6,500 บาท) ในด้านภูมิปัญญาพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่การมีชื่อเสียงส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างเปรียบเทียบในแต่ละช่วงชั้นย่อยของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางนี้ พบว่ามีความแตกต่างกันเด่นชัดมากในเรื่องระดับการศึกษา ประเภทของอาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับการมีชื่อเสียง แต่ไม่แตกต่างกันมากนักในตัวแปรลักษณะของรายได้และระดับภูมิปัญญา

3) ผู้ที่มีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในช่วงชั้นสูง พบว่าส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป เกินกว่าครึ่งหนึ่งมีอาชีพเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการ ส่วนใหญ่จึงมีตำแหน่งในอาชีพเป็นผู้บริหารระดับสูงในองค์กรทางด้านการค้า พบว่ามีรายได้จากเงินเดือนประจำ โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท คือเฉลี่ยเดือนละ 17,000 บาท ทางด้านระดับภูมิปัญญาและการมีชื่อเสียงพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทั้งสองตัวแปร เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างเปรียบเทียบในแต่ละช่วงชั้นย่อยของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูง พบว่าตัวแปรตัวอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกันที่เด่นชัด จะมีเฉพาะตัวแปรระดับภูมิปัญญาและระดับการมีชื่อเสียงเท่านั้นที่มีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงชั้นย่อยอย่างชัดเจน

ผลจากการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 นับเป็นประเด็นที่น่าสนใจต่อแนวทางการพัฒนางานวิจัยเรื่องนี้ต่อไป กล่าวคือมีความน่าสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยว่า ควรจะใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบใดที่จะสามารถค้นหากลุ่มตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมต่อการจัดช่วงชั้นทางสังคมในชนบทของประเทศไทย ด้วยการใช้หลักเกณฑ์ทางวิชาการและการทดสอบทางสถิติเป็นแนวทางการวิเคราะห์ รวมทั้งผลจากการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวบ่งชี้ที่คาดว่าจะสามารถนำไปใช้เพื่อการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมืองได้นั้น แท้ที่จริงแล้วยังมีตัวบ่งชี้หรือตัวแปรอื่นๆ อีกหรือไม่เมื่อแยกการวิเคราะห์ระหว่างเขตเมืองและชนบทออกจากกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของการเสนอขอทุนดำเนินการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 จากฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ระยะที่ 2 นี้ เป็นความพยายามที่จะวิเคราะห์หาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมที่จะสามารถใช้วิเคราะห์กับสังคมไทยได้อย่างครอบคลุมทั้งในเขตเมืองและชนบท ตลอดจนเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและมีความแม่นยำ จึงต้องทำการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลหลายครั้งรวมทั้งใช้ข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพประกอบกัน การกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยจึงแตกต่างไปจากการศึกษาข้อมูลในระยะที่ 1 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) เพื่อศึกษากลุ่มตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมให้ครอบคลุมทั้งในเขตเมืองและชนบท
- 2) เพื่อการพัฒนาความน่าเชื่อถือของตัวบ่งชี้และความแม่นยำเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลเป็นที่ยอมรับในการจำแนกสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม (SES-Classification) จากการสำรวจ
- 3) เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่เกิดจากตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้น
- 4) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมไทยในอนาคต

2.2 ขอบเขตและขั้นตอนการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการวิจัยตามแต่ละขั้นตอนการวิจัย ดังนี้คือ

(1) การสำรวจเพื่อการทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด เป็นการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท จำนวน 1,500 ตัวอย่างใน 10 จังหวัดเดิมที่ทำการสำรวจในการวิจัยครั้งแรก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงราย เพชรบูรณ์ สกลนคร ศรีสะเกษ ชลบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี ภูเก็ต และสตูล โดยจำแนกเป็นเขตเมือง 800 ตัวอย่างและเขตชนบทอีก 700 ตัวอย่าง ในแบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

(1.1) คำถามการจัดกลุ่มตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองและชนบท ซึ่งเป็นแบบสอบถามชุดเดียวกับที่ใช้วิจัยข้อมูลในระยะที่ 1

(1.2) คำถามการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยการนำกลุ่มตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งแรกมาจัดทำเป็นเครื่องมือวัดการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมืองและชนบท

(2) การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย เป็นการสำรวจข้อมูลภายหลังจากที่ได้นำผลการสำรวจข้อมูลในข้อ (1) ไปทดสอบทางสถิติแล้ว ทั้งในส่วนการทดสอบความน่าเชื่อถือของกลุ่มตัวบ่งชี้และความแม่นยำของเครื่องมือวัดการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม แล้วจึงนำผลการทดสอบสถิติดังกล่าวมาปรับรูปแบบสอบถามเพื่อใช้สำรวจการจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมของสังคมไทยทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งจะทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทุกภาคด้วยการเลือกจังหวัดที่จะทำการสำรวจภาคละ 2 จังหวัด โดยจำแนกเป็นภาคเหนือ

ตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคอีสานตอนบน ภาคอีสานตอนล่าง ภาคกลางตอนบน ภาคกลางตอนล่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคใต้ตอนบน และภาคใต้ตอนล่าง

2.3 วิธีการสำรวจข้อมูล

การสำรวจข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ จะทำการสำรวจข้อมูล 2 ช่วง โดยในแต่ละช่วงมีวิธีการสำรวจข้อมูลที่แตกต่างกัน คือ

2.3.1 ช่วงที่ 1 การสำรวจข้อมูลเพื่อการทดสอบเครื่องมือวัด

2.3.1.1 แบบสอบถาม

การสำรวจข้อมูลในช่วงที่ 1 นี้ เป็นการสำรวจข้อมูลเพื่อการทดสอบเครื่องมือวัดที่จะใช้ในการกำหนดตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมไทยทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยใช้แบบสอบถามที่มีตัวเลือกเพื่อการจำแนกลักษณะกลุ่มตัวบ่งชี้ที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์จำแนกสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของสังคมไทย แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้จำแนกเป็น 4 ส่วน คือ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.)

(1) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ สมรส ศาสนา

(2) ข้อมูลปัจจัยบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็นคำถามเกี่ยวกับการระบุตัวบ่งชี้ที่ทำให้แต่ละคนจัดช่วงชั้นทางสังคมแตกต่างกันและการลำดับความสำคัญตัวบ่งชี้ มีลักษณะของคำถามจำแนกเป็น 2 ส่วนคือ

(2.1) การจำแนกตัวบ่งชี้ที่มีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมไทย โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบระบุปัจจัยที่เขาคิดว่าเป็นตัวบ่งชี้ถึงความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม เพื่อจำแนกให้เห็นถึงกลุ่มตัวบ่งชี้ที่สำคัญ

(2.2) เมื่อระบุตัวบ่งชี้แล้วจึงให้ประชากรตัวอย่างจัดลำดับความสำคัญของแต่ละตัวบ่งชี้ที่แต่ละบุคคลระบุและที่ได้จากผลการศึกษาระยะที่ 1 ซึ่งรวบรวมไว้ให้ผู้ตอบจัดลำดับความสำคัญ 13 ตัวบ่งชี้

(3) ข้อมูลสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ ภูมิหลัง ครอบครัว การมีชื่อเสียง อำนาจ และภูมิปัญญา

(4) ข้อมูลการจำแนกช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์เอง คำถามในส่วนนี้ เป็นคำถามตามแบบวิธีอัตวิสัย (Subjective approach) ซึ่งวิธีนี้มีความเชื่อว่าคนทุกคนที่อยู่ในสังคมนั้นย่อมมีความสำคัญอยู่ตลอดเวลาว่าตนเองมีสถานะสูงต่ำขนาดไหนเมื่อเปรียบเทียบกับคนส่วนใหญ่ในสังคม วิธีการนี้จึงเป็นวิธีการศึกษาการจัดช่วงชั้นทางสังคมโดยอาศัยการสอบถามบุคคลที่เป็นประชากรตัวอย่างว่า เขาจัดช่วงชั้นของตัวเองอย่างไร ซึ่งวิธีนี้อาจเรียกว่าเป็นวิธีประเมินช่วงชั้นของตัวเอง (Self-placement) การจัดโดยใช้การประเมินด้วยความรู้สึกของตนเองเช่นนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้การตั้งคำถามเพื่อถามความคิดเห็นของประชากรตัวอย่างว่า "ถ้าหากในชุมชนหรือสังคมที่ท่านอยู่นี้มีการจำแนกความแตกต่างของบุคคลออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ....ท่านคิดว่าท่านอยู่ในระดับใด" เมื่อได้ระดับใดระดับหนึ่งแล้วจะตั้งคำถามต่อไปอีกว่า "ถ้าหากในระดับ.....(ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุ).....ที่ท่านเลือกนี้ยังแบ่งออกไปอีกเป็น 3 ระดับ

ย่อยๆ คือ สูง กลาง และต่ำ ท่านคิดว่าท่านอยู่ในระดับย่อยใด” ดังนั้นคำตอบของประชากรตัวอย่างทั้งหมด จะช่วยให้สามารถจำแนกการจัดช่วงชั้นด้วยวิธีอัตวิสัยได้เป็น 9 ช่วงชั้น คือ

- ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ ช่วงชั้นต่ำขั้นกลาง ช่วงชั้นต่ำขั้นสูง
- ช่วงชั้นกลางขั้นต่ำ ช่วงชั้นกลางขั้นกลาง ช่วงชั้นกลางขั้นสูง
- ช่วงชั้นสูงขั้นต่ำ ช่วงชั้นสูงขั้นกลาง ช่วงชั้นสูงขั้นสูง

2.3.1.2 การสุ่มตัวอย่างประชากร

การสำรวจข้อมูลในส่วนนี้เป็นการสำรวจข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากประชากรตัวอย่างในเขตเมืองและชนบทของ 10 จังหวัดเดิมที่ได้ทำการสำรวจข้อมูลในการศึกษาระยะที่ 1 ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงราย เพชรบูรณ์ สกลนคร ศรีสะเกษ ชลบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี ภูเก็ต และสตูล สำหรับในเขตเมืองหมายถึงเขตเทศบาลเมืองของแต่ละจังหวัดที่เป็นพื้นที่ตัวอย่าง โดยกลุ่มประชากรเป้าหมายไม่จำเป็นต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือน เนื่องจากลักษณะข้อมูลที่ต้องการเป็นข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลไม่ใช่ข้อมูลระดับครัวเรือน โดยการสำรวจข้อมูลในส่วนนี้มีวิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบ Purposive sampling ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างเขตเมืองและชนบทดังนี้

1) **เขตเมือง** เป็นการสุ่มตัวอย่างประชากรในเขตเทศบาลเมืองประมาณจังหวัดละ 80 ตัวอย่าง โดยในการสุ่มตัวอย่างได้กำหนดใช้กลุ่มตัวบ่งชี้ที่สำคัญจากผลการศึกษาในครั้งแรก คือ การศึกษา อาชีพ และรายได้ เป็นพื้นฐานในการจำแนกประชากรตัวอย่างโดยจำแนกระดับของตัวแปรทั้งสามดังนี้

(1) การศึกษา จำแนกเป็น 4 ระดับคือ

- ประถมศึกษา/ต่ำกว่า
- มัธยมศึกษา
- อาชีวศึกษา/อนุปริญญา
- ปริญญาตรี/สูงกว่า

(2) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนจำแนกเป็น 3 ระดับคือ (ระดับรายได้ทั้ง 3 ระดับกำหนดจากช่วงของรายได้กลางๆ ระหว่างพื้นที่ศึกษาที่เป็นเขตเมือง)

- สูง (มากกว่า 7,000 บาทต่อเดือน)
- ปานกลาง (ระหว่าง 3,501-7,000 บาทต่อเดือน)
- ต่ำ (ไม่เกิน 3,500 บาทต่อเดือน)

(3) อาชีพ จำแนกตามประเภทของอาชีพเป็น 7 กลุ่มคือ กลุ่มนักวิชาการและวิชาชีพ กลุ่มงานบริหารและจัดการ กลุ่มงานสำนักงานและเสมียน กลุ่มงานด้านพาณิชยกรรม กลุ่มงานบริการ กลุ่มงานด้านการผลิต และกลุ่มทหารและตำรวจ

2) **เขตชนบท** ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรโดยใช้หลักการกระจายครอบคลุมทุกลักษณะของชุมชนชนบท ทั้งนี้เริ่มจากการสุ่มเลือกอำเภอหนึ่งจากจังหวัดที่เป็นตัวอย่าง แล้วเข้าไปปรึกษากับเจ้าหน้าที่ปกครองเพื่อช่วยเลือกหมู่บ้านที่มีลักษณะชุมชนเป็นหมู่บ้านที่มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนแบบเป็นกลุ่มก้อนใน 3 ขนาดชุมชน คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เมื่อได้หมู่บ้านเป้าหมายแล้วจะใช้วิธีสุ่มเลือกประชากรตัวอย่างด้วยการนับเวียนแบบเวียนขวาโดยเริ่มต้นที่บ้านผู้ใหญ่วัย แต่จะนับเวียนจำนวนเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนหลังคาเรือนใน

หมู่บ้านนั้น ทั้งนี้จะเก็บข้อมูลในหมู่บ้านขนาดใหญ่จำนวน 25 ตัวอย่าง ในหมู่บ้านขนาดกลางจำนวน 25 ตัวอย่าง และในหมู่บ้านขนาดเล็กอีก 25 ตัวอย่าง รวมจำนวนทั้งสิ้น 70 ตัวอย่างในแต่ละจังหวัด

2.3.1.3 สำรวจข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการทดสอบกลุ่มตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดในเขตเมืองครั้งนี้ได้ใช้พนักงานสัมภาษณ์ที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างดีจำนวน 4 คน และมีผู้ควบคุมงานสนามอีก 2 คนเพื่อทำหน้าที่ควบคุมงานสนามและตรวจแบบสอบถาม ซึ่งจะใช้พนักงานสนามเพียงชุดเดียวเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดในการสัมภาษณ์หรือความเข้าใจแบบสอบถามคลาดเคลื่อน โดยได้ออกเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกจังหวัดที่เป็นพื้นที่ศึกษาในช่วงระหว่างวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ถึง 24 มีนาคม 2536 ได้เลือกจำนวนตัวอย่างที่สมบูรณ์รวมทั้งสิ้น 830 ตัวอย่างไปใช้ในการวิเคราะห์

สำหรับในเขตชนบทใช้พนักงานสัมภาษณ์ชุดเดิมในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการสำรวจข้อมูลในช่วงระหว่างวันที่ 12 มิถุนายน ถึง 28 กรกฎาคม 2536 สามารถรวบรวมแบบสอบถามมาได้จำนวน 696 ชุด ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้เล็กน้อย

2.3.2 ช่วงที่ 2 การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย

การสำรวจข้อมูลในช่วงที่ 2 นี้ ตามระเบียบวิธีวิจัยเดิมที่เสนอต่อฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้เสนอที่จะทำการสำรวจข้อมูลเฉพาะประเด็นคำถามเพื่อวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองและชนบท แต่เนื่องจากการวิจัยในระยะที่ 1 มีจำนวนตัวอย่างในเขตชนบทเพียง 338 ตัวอย่าง ซึ่งน้อยมากที่จะนำมาใช้ทดสอบสถิติความเชื่อถือได้และความแม่นยำของข้อมูล ดังนั้นในส่วนของ การสำรวจข้อมูลในเขตชนบทผู้วิจัยจึงได้เพิ่มประเด็นการสำรวจตัวบ่งชี้เข้าไปด้วย เพื่อให้สามารถนำไปทดสอบสถิติได้ผลที่ชัดเจน อันเป็นผลให้การสุ่มตัวอย่างประชากรและพื้นที่ศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงไปจากที่เสนอไว้เดิม

2.3.2.1 แบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคม ใช้แบบสอบถามที่ปรับปรุงจากการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 และเพิ่มตัวแปรบางตัวที่ผ่านการทดสอบสถิติความเชื่อถือได้และความแม่นยำในข้อ 3.1 เพื่อให้ครอบคลุมตัวแปรทุกตัวที่ควรเกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้งในเขตเมืองและชนบท ซึ่งได้จำแนกแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็น 4 ส่วนสำคัญคือ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข.)

- (1) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา
- (2) ข้อมูลครอบครัว ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงาน จำนวนสมาชิกที่ทำงานมีรายได้
- (3) ข้อมูลสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว การครอบครองทรัพย์สินของครอบครัว ภูมิหลังครอบครัว ชื่อเสียง และภูมิปัญญา

(4) ข้อมูลการจำแนกช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์

2.3.2.2 การสุ่มตัวอย่างประชากร

การสำรวจข้อมูลในส่วนนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Systematic Random Sampling ในพื้นที่ทุกภูมิภาค โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 10 เขต คือ ภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ภาคใต้ตอนบน ภาคใต้ตอนล่าง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคกลางตอนบน และภาคกลางตอนล่าง ทั้งนี้ในข้อเสนอโครงการได้กำหนดว่าในแต่ละเขตจะเลือกพื้นที่สำรวจข้อมูล 2 จังหวัด แต่เมื่อผู้วิจัยได้เพิ่มประเด็นการสำรวจตัวบ่งชี้ในพื้นที่ชนบทดังที่กล่าวแล้ว จึงจำเป็นต้องลดพื้นที่สำรวจข้อมูลเหลือพื้นที่ละ 1 จังหวัดเนื่องจากงบประมาณการวิจัยมีจำกัด แต่ทั้งนี้จำนวนประชากรตัวอย่างในการสำรวจมีจำนวนเท่าเดิมตามที่ได้อธิบายไว้ในข้อเสนอโครงการ การสำรวจข้อมูลในส่วนนี้มีระเบียบวิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบอิงความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การเลือกจังหวัดตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Simple Random Sampling ด้วยการจับสลากรายชื่อจังหวัดในแต่ละภูมิภาคตามที่แบ่งไว้ 10 เขต เพื่อให้ทุกๆจังหวัดของแต่ละภาคได้มีโอกาสถูกเลือกเท่าๆกัน ซึ่งผลจากการสุ่มตัวอย่างจังหวัดในเขตภูมิภาคต่างๆนั้น ปรากฏผลดังนี้

ภูมิภาค	จังหวัด
ภาคเหนือตอนบน	พะเยา
ภาคเหนือตอนล่าง	กำแพงเพชร
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	เลย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ร้อยเอ็ด
ภาคกลางตอนบน	ชัยนาท
ภาคกลางตอนล่าง	สมุทรปราการ
ภาคตะวันตก	กาญจนบุรี
ภาคตะวันออก	ระยอง
ภาคใต้ตอนบน	สุราษฎร์ธานี
ภาคใต้ตอนล่าง	ยะลา

2) การเลือกพื้นที่ศึกษา ในแต่ละจังหวัดตัวอย่างได้กำหนดพื้นที่การสุ่มตัวอย่างเป็นเขตเมืองและชนบท โดยกำหนดว่าเขตเมืองได้แก่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ส่วนในเขตชนบทได้แก่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลครอบคลุมพื้นที่ทุกลักษณะ ดังกล่าว (ซึ่งคาดว่าประชากรในแต่ละพื้นที่จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน) จึงได้กำหนดประชากรเป้าหมายในเขตเทศบาล สุขาภิบาล และชนบท ไว้เขตละ 100 ตัวอย่าง

3) การเลือกประชากรตัวอย่าง จากการแบ่งพื้นที่ในแต่ละจังหวัดตัวอย่างที่สุ่มได้ออกเป็น 2 เขต มีวิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรที่แตกต่างกันระหว่างเขตเมืองและชนบท ดังนี้

3.1) เขตเมือง จำแนกพื้นที่ศึกษาเป็นเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล แล้วจึงสุ่มตัวอย่างด้วยวิธี Simple Random Sampling ให้ได้เขตเทศบาล 1 เขต และสุขาภิบาล 2 เขต จากนั้นจะนำเอาแผนที่ของเทศบาลและสุขาภิบาลแต่ละพื้นที่ที่เป็นตัวอย่างนั้นมาแบ่งเป็น Grid เพื่อการ Random Sampling ให้ได้ Grid ที่จะเป็นพื้นที่สำรวจ แล้วจึงสุ่มตัวอย่างเลือกหมายเลข Grid เริ่มต้นที่จะเลือกสำรวจเพื่อให้กระจายกันออกไปจำนวน 5 Grid ของแต่ละเขตเทศบาลและสุขาภิบาล จากนั้นจึงทำแผนที่ชุมชนเฉพาะใน Grid ที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างเพื่อการ Random Sampling บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของประชากรที่อยู่ในบริเวณ 5 Grid ดังกล่าว จำนวนตัวอย่างที่จะสำรวจในเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลกำหนดไว้เขตละ 100 ตัวอย่าง รวมเป็นตัวอย่างในเขตเมืองทั้งสิ้นจังหวัดละ 200 ตัวอย่าง

3.2) เขตชนบท จะเลือกสำรวจจากการสุ่มแบบเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการสุ่มจับฉลากชื่ออำเภอของจังหวัดที่เป็นตัวอย่างขึ้นมา 1 อำเภอ จากนั้นจึงจับฉลากเลือกชื่อตำบลของอำเภอที่เป็นตัวอย่างจำนวน 2 ตำบล แล้วจึงสุ่มจับฉลากชื่อหมู่บ้านใน 2 ตำบลที่เป็นตัวอย่างขึ้นมาอีกตำบลละ 2 หมู่บ้าน (โดยแยกหมู่บ้านที่อยู่ในเขตสุขาภิบาลออกแล้ว) ในขั้นตอนนี้จะได้พื้นที่ศึกษาที่เป็นเขตชนบทรวม 4 หมู่บ้าน จึงมาถึงขั้นตอนการสุ่มประชากรตัวอย่างในการสัมภาษณ์จำนวนหมู่บ้านละ 25-35 ตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในชุมชน เพื่อให้ได้จำนวนประชากรตัวอย่างในเขตชนบททั้งสิ้นจังหวัดละ 100 ตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างประชากรในชนบทนั้นจะจำแนกพื้นที่เพื่อการสุ่มตัวอย่างตามลักษณะของการตั้งถิ่นฐานชุมชน กล่าวคือบริเวณที่เลือกสุ่มตัวอย่างจะต้องมีการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยรวมกันเป็นกลุ่มก้อนในลักษณะของชุมชน หากพบว่าหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชนในลักษณะการกระจายไปตามพื้นที่ทำกิน ก็จะเลือกสุ่มชื่อหมู่บ้านใหม่ที่มีลักษณะเข้าเกณฑ์การสุ่มตัวอย่างประชากรดังกล่าวแล้ว

2.3.2.3 การสำรวจข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้พนักงานสัมภาษณ์ที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างดีจำนวน 8 คนและมีผู้ควบคุมงานสนามอีก 2 คนเพื่อทำหน้าที่ควบคุมงานสนามและตรวจแบบสอบถาม โดยใช้พนักงานสนามเพียงชุดเดียวเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดในการสัมภาษณ์หรือความเข้าใจแบบสอบถามคลาดเคลื่อน ได้ออกเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2536 ถึง เดือนพฤษภาคม 2537 และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในบางพื้นที่ที่แบบสอบถามไม่สมบูรณ์หรือได้รับไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ ในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม 2537

สำหรับจำนวนตัวอย่างที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดในทุกจังหวัดมีจำนวนรวม 3,060 ตัวอย่าง แต่เมื่อได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วได้จำนวนแบบสอบถามทั้งสิ้น 3,040 ตัวอย่างที่จะนำไปประมวลผลทางสถิติ ซึ่งจำแนกเป็นเขตเทศบาลรวม 1,011 ตัวอย่าง เขตสุขาภิบาลรวม 1,027 ตัวอย่าง และเขตชนบทรวม 1,002 ตัวอย่าง ดังรายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละพื้นที่ศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 2-1 รายละเอียดพื้นที่ศึกษาและจำนวนตัวอย่างที่สำรวจ

พื้นที่ศึกษา	จำนวนตัวอย่าง
1. จังหวัดพะเยา (ภาคเหนือตอนบน) - เทศบาลเมืองพะเยา - สุขาภิบาลเชียงคำและสุขาภิบาลปาง - ชนบทในเขตอำเภอจุน	100 109 100
2. จังหวัดกำแพงเพชร (ภาคเหนือตอนล่าง) - เทศบาลเมืองกำแพงเพชร - สุขาภิบาลคลองขลุงและสุขาภิบาลท่าพุทรา - ชนบทในเขตอำเภอคลองลาน	104 100 100
3. จังหวัดเลย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน) - เทศบาลเมืองเลย - สุขาภิบาลภูเรือและสุขาภิบาลหนองหิน - ชนบทในเขตกิ่งอำเภอภูหลวง	104 104 104
4. จังหวัดร้อยเอ็ด (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง) - เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด - สุขาภิบาลกลางและสุขาภิบาลสระคู - ชนบทในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน	102 106 102
5. จังหวัดชัยนาท (ภาคกลางตอนบน) - เทศบาลตำบลวัดสิงห์ - สุขาภิบาลโพนางคำและสุขาภิบาลหันคา - ชนบทในเขตอำเภอวัดสิงห์	100 101 99
6. จังหวัดสมุทรปราการ (ภาคกลางตอนล่าง) - เทศบาลเมืองพระประแดง - สุขาภิบาลบางปูและสุขาภิบาลบางเสาธง - ชนบทในเขตอำเภอพระสมุทรเจดีย์	100 100 101
7. จังหวัดระยอง (ภาคตะวันออก) - เทศบาลตำบลมาบตาพุด - สุขาภิบาลสุนทรภู่และสุขาภิบาลจอมพลเจ้าพระยา - ชนบทในเขตอำเภอปลวกแดง	100 100 98
8. จังหวัดกาญจนบุรี (ภาคตะวันตก) - เทศบาลเมืองกาญจนบุรี - สุขาภิบาลหนองบัวและสุขาภิบาลหนองรี - ชนบทในเขตไทรโยค	100 102 98

ตารางที่ 2-1 รายละเอียดพื้นที่ศึกษาและจำนวนตัวอย่างที่สำรวจ (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา	จำนวนตัวอย่าง
9. จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ภาคใต้ตอนบน)	
- เทศบาลตำบลท่าข้าม	101
- สุขาภิบาลท่าขนอนและสุขาภิบาลเกาะสมุย	100
- ชนบทในเขตอำเภอคีรีรัฐนิคม	99
10. จังหวัดยะลา (ภาคใต้ตอนล่าง)	
- เทศบาลเมืองยะลา	100
- สุขาภิบาลโกตาบารูและสุขาภิบาลยะหา	105
- ชนบทในเขตอำเภอเมือง	101
รวมจำนวนตัวอย่าง	3,040

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกือบทุกขั้นตอนจะทำการทดสอบและวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ด้วย โปรแกรม SPSS/PC Plus ซึ่งการเลือกใช้สถิติจะแตกต่างกันไปตามเป้าหมายของการทดสอบหรือการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 การทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด

การทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดเป็นการทดสอบสถิติโดยนำผลการสำรวจข้อมูลในข้อ 3.1.1 ไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งได้กำหนดการทดสอบสถิติในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยการนำผลสำรวจข้อมูลในประเด็นการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมไปวิเคราะห์ค่าความเชื่อถือได้ เปรียบเทียบกันด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach

2) การทดสอบความแม่นยำตรง (Validity) ของตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด เป็นการทดสอบความแม่นยำตรงตามตัวสร้าง (Construct validity) โดยจะนำผลการผลการสำรวจตัวบ่งชี้และผลการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมมาใช้อธิบายการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมืองและชนบท ว่าจะสามารถใช้วิเคราะห์ได้ชัดเจนเพียงไร พร้อมกับจัดทำผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการทดสอบสถิติตามรายละเอียดในหัวข้อ 2.4.2 และ 2.4.3 ที่กำลังจะกล่าวถึง ว่ามีความสอดคล้องกันหรือมีความแตกต่างกันอย่างไรในการเปรียบเทียบการวิจัยทั้งสองครั้ง เพื่อนำผลการวิเคราะห์เสนอต่อคณะผู้เชี่ยวชาญที่จะร่วมกันวินิจฉัยถึงความแม่นยำตรงของกลุ่มตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด เพื่อการปรับปรุงกลุ่มตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดที่สมบูรณ์ต่อไป

2.4.2 การวิเคราะห์หากลุ่มตัวบ่งชี้

การทดสอบสถิติในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์และประมวลผลจากการสำรวจข้อมูลในข้อ 3.1.1 ทั้งในเขตเมืองและชนบท ซึ่งจำแนกการใช้สถิติได้เป็น 2 ส่วน คือ

1) ความถี่และร้อยละ (frequencies and percentages) เป็นค่าสถิติที่จะแจกแจงความถี่และร้อยละของตัวบ่งชี้ที่ประชากรตัวอย่างระบุว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญต่อการจัดช่วงชั้นทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่ามีตัวบ่งชี้ใดที่มีความสำคัญมากน้อยต่างกัน โดยการเรียงลำดับความถี่และร้อยละของแต่ละตัวบ่งชี้

2) ค่า Coefficient variation (CV) และค่าเฉลี่ย (mean) เป็นการวิเคราะห์สถิติจากคะแนนการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ ซึ่งผลของสถิติที่ได้จะสามารถแปลผลการวิเคราะห์ได้เป็น 2 ประเด็นคือ

2.1) ค่า CV จะช่วยยืนยันว่าตัวบ่งชี้ใดบ้างที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมโดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ที่มีค่า CV ต่ำกว่า 1 เนื่องจากตัวบ่งชี้ที่มีค่า CV ต่ำกว่า 1 คือตัวบ่งชี้ที่จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ดี ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีค่า CV สูงกว่า 1 ควรจะถูกคัดออกไปไม่ควรนำไปใช้วิเคราะห์

2.2) ค่าเฉลี่ยเป็นสถิติที่จะใช้วิเคราะห์เป็นคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้ โดยคะแนนถ่วงน้ำหนักนี้ จะถูกนำไปใช้เป็นตัวคูณของคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละตัวแปรที่ผ่านการทดสอบความแปรปรวนแล้วว่าเหมาะสมในการใช้วิเคราะห์กับแต่ละตัวบ่งชี้

2.4.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคม

จากการสำรวจข้อมูลด้วยวิธีอัติโนมัติ จะได้ข้อมูลการจัดช่วงชั้นของประชากรตัวอย่างที่จำแนกได้เป็น 9 ช่วงชั้น และถูกจัดเป็นตัวแปรตาม (dependent variable) ตัวแปรตามนี้จะถูกนำไปวิเคราะห์ความแปรปรวนทางสถิติ 2 ประเด็นคือ

1) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance หรือ ANOVA) เป็นการทดสอบสถิติระหว่างตัวแปรต้น (independent variables) ซึ่งเป็นตัวแปรเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มตัวบ่งชี้ที่มีค่า CV ต่ำกว่า 1 กับตัวแปรตาม (การจัดช่วงชั้นทางสังคม) ผลการวิเคราะห์ ANOVA มีเป้าหมายที่จะทดสอบว่ามีตัวแปรเศรษฐกิจสังคมใดที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งในการวิเคราะห์ค่า Main effect และ 2-way Interaction effect ของค่า ANOVA กล่าวคือหากผลการวิเคราะห์ ANOVA ชุดใดมีนัยสำคัญทางสถิติของ 2-way Interaction effect มากกว่า 0.01 แสดงว่าแต่ละตัวแปรมีความเป็นอิสระต่อกัน จากนั้นจึงมาวิเคราะห์ดูว่านัยสำคัญทางสถิติของ Main effect ว่ามีตัวแปรใดบ้างที่นัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.01 ก็จะแสดงว่าตัวแปรต้นนั้นสามารถนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ดี

2) การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้น เมื่อได้ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนว่ามีตัวแปรเศรษฐกิจสังคมตัวใดบ้างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ จะนำตัวแปรแต่ละตัวไปคำนวณหาคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นจากคะแนนการจัดช่วงชั้นเชิงอัติโนมัติ

- ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ	มีคะแนนเท่ากับ	1
- ช่วงชั้นต่ำขั้นกลาง	มีคะแนนเท่ากับ	2
- ช่วงชั้นต่ำขั้นสูง	มีคะแนนเท่ากับ	3
- ช่วงชั้นกลางขั้นต่ำ	มีคะแนนเท่ากับ	4
- ช่วงชั้นกลางขั้นกลาง	มีคะแนนเท่ากับ	5
- ช่วงชั้นกลางขั้นสูง	มีคะแนนเท่ากับ	6
- ช่วงชั้นสูงขั้นต่ำ	มีคะแนนเท่ากับ	7
- ช่วงชั้นสูงขั้นกลาง	มีคะแนนเท่ากับ	8
- ช่วงชั้นสูงขั้นสูง	มีคะแนนเท่ากับ	9

ผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยจะสามารถกำหนดคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงนี้ของแต่ละตัวแปรว่าในแต่ละค่า (values) ของตัวแปรต้นเหล่านี้จะมีค่าคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

2.4.4 การวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

มีวิธีการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็นลำดับๆ ไปดังนี้

- 1) นำค่าคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นของตัวแปรไปคำนวณหาคะแนนการจัดช่วงชั้นของประชากรแต่ละราย
- 2) นำคะแนนการจัดช่วงชั้นของตัวแปรเศรษฐกิจสังคมที่เป็นตัวแปรในกลุ่มตัวบ่งชี้เดียวกันมารวมกันแล้วนำไปคูณกับคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้ที่ได้จากค่าเฉลี่ยในการคำนวณผลของข้อ 4.2 จะได้คะแนนการจัดช่วงชั้นของตัวบ่งชี้
- 3) นำคะแนนของตัวบ่งชี้ทุกตัวมารวมกันจะได้คะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง
- 4) นำคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมไปวิเคราะห์หาคะแนนเฉลี่ย คะแนนสูงสุด และคะแนนต่ำสุด แล้วจึงคำนวณหาช่วงคะแนนที่เหมาะสมที่จะจำแนกการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็น 9 ช่วงชั้น (เช่นเดียวกับที่สำรวจด้วยวิธีอติวิสัย) โดยแต่ละช่วงชั้นจะมีช่วงคะแนนเท่าๆ กัน

2.4.5 การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคม

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ว่าประชากรตัวอย่างในการสำรวจครั้งนี้มีการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมอย่างไร โดยจะวิเคราะห์ในรูปร้อยละเพื่อวิเคราะห์ว่าในแต่ละช่วงชั้นที่จำแนกจากผลการคำนวณนั้นมีความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมอย่างไรบ้าง ผลการวิเคราะห์จำแนกเป็น 3 ประเด็นคือ

- 1) การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำ
- 2) การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลาง
- 3) การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูง

ผลการวิเคราะห์หรือลดค่าจะนำไปวิเคราะห์แนวโน้มการกระจายความถี่ เพื่อดูลักษณะการกระจายของข้อมูลว่ามีลักษณะการกระจายแบบโค้งปกติ (normal curve) หรือไม่ และลักษณะดังกล่าวมีสาเหตุมาจากอะไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคที่ 2

การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคม
ในเขตเมือง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

การทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดสำหรับเขตเมือง

ผลการวิเคราะห์ลักษณะการกระจายความถี่ข้อมูลการจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมในการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งพบว่าตัวแปรต้นที่อยู่ปัจจุบันมีผลอย่างสำคัญต่อการกระจายความถี่ข้อมูลการจัดช่วงชั้น กล่าวคือเมื่อพิจารณาข้อมูลการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมจากข้อมูลทั้งหมดแล้ว พบว่ามีลักษณะการกระจายความถี่ของข้อมูลไม่เป็นโค้งปกติ แต่เมื่อจำแนกผลการสำรวจข้อมูลออกเป็นพื้นที่เขตเมืองและชนบทกลับพบว่าการกระจายความถี่ของข้อมูลในพื้นที่เขตเมืองมีลักษณะใกล้เคียงกับโค้งปกติมาก อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความมั่นใจในผลการวิเคราะห์ทางสถิติดังกล่าวและให้เกิดความเชื่อถือได้ของผลการวิจัย ผู้ศึกษาจึงได้สำรวจข้อมูลเพื่อการทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดสำหรับพื้นที่ศึกษาในเขตเมืองอีกครั้งหนึ่ง

การทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดสำหรับเขตเมืองนี้เป็นการทดสอบสถิติจากผลการสำรวจข้อมูลในระยะที่ 1 ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างในพื้นที่เขตเมืองรวม 567 ตัวอย่าง เปรียบเทียบกับผลการสำรวจข้อมูลในช่วงที่ 1 ของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างในพื้นที่เขตเมืองรวม 830 ตัวอย่าง การทดสอบสถิติจะแยกพิจารณาเป็น 2 ส่วนสำคัญ คือ การทดสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำตรงของผลการสำรวจข้อมูลเปรียบเทียบกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability Testing)

ในการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามครั้งนี้มีลักษณะเป็นการวัดความคงที่ภายใน (Measurement of internal consistency) ซึ่งค่าดัชนีความน่าเชื่อถือที่ได้จะแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) ของแบบสอบถามทั้งฉบับหรือแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำถามแต่ละข้อหรือแต่ละประเด็นกับคำถามในแบบสอบถามทั้งหมด ค่าดัชนีความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามใดที่ให้ผลลัพธ์แน่นอนสม่ำเสมอและไม่เปลี่ยนแปลง คือสามารถวัดตัวแปรที่ต้องการในเชิงปริมาณได้ผลไม่แตกต่างกันไม่ว่าจะทำการวัดกี่ครั้งก็ตาม ค่าดัชนีความน่าเชื่อถือดังกล่าวนี้เรียกว่า "ค่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือ" (Reliability Coefficient)

สำหรับการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือครั้งนี้ใช้วิธีการทดสอบของ Cronbach (เนื่องจากแบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบสอบถามอัตนัย) หรือเรียกว่าเทคนิคสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) โดยในการทดสอบจะใช้ค่าคะแนนการจัดลำดับความสำคัญของ 13 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้จะทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแต่ละตัวบ่งชี้ในการสำรวจทั้งสองครั้ง ซึ่งได้ผลการทดสอบสถิติดังนี้

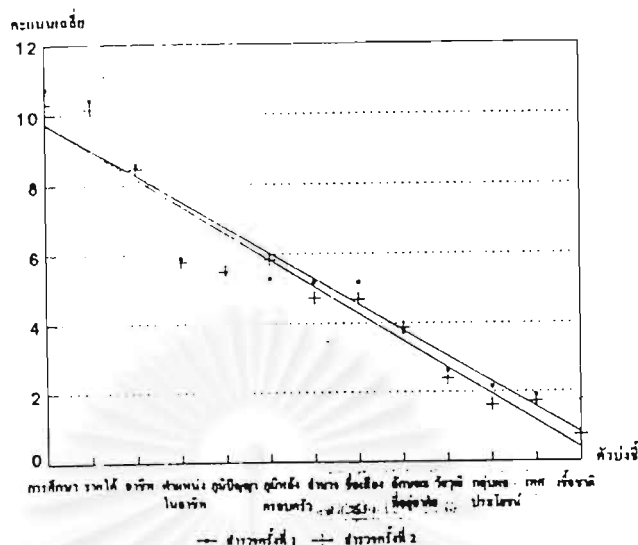
ตารางที่ 3-1 ผลการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง

ตัวบ่งชี้	สำรวจครั้งที่ 1		สำรวจครั้งที่ 2	
	ค่าเฉลี่ย	Alpha-Coef.	ค่าเฉลี่ย	Alpha-Coef.
การศึกษา	10.7372	0.6094	10.3133	0.6013
รายได้	10.4215	0.6203	10.1627	0.6303
อาชีพ	8.5309	0.6018	8.4542	0.6001
ตำแหน่งในอาชีพ	5.8836	0.5728	5.7819	0.5243
ภูมิปัญญา	5.4709	0.5769	5.5048	0.5268
ภูมิหลังครอบครัว	5.2928	0.5992	5.8398	0.5893
อำนาจ	5.1869	0.5962	4.7313	0.5592
ชื่อเสียง/เกียรติยศ	5.1711	0.5890	4.6928	0.5468
ลักษณะที่อยู่อาศัย	3.7549	0.5931	3.8578	0.5815
วิบุลย์	2.6261	0.5727	2.4027	0.5195
กลุ่มผลประโยชน์	2.1411	0.5808	1.6193	0.5503
เพศ	1.9012	0.5853	1.7325	0.5430
เชื้อชาติ	1.7460	0.6066	0.7398	0.6218
Alpha-Coefficient		0.6860		0.5911

จากค่าสถิติในตารางที่ 3-1 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแต่ละตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้งอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันมาก นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของกลุ่มตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกเท่ากับ 0.6860 และมีสัมประสิทธิ์อัลฟาของการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองเท่ากับ 0.5911 ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่ามีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาหรือค่าดัชนีความน่าเชื่อถือของการทดสอบกลุ่มตัวบ่งชี้จากการสำรวจในแต่ละครั้งไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้จะสามารถเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาจากเส้นแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยการจัดลำดับความสำคัญตัวบ่งชี้จากการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้งในแผนภาพที่ 3-1 จะเห็นได้ว่าเส้นแนวโน้มคะแนนเฉลี่ยของการจัดลำดับความสำคัญตัวบ่งชี้ในการสำรวจทั้งสองครั้ง มีแนวโน้มการกระจายของคะแนนที่เกือบจะเป็นเส้นเดียวกัน จึงพอจะสรุปได้ว่าแบบทดสอบตัวบ่งชี้มีความคงที่ภายในในระดับที่น่าพอใจที่ แสดงถึงความเป็นเอกพันธ์ของแบบสอบถามในส่วนของ การจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ได้ชัดเจน

แผนภาพที่ 3-1

แสดงแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ในเขตเมือง

3.2 การทดสอบความแม่นยำ (Validity Testing)

เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้ได้สร้างมาตรวัดขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นทางสังคมของคนในสังคม โดยการใช้ข้อมูลจากการทดสอบตัวบ่งชี้เป็นพื้นฐานการจัดทำแบบสอบถามที่จะนำไปวิเคราะห์และทดสอบทางสถิติ ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุดในการพิจารณามาตรวัดหรือแบบสอบถามที่สร้างขึ้นว่าจะสามารถอธิบายในประเด็นที่งานวิจัยต้องการนำเสนอได้หรือไม่นั้น ผู้วิจัยจะต้องมีความมั่นใจว่าแบบสอบถามที่จัดสร้างขึ้นนั้นมีความแม่นยำคือได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้จากการวิจัยในระยะที่ 1 ที่ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาร่วมกันพิจารณา และเสนอแนะเนื้อหาที่ควรจะทำการศึกษาวิจัย พร้อมทั้งได้ผ่านการตรวจสอบความคิดเห็นจากประชาชนกลุ่มอาชีพต่างๆ ในจำนวนที่มากพอสมควร และยังได้มีการสำรวจข้อมูลสนามและทดสอบสถิติไปรอบหนึ่งแล้ว อาจกล่าวได้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ได้ผ่านการถ่วงดุลความคิดเห็นและการตรวจสอบความแม่นยำในเนื้อหา (Content validity) มาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากงานวิจัยนี้ต้องการจะค้นหาหลักการที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยได้อย่างถูกต้องชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบความแม่นยำจากผลการใช้แบบสอบถามในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองเปรียบเทียบกับครั้งแรกด้วยการทดสอบความแม่นยำในลักษณะที่เรียกว่าความแม่นยำตามตัวสร้าง (Construct validity) ซึ่งหวังว่าจะช่วยให้สามารถยืนยันหรือปฏิเสธการเลือกใช้มาตรวัดที่เหมาะสมกับงานวิจัยนี้ได้ต่อไป

ความแม่นยำตามตัวสร้างที่จะทดสอบในครั้งนี้เป็นารเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ได้รับจากแบบสอบถามในการสำรวจทั้งสองครั้ง ว่าจะมีเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคมของคนในสังคมเมืองและมีผลการจัดช่วงชั้นทางสังคมแตกต่างกันหรือไม่เพียงไร โดยการทดสอบความแม่นยำครั้งนี้มีหลักการพื้นฐานอยู่ 3 ประการในการที่จะเลือกเกณฑ์ใดมาเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ได้จากการวัดของแบบสอบถาม คือ

1) เกณฑ์นี้จะต้องมีความเกี่ยวข้อง (Relevance) กับการวัดโดยแบบสอบถาม คือเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคมที่จะใช้นั้นจะเป็นเกณฑ์ที่กำหนดจากผลการทดสอบตัวบ่งชี้

2) เกณฑ์นั้นจะต้องมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) คือเกณฑ์นั้นจะต้องได้ผลลัพธ์ที่แน่นอน สม่ำเสมอ และไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก และได้รับผลการทดสอบในระดับที่น่าพอใจ ซึ่งผลการทดสอบความน่าเชื่อถือได้นำเสนอไปแล้ว

3) เกณฑ์นั้นจะต้องเป็นอิสระปราศจากความลำเอียง (Free from bias) คือต้องเป็นเกณฑ์ที่ไม่เกิดจากการคาดหมายหรือกำหนดขึ้นจากความชอบหรือความต้องการให้ผลลัพธ์ออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามที่ผู้วิจัยต้องการ แต่เกิดขึ้นจากการทดสอบทางสถิติและได้ผลออกมาเป็นที่น่าพอใจตามหลักวิชาการ

ในการทดสอบความแม่นยำตรงดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นของการทดสอบจากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งเป็น 3 ประเด็นสำคัญๆ คือ

- (1) การเปรียบเทียบผลการสำรวจปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมเมือง
 - (2) การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม
 - (3) การเปรียบเทียบผลการจัดช่วงชั้นทางสังคมของคนในสังคมเมือง
- ผลจากการทดสอบความแม่นยำตรงจะนำเสนอทีละประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมเมือง

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ต้องการวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องกันของผลการจัดกลุ่มตัวบ่งชี้จากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง โดยการนำผลการสำรวจข้อมูลจากประเด็นคำถามในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลทำให้คนในสังคมแตกต่างกันมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ซึ่งผลการสำรวจข้อมูลในตารางที่ 3-2 พบว่าในการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง ปัจจัยที่มีผลทำให้คนในสังคมแตกต่างกันที่มีสัดส่วนร้อยละเกินกว่า 50 คือ รายได้ การศึกษา และอาชีพ

เมื่อเปรียบเทียบอันดับของปัจจัยสำคัญดังกล่าว พบว่าอันดับที่ 1-5 เป็นอันดับของปัจจัยเดียวกันจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง โดยในอันดับที่ 1, 2 และ 3 (รายได้ การศึกษา อาชีพ) ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองมีร้อยละของ 3 ปัจจัยนี้สูงกว่าผลการสำรวจข้อมูลครั้งแรกเล็กน้อย ในขณะที่อันดับที่ 4 คือภูมิหลังครอบครัวมีร้อยละสูงขึ้นจากการสำรวจครั้งแรกเกือบถึงร้อยละ 10 แต่อันดับที่ 5 (ตำแหน่งในอาชีพ) จากผลการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองมีสัดส่วนร้อยละที่ลดลงจากการสำรวจข้อมูลครั้งแรกเล็กน้อย สำหรับอันดับที่ 6 ลักษณะที่อยู่อาศัย อันดับที่ 7 ภูมิปัญญา และอันดับที่ 8 การเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ เป็นปัจจัยที่มีร้อยละจากการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองสูงขึ้นจากการสำรวจข้อมูลครั้งแรก ซึ่งเป็นผลให้อันดับที่เลื่อนขึ้นมาจากอันดับที่ 9, 8 และ 13 ตามลำดับ ขณะเดียวกัน ปัจจัยอำนาจ ชื่อเสียง วิทยุคม เชื้อชาติ และเพศ มีอันดับที่ลดถลันลงไปจากอันดับที่ 9 ไปถึงอันดับที่ 13 ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สอง โดยลดลงจากอันดับที่ 6, 7, 10, 11, และ 12 ในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3-2 เปรียบเทียบความถี่และร้อยละของตัวบ่งชี้สำคัญที่มีผลทำให้คนแตกต่างกัน

ตัวบ่งชี้	การสำรวจครั้งที่ 1			การสำรวจครั้งที่ 2		
	อันดับที่	ความถี่	ร้อยละ	อันดับที่	ความถี่	ร้อยละ
รายได้	1	465	82.0	1	692	83.4
การศึกษา	2	367	64.7	2	559	67.3
อาชีพ	3	290	51.1	3	437	52.7
ภูมิหลังครอบครัว	4	128	22.6	4	274	33.0
ตำแหน่งในอาชีพ	5	102	18.0	5	144	17.3
อำนาจ	6	76	13.4	9	110	13.3
ชื่อเสียง	7	75	13.2	10	97	11.7
ภูมิปัญญา	8	73	12.9	7	124	14.9
ลักษณะที่อยู่อาศัย	9	64	11.3	6	127	15.3
วัยวุฒิ	10	47	8.3	11	38	4.6
เชื้อชาติ	11	43	7.6	12	25	3.0
เพศ	12	25	4.4	13	25	3.0
กลุ่มผลประโยชน์	13	18	3.2	8	118	14.2

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงสัดส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงของปัจจัยต่างๆ ระหว่างการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง กล่าวได้ว่ามีสัดส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงกว่าเดิมเพียงเล็กน้อยในเกือบทุกปัจจัย ยกเว้น ปัจจัยภูมิหลังครอบครัวที่มีร้อยละเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 22.6 เป็นร้อยละ 33.0 และการเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.2 เป็นร้อยละ 14.2 นอกจากนี้แล้วมีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากเดิมไม่เกินร้อยละ 5 ทั้งสิ้น

ผลการทดสอบประเด็นนี้ จึงกล่าวสรุปได้ว่าการสำรวจกลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประชากรตัวอย่างก็คิดว่ามีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมจากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในปัจจัยสำคัญ 5 อันดับแรก ส่วนอันดับอื่นๆ มีความแตกต่างจากเดิมเพียงเล็กน้อยซึ่งจะสามารถยืนยันถึงความแตกต่างที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยดังกล่าวได้จากผลการทดสอบที่จะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

3.2.2 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นผลมาจากการให้ประชากรตัวอย่าง จัดลำดับความสำคัญของกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้ง 13 ตัว ผลจากการเปรียบเทียบข้อมูลทั้งสองครั้ง (ในตารางที่ 3-3) พบว่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละตัวบ่งชี้ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยคะแนนเฉลี่ยที่เปลี่ยนแปลงในเกือบทุกตัวบ่งชี้มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงไม่เกิน 0.5 คะแนน ยกเว้นการเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ที่ลดลงถึง 1.4013 คะแนน และภูมิหลังของครอบครัวที่เพิ่มขึ้น 0.5470 เมื่อพิจารณาจากอันดับที่ของแต่ละตัวบ่งชี้ (พิจารณาจากค่า Coefficient Variation - CV) พบว่ามีการสลับตำแหน่งกันเฉพาะอันดับที่ 1-2 อันดับที่ 6-7 และอันดับที่ 11-13 ประเด็นที่น่าสังเกตคือการเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์เป็นตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยลดลงมาก ทั้งๆที่ในการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่มีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคม

การเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์มีผู้เลือกจำนวนมากและอยู่ในอันดับที่ 8 แต่เมื่อจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ กลับตกลงไปอยู่อันดับที่ 13 ทั้งนี้เพราะผู้เลือกตัวบ่งชี้นี้ได้จัดลำดับความสำคัญไว้ในลำดับท้ายๆ จึงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า ตัวบ่งชี้อื่นๆ

จากการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยพิจารณาจากค่า CV ที่ไม่เกิน 1 พบว่าในการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 2 ภูมิหลังครอบครัวมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานลดลง ดังนั้นภูมิหลังครอบครัวจึงเป็นปัจจัยที่มีค่า CV ลดลงต่ำกว่า 1 และภูมิหลังครอบครัวเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสม จะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคมเพิ่มขึ้นจากการสำรวจข้อมูลในครั้งแรกที่มี 6 ตัวบ่งชี้รวมเป็น 7 ตัวบ่งชี้ คือ การศึกษา รายได้ อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ภูมิปัญญา ชื่อเสียง และภูมิหลังครอบครัว

อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นสถานภาพ เศรษฐกิจสังคมคือภูมิหลังครอบครัวนี้ มิใช่เงื่อนไขความแตกต่างในผลการสำรวจที่จะกล่าวอ้างว่าแบบทดสอบนี้ขาด ความแม่นยำ เพราะในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกภูมิหลังครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในอันดับที่ 7 และมีค่า CV เกิน 1 ไปเพียงเล็กน้อย คือ 1.0245 ดังนั้นผลการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 2 ที่ภูมิหลังครอบครัวมีค่า CV เท่ากับ 0.8864 และ กลายเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็นอันดับที่ 6 จึง มิใช่เงื่อนไขที่เป็นข้อผิดพลาดของแบบสอบถาม ทั้งนี้จะต้องพิจารณาผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมใน สังคมเมืองประกอบด้วยว่าภูมิหลังครอบครัวเป็นตัวบ่งชี้ที่เพิ่มขึ้นมานั้นจะมีผลให้การกระจายความถี่การจัด ช่วงชั้นทางสังคมของคนในสังคมเมืองดีกว่าเดิมหรือผิดเพี้ยนไปจากเดิมหรือไม่เพียงไร

ตารางที่ 3-3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า Coefficient variation (CV)

จากการจัดลำดับความสำคัญตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้	สำรวจครั้งที่ 1				สำรวจครั้งที่ 2			
	อันดับที่	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	CV	อันดับที่	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	CV
การศึกษา	1	10.7372	4.6522	0.4333	2	10.3133	3.9055	0.3787
รายได้	2	10.4215	4.6065	0.4420	1	10.1627	3.4886	0.3433
อาชีพ	3	8.5309	5.4060	0.6337	3	8.4542	4.5084	0.5333
ตำแหน่งในอาชีพ	4	5.8836	5.4789	0.9312	4	5.7819	4.8891	0.8456
ภูมิปัญญา	5	5.4709	5.2306	0.9561	5	5.5048	4.7529	0.8634
ชื่อเสียง/เกียรติยศ	6	5.1711	5.1432	0.9946	7	4.6928	4.4237	0.9426
ภูมิหลังของครอบครัว	7	5.2928	5.4223	1.0245	6	5.8398	5.1762	0.8864
อำนาจ	8	5.1869	5.3391	1.0293	8	4.7313	4.7394	1.0017
ลักษณะที่อยู่อาศัย	9	3.7549	4.6223	1.2310	9	3.8578	4.3675	1.1321
วัยวุฒิ	10	2.6261	3.8443	1.4639	10	2.4072	3.3859	1.4066
กลุ่มผลประโยชน์	11	2.1411	3.4536	1.6130	13	0.7398	2.4656	3.3328
เพศ	12	1.9012	3.2489	1.7089	11	1.7325	2.9639	1.7108
เชื้อชาติ/ศาสนา	13	1.7460	4.6522	2.6645	12	1.6193	2.7228	1.6815

3.2.3 ผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมเมือง

จากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมจากผลการสำรวจข้อมูลทั้ง 2 ครั้งดังกล่าวแล้ว เมื่อทำการทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง (ANOVA) โดยใช้ตัวแปรต้นรวม 11 ตัวแปร จากกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้ง 7 ตัวคือ ระดับการศึกษา จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร ลักษณะอาชีพหลัก ประเภทอาชีพหลัก ตำแหน่งในอาชีพหลัก ภูมิปัญญาชื่อเสียง ภูมิฐานะเดิม และอาชีพของพ่อแม่ ส่วนตัวแปรตามคือการจัดช่วงชั้นทางสังคมโดยผู้ตอบแบบสอบถามเอง ผลการทดสอบสถิติพบว่าตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 รวม 8 ตัวแปร คือระดับการศึกษา ลักษณะของรายได้ ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ให้สัมภาษณ์ ประเภทอาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ภูมิปัญญาชื่อเสียง และอาชีพของพ่อแม่

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการทดสอบ ANOVA จากการสำรวจข้อมูลครั้งแรก พบว่ามีตัวแปรเพิ่มขึ้นมา 1 ตัวแปร คืออาชีพของพ่อแม่ซึ่งเป็นตัวแปรที่อยู่ในกลุ่มตัวบ่งชี้ภูมิหลังครอบครัว ดังนั้นจึงเป็นการยืนยันได้ประการหนึ่งว่าภูมิหลังครอบครัวเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมจะนำมาใช้เป็นเกณฑ์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมโดยมีตัวแปรที่เหมาะสมคืออาชีพของพ่อแม่

จากผลการทดสอบ ANOVA ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 2 ได้นำตัวแปรต้นทั้ง 8 ตัวไปวิเคราะห์หาคะแนนเฉลี่ยของการจัดช่วงชั้น เพื่อนำไปใช้คำนวณคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยใช้คะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวบ่งชี้เป็นคะแนนถ่วงน้ำหนัก ผลการคำนวณคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมเมืองจากการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 2 พบว่ามีคะแนนต่ำสุด 237.49 คะแนน สูงสุด 313.87 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 273.88 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15.4697

ในการทดสอบความแม่นยำตรงของคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมเมืองจะใช้การเปรียบเทียบการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นจากการสำรวจข้อมูลทั้ง 2 ครั้ง แต่เนื่องจากในการคำนวณคะแนนการจัดช่วงชั้นในการสำรวจครั้งแรกไม่ได้ใช้ตัวแปรอาชีพของพ่อแม่ และตัวบ่งชี้ภูมิหลังครอบครัวในการคำนวณด้วย ในการเปรียบเทียบกันจึงต้องนำตัวแปรและตัวบ่งชี้ดังกล่าวนี้มารวมคำนวณผลในการสำรวจครั้งที่ 1 ด้วยก่อนที่จะทำการทดสอบความแม่นยำตรง ผลการคำนวณปรากฏว่าการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 1 มีคะแนนการจัดช่วงชั้นเฉลี่ย 279.29 คะแนน คะแนนต่ำสุด 208.11 คะแนนสูงสุด 312.91 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 18.6472

ก่อนที่จะนำคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมเมืองจากการสำรวจทั้ง 2 ครั้งมาเปรียบเทียบลักษณะการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมที่จัดแบ่งเป็น 9 ช่วง ผู้วิจัยได้กำหนดพิสัย (range) ของคะแนนในแต่ละช่วงชั้นด้วยวิธีการคำนวณค่าพิสัยกลางของคะแนนการจัดช่วงชั้นทั้งสองครั้ง ผลการคำนวณได้พิสัยของแต่ละช่วงชั้นเท่ากับ 10 คะแนน แต่สำหรับการกำหนดคะแนนของพิสัยในช่วงชั้นต่ำสุดและสูงสุดนั้น ผู้วิจัยได้ปรับช่วงคะแนนของพิสัยในการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้งไม่เท่ากัน ทั้งนี้ด้วยวัตถุประสงค์ให้ปลายสองข้างของเส้นโค้ง (curve) เริ่มต้นและสิ้นสุดที่จุดเดียวกัน คือการปรับให้ปลายเส้นโค้งทั้งสองข้างเท่ากัน ทั้งนี้จะเป็นผลให้สามารถเปรียบเทียบเส้นโค้งการกระจายความถี่ได้ชัดเจนมากขึ้น

ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมเมืองจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง ปรากฏผลในตารางที่ 3-4 และผลการเปรียบเทียบเส้นโค้งการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้น ปรากฏผลในแผนภาพที่ 3-2 ซึ่งจะเห็นได้ว่าเส้นโค้งการกระจายความถี่ทั้งสองเส้นมีความสอดคล้องกันในแต่ละช่วงชั้น ผลการทดสอบที่ปรากฏเช่นนี้สามารถยืนยันความแม่นยำตรงในประเด็นผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนใน

สังคมเมือง ได้ชัดเจน และเป็นการยืนยันอีกระดับหนึ่งว่าตัวบ่งชี้ภูมิหลังครอบครัวเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมเมือง

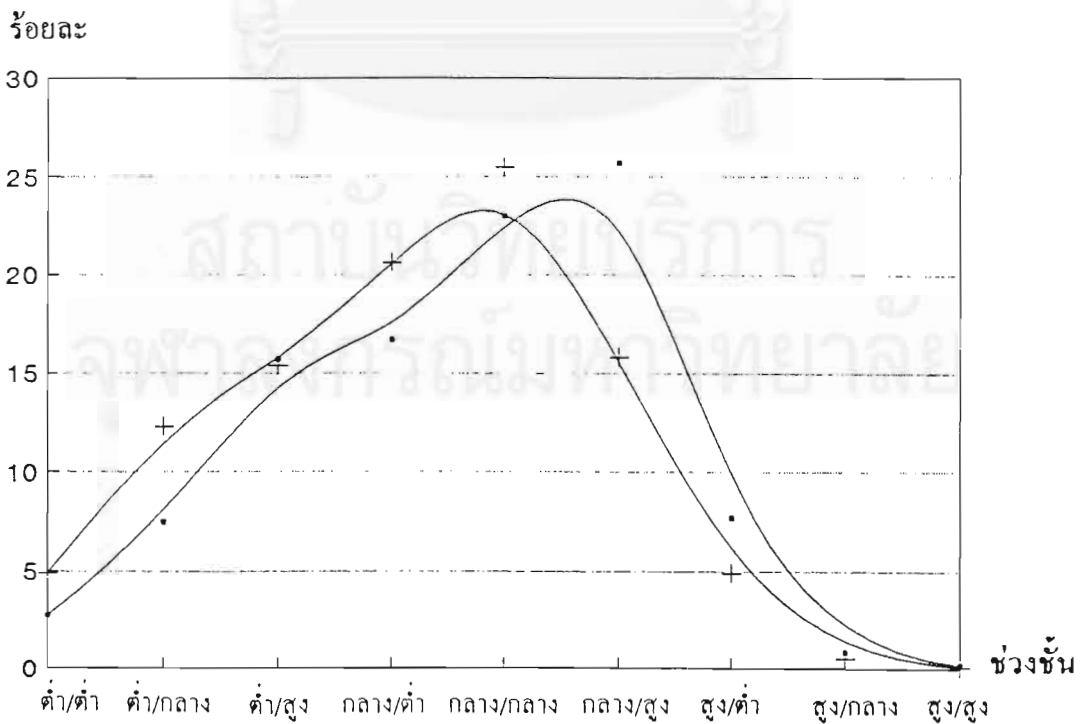
ตารางที่ 3-4 เปรียบเทียบความถี่และร้อยละการจัดช่วงชั้น

สถานภาพเศรษฐกิจสังคม

การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม	การสำรวจครั้งที่ 1		การสำรวจครั้งที่ 2	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ	22	2.7	41	4.9
ช่วงชั้นต่ำขั้นกลาง	62	7.5	102	12.3
ช่วงชั้นต่ำขั้นสูง	130	15.7	128	15.4
ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ	139	16.7	171	20.6
ช่วงชั้นกลางขั้นกลาง	191	23.0	212	25.5
ช่วงชั้นกลางขั้นสูง	213	25.7	131	15.8
ช่วงชั้นสูงขั้นต่ำ	64	7.7	41	4.9
ช่วงชั้นสูงขั้นกลาง	7	0.8	4	0.5
ช่วงชั้นสูงขั้นสูง	2	0.2	1	0.1
รวม	830	100.0	830	100.0

แผนภาพที่ 3-2

เปรียบเทียบเส้นโค้งการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง

—+— สำรวจครั้งที่ 1 —•— สำรวจครั้งที่ 2

บทที่ 4

การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง

การวิเคราะห์ในบทนี้มีเป้าหมายจะวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในเขตเมืองว่า กลุ่มตัวบ่งชี้ที่ได้จากการศึกษาในบทก่อนจะสามารถจำแนกการจัดช่วงชั้นทางสังคมได้ชัดเจนเพียงไร การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Systematic Random Sampling ในพื้นที่ทุกภูมิภาคจำนวน 10 จังหวัดคือ พะเยา กำแพงเพชร เลย ร้อยเอ็ด ระยอง ชัยนาท สมุทรปราการ กาญจนบุรี สุราษฎร์ธานี และยะลา โดยจำแนกพื้นที่เขตเมืองออกเป็นเขตเทศบาลและสุขาภิบาลได้จำนวนแบบสอบถามที่สมบูรณ์รวม 2,038 ตัวอย่างที่นำมาใช้ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 3 ประเด็นสำคัญ คือ

- (1) ลักษณะพื้นฐานของประชากรตัวอย่าง
 - (2) การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม
 - (3) การวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมือง
- ทั้งนี้จะนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นลำดับๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง

จากประชากรตัวอย่าง 2,038 ตัวอย่าง สามารถจำแนกลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างได้ดังนี้

ตารางที่ 4-1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง

ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ที่อยู่ปัจจุบัน		
เขตเทศบาล	1,011	49.6
เขตสุขาภิบาล	1,027	50.4
เพศ		
ชาย	1,129	55.4
หญิง	909	44.6
สถานภาพสมรส		
โสด	385	18.9
สมรสแล้ว	1,653	81.1

ตารางที่ 4-1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม	ความถี่	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	186	9.1
25-34 ปี	656	32.2
35-44 ปี	586	28.8
45-54 ปี	382	18.7
มากกว่า 54 ปี	228	11.2
ศาสนา		
พุทธ	1,915	94.0
คริสต์	11	0.5
อิสลาม	112	5.5
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	57	2.8
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	1,094	53.7
มัธยมศึกษา	545	26.7
อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	138	6.8
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	204	10.0
ลักษณะอาชีพหลัก		
อาชีพในภาคเกษตรกรรม	230	11.3
อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม	1,808	88.7
ประเภทของอาชีพหลัก		
วิชาชีพและวิชาการ	180	8.8
งานบริหารและจัดการ	13	0.6
งานสำนักงานและเสมียน	53	2.6
งานด้านการค้าขาย	847	41.6
งานบริการ	251	12.3
งานเกษตรกรรมและป่าไม้	230	11.3
งานกระบวนการผลิต	355	17.4
งานทหารและตำรวจ	49	2.4
รับจ้างทั่วไป	60	3.0

ตารางที่ 4-1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ตำแหน่งในอาชีพหลัก		
ทำงานให้กับครอบครัว	207	10.2
ลูกจ้างเอกชน	360	17.7
ข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ	258	12.7
ระดับผู้บริหารในองค์กร	17	0.8
เจ้าของกิจการส่วนตัว	1,196	58.6
ลักษณะรายได้		
รายได้จากเงินเดือนประจำ	504	24.7
รายได้จากการประกอบการ	1,003	49.2
รายได้ตามฤดูกาล	219	10.8
รายได้จากการจ้างเหมา	174	8.5
รายได้จากค่าจ้างรายวัน	138	6.8
ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 3,500 บาท	803	39.4
ระหว่าง 3,500-6,999 บาท	579	28.4
ระหว่าง 7,000-10,499 บาท	308	15.1
ระหว่าง 10,500-13,999 บาท	93	4.6
ตั้งแต่ 14,000 บาทขึ้นไป	255	12.5
ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว		
รวยมาก	1	0.1
รวย	16	0.7
ปานกลาง	1,675	82.2
จน	323	15.8
จนมาก	24	1.2
ลักษณะพื้นที่ในภูมิตำเนาเดิม		
เขตเมือง	980	48.1
เขตชนบท	1,058	51.9

ตารางที่ 4-1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ภูมิลำเนาเดิม		
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	173	8.5
ภาคเหนือ	434	21.3
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	478	23.4
ภาคกลาง	246	12.1
ภาคตะวันออก	148	7.3
ภาคตะวันตก	165	8.1
ภาคใต้	394	19.3
ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวพ่อแม่		
รวยมาก	2	0.1
รวย	49	2.4
ปานกลาง	1,462	71.7
จน	447	22.0
จนมาก	78	3.8
รวม	2,038	100.0

ข้อมูลในตารางที่ 4-1 สามารถสรุปลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างได้ดังนี้

- 1) **ที่อยู่ปัจจุบัน** จำนวนตัวอย่างที่สำรวจทั้งหมดเป็นประชากรที่อยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ 49.6 และสุขาภิบาลอีกร้อยละ 50.4
- 2) **เพศ** ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 55.4 เป็นเพศชาย มีเพศหญิงน้อยกว่าคือร้อยละ 44.6
- 3) **สถานภาพสมรส** เป็นคนโสดร้อยละ 18.9 และสมรสแล้วร้อยละ 81.1
- 4) **อายุ** มีประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 9.1 อายุระหว่าง 25-34 ปี ร้อยละ 32.2 ระหว่าง 35-44 ปี ร้อยละ 28.8 ระหว่าง 45-54 ปี ร้อยละ 18.7 และมากกว่า 54 ปี อีกร้อยละ 11.2
- 5) **ศาสนา** จำแนกตามศาสนาที่นับถือได้เป็นศาสนาพุทธร้อยละ 94.0 ศาสนาอิสลามร้อยละ 5.5 และศาสนาคริสต์อีกร้อยละ 0.5
- 6) **ระดับการศึกษา** มีผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ 2.8 จบประถมศึกษาหรือต่ำกว่าร้อยละ 53.7 จบระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 26.7 จบอาชีวศึกษาหรืออนุปริญญาร้อยละ 6.8 และจบระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าอีกร้อยละ 10.0
- 7) **อาชีพ** จำแนกตามลักษณะอาชีพได้เป็นอาชีพในภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 11.3 และอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมร้อยละ 88.7 โดยจำแนกตามประเภทของอาชีพหลักของประชากรตัวอย่างได้เป็น 9 ประเภทตามลำดับคือ
 - ประเภทงานขายและซื้อ ร้อยละ 41.6
 - ประเภทงานกระบวนการผลิต ร้อยละ 17.4
 - ประเภทงานบริการ ร้อยละ 12.3

- ประเภทงานเกษตรกรรมและป่าไม้ ร้อยละ 11.3
- ประเภทงานวิชาชีพและวิชาการ ร้อยละ 8.8
- ประเภทงานสำนักงานและเสมียน ร้อยละ 2.6
- ประเภทงานทหารและตำรวจ ร้อยละ 2.4
- ประเภทงานบริหารและจัดการ ร้อยละ 0.6
- ประเภทงานรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 3.0

8) ตำแหน่งในอาชีพหลัก จำแนกได้เป็นทำงานให้กับครอบครัวร้อยละ 10.2 เป็นลูกจ้างเอกชนร้อยละ 17.7 เป็นข้าราชการและรัฐวิสาหกิจร้อยละ 12.7 ระดับผู้บริหารในองค์กรร้อยละ 0.8 และเป็นเจ้าของกิจการส่วนตัวอีกร้อยละ 58.6

9) รายได้ พิจารณาจากลักษณะรายได้ของประชากรพบว่าเป็นผู้ที่มีรายได้จากเงินเดือนประจำร้อยละ 24.7 เป็นรายได้จากการประกอบการร้อยละ 49.1 เป็นรายได้ตามฤดูกาลร้อยละ 10.8 และเป็นรายได้จากค่าจ้างรายวัน ร้อยละ 8.5 โดยสามารถจำแนกตามระดับรายได้ต่อเดือนเป็น 5 ระดับคือ รายได้ต่ำกว่า 3,500 บาทร้อยละ 39.2 ระหว่าง 3,500-6,999 บาทร้อยละ 28.4 ระหว่าง 7,000-10,499 บาทร้อยละ 15.1 ระหว่าง 10,500-13,999 บาทร้อยละ 4.6 และรายได้ตั้งแต่ 14,000 บาทขึ้นไปอีกร้อยละ 12.5

10) ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ประเมินฐานะเศรษฐกิจครอบครัวของตน อยู่ในระดับปานกลางถึงร้อยละ 82.2 มีผู้ที่อยู่ในระดับจนถึงจนมากร้อยละ 17.0 และมีผู้ที่ตอบว่าตนเองอยู่ในระดับรวยถึงรวยมากเพียงร้อยละ 0.8 เท่านั้น

11) ภูมิลำเนาเดิม มีประชากรตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลร้อยละ 8.5 อยู่ในภาคเหนือร้อยละ 21.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 23.4 ภาคกลางร้อยละ 12.1 ภาคตะวันออกร้อยละ 7.3 ภาคตะวันตกร้อยละ 8.6 และภาคใต้อีกร้อยละ 19.3 โดยจำแนกเป็นภูมิลำเนาเดิมที่เป็นเขตเมืองร้อยละ 48.1 และเขตชนบทร้อยละ 51.9

12) ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวพ่อแม่ พบว่าส่วนมากคิดว่าครอบครัวพ่อแม่ของตนมีฐานะเศรษฐกิจในระดับปานกลางร้อยละ 71.7 ยากจนร้อยละ 22.0 จนมากร้อยละ 3.8 รวยร้อยละ 2.4 และรวยมากเพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น

4.2 การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม เป็นการคำนวณค่าคะแนนจากข้อมูลเชิงอัตวิสัยของประชากรตัวอย่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของตนเอง โดยเริ่มต้นจากการนำค่าคะแนนดังกล่าวนี้ไปทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง (ANOVA) เพื่อการวิเคราะห์หาตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่มีความเหมาะสมจะนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยตัวแปรต่างๆที่จะนำมาทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางจะคัดเลือกมาจากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่ผ่านการทดสอบค่า Means, Standard Deviation และ CV มาแล้วคือ การศึกษา รายได้ อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ภูมิหลังครอบครัว ชื่อเสียง และภูมิปัญญา ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จะได้คะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมของตัวแปรที่สำคัญ

ผลการสำรวจข้อมูลการจัดช่วงชั้นทางสังคมเชิงอัตวิสัย พบว่ามีผู้ที่จัดช่วงชั้นของตนเองในช่วงชั้นต่ำรวม ร้อยละ 18.6 จำแนกเป็นชั้นต่ำชั้นต่ำร้อยละ 5.4 ชั้นต่ำชั้นกลางร้อยละ 9.4 และชั้นต่ำชั้นสูงร้อยละ 3.8 ในส่วนของ

ช่วงชั้นกลางมีมากที่สุดรวมร้อยละ 80.3 จำแนกเป็นชั้นกลางชั้นต่ำร้อยละ 15.6 ชั้นกลางชั้นกลางร้อยละ 55.9 และชั้นกลางชั้นสูงอีกร้อยละ 8.8 สำหรับผู้ที่จัดช่วงชั้นของตนเองอยู่ในช่วงชั้นสูงมีรวมร้อยละ 1.6 จำแนกเป็นชั้นสูงชั้นต่ำร้อยละ 0.1 ชั้นสูงชั้นกลางร้อยละ 0.8 และชั้นสูงชั้นสูงอีกร้อยละ 0.2 ดังรายละเอียดในตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 การจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่าง

การจัดช่วงชั้นทางสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ชั้นต่ำชั้นต่ำ	110	5.4
ชั้นต่ำชั้นกลาง	192	9.4
ชั้นต่ำชั้นสูง	78	3.8
ชั้นกลางชั้นต่ำ	318	15.6
ชั้นกลางชั้นกลาง	1,139	55.9
ชั้นกลางชั้นสูง	179	8.8
ชั้นสูงชั้นต่ำ	2	0.1
ชั้นสูงชั้นกลาง	17	0.8
ชั้นสูงชั้นสูง	3	0.2
รวม	2,038	100.0

จะเห็นได้ว่าการจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นการจัดตนเองอยู่ในช่วงชั้นกลาง ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะนิสัยของคนไทยที่มักจะถ่อมตัวไม่ชอบยกตนเองเหนือคนอื่น หรือไม่กล้าหรือไม่แน่ใจที่จะบอกว่าตนเองอยู่ในกลุ่มช่วงชั้นสูงของสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันก็กลัวจะเสียหน้าที่จะบอกกับคนอื่น ๆ ว่าตนเองอยู่ในช่วงชั้นต่ำของสังคม อย่างไรก็ตามแม้ว่าค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมอาจจะเกิดสถานะที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของบุคคลนั้นๆบ้าง แต่ก็เป็นเรื่องเข้าใจการวิเคราะห์ค่าคะแนนที่สามารถนำมาปรับฐานคะแนนเพื่อการวิเคราะห์และทดสอบสถิติได้ เนื่องจากตัวแปรของแต่ละตัวบ่งชี้จะเป็นตัวปรับค่าคะแนนไปตามเงื่อนไขสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละบุคคล การใช้คะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมเชิงอัตวิสัยนี้จึงเป็นเพียงการกำหนดค่าคะแนนเบื้องต้นที่จะนำไปทดสอบสถิติเพื่อหาค่าคะแนนเฉลี่ยที่น่าจะใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดที่จะนำไปวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมต่อไป

การวิเคราะห์หาค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมนั้นมีขั้นตอนที่จะต้องทดสอบสถิติ 3 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 การวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างในคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคม

การวิเคราะห์ตัวแปรของกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่างนั้น ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง หรือ ANOVA ซึ่งการใช้สถิตินี้มีเงื่อนไขเกี่ยวกับลักษณะการกระจายข้อมูลของตัวแปร คือจะต้องมีความถี่อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 หรือใกล้เคียง ผู้ศึกษาจึงต้องปรับการจัดช่วงชั้นทางสังคมของผู้ตอบแบบสอบถามใหม่ให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว โดยรวมช่วงชั้นต่ำทั้ง

3 ชั้นย่อยเป็นช่วงชั้นเดียวกัน และรวมช่วงชั้นสูงทั้ง 3 ชั้นย่อยที่มีรวมกันเพียงร้อยละ 1.0 เข้าในช่วงชั้นกลางชั้นสูง จึงเหลือการจัดช่วงชั้นทางสังคมเพียง 4 ช่วงชั้น ดังนี้คือ

ตารางที่ 4-3 การจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่าง เป็น 4 ช่วงชั้น

การจัดช่วงชั้นทางสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ชั้นต่ำ	380	18.6
ชั้นกลางชั้นต่ำ	318	15.6
ชั้นกลางชั้นกลาง	1,139	55.9
ชั้นกลางชั้นสูง	201	9.9
รวม	2,038	100.0

เมื่อปรับเปลี่ยนการกระจายข้อมูลอย่างเหมาะสมแล้ว จึงได้นำไปทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง โดยใช้ตัวแปรต้นรวม 14 ตัวแปรจากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่คัดเลือกไว้ในบทที่ 3 คือ ตัวบ่งชี้ด้านการศึกษา ได้แก่ ระดับการศึกษา (EDUCTN) จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา (YEAR) และการได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม (EDUC12) กลุ่มตัวบ่งชี้ด้านอาชีพ ได้แก่ ลักษณะอาชีพหลัก (OCCUP1) ประเภทอาชีพหลัก (OCCMAJ) ตัวบ่งชี้ตำแหน่งในอาชีพคือตัวแปร POSMAJ ตัวบ่งชี้ด้านรายได้ ได้แก่ ลักษณะของรายได้หลัก (INCOMAJ) และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ให้สัมภาษณ์ (INCMONTH) ในส่วนของกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้นี้ผู้วิจัยได้ลองนำตัวแปรระดับรายได้ของครอบครัว (INCFAMILY) และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว (ECONFAM) มาลองทดสอบสถิติด้วย กลุ่มตัวบ่งชี้ในด้านภูมิหลังครอบครัวได้แก่ ภูมิลำเนาเดิม (BACK1) อาชีพของพ่อแม่ (BACK2) และฐานะเศรษฐกิจของพ่อ/แม่ (BACKECON) นอกจากนี้ยังมี ตัวบ่งชี้ภูมิปัญญา (INTEL301) และตัวบ่งชี้ชื่อเสียง (FAME301) กับตัวแปรตาม 1 ตัว คือการจัดช่วงชั้นทางสังคมของ ผู้ให้สัมภาษณ์ (STRAT) การทดสอบความแปรปรวนได้กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Significant of $F = 0.01$) ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางปรากฏในตารางที่ 4-4

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Signif of F
1. ตัวบ่งชี้การศึกษา					
1.1 EDUCTN กับ YEAR					
Main Effects	219.609	7	31.737	18.013	.000
EDUCTN	15.403	4	3.851	2.211	.066
YEAR	12.119	3	4.040	2.319	.074
2-way Interactions	3.680	7	.526	.302	.953
EDUCTN YEAR	3.680	7	.526	.302	.953
1.2 EDUCTN กับ EDUC12					
Main Effects	211.729	5	42.346	24.344	.000
EDUCTN	192.632	4	48.158	27.685	.000
EDUC12	4.239	1	4.239	2.437	.119
2-way Interactions	7.217	4	1.804	1.037	.387
EDUCTN YEAR	7.217	4	1.804	1.037	.387
1.3 YEAR กับ EDUC12					
Main Effects	209.040	4	52.260	30.021	.000
YEAR	189.943	3	63.314	36.371	.000
EDUC12	4.833	1	4.833	2.777	.096
2-way Interaction	3.780	3	1.260	.724	.538
YEAR EDUC12	3.780	3	1.260	.724	.538
2. ตัวบ่งชี้อาชีพ					
OCCUP1 กับ OCCMAJ					
Main Effects	202.385	9	22.487	12.863	.000
OCCUP1	4.578	1	4.578	2.618	.106
OCCMAJ	188.149	8	23.519	13.453	.000
2-way Interactions	2.380	2	1.190	.681	.506
OCCUP1 OCCMAJ	2.380	2	1.190	.681	.506

ตารางที่ 4-4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (ต่อ)

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Signif of F
3. ตัวบ่งชี้ตำแหน่งในอาชีพ					
<u>OCCMAJ กับ POSMAJ</u>					
Main Effects	223.676	12	18.640	10.733	.000
OCCMAJ	80.470	8	10.059	5.792	.000
POSMAJ	25.869	4	6.467	3.724	.005
2-way Interactions	42.832	21	2.040	1.174	.264
OCCMAJ POSMAJ	42.832	21	2.040	1.174	.264
4. ตัวบ่งชี้รายได้					
4.1 INCMAJ กับ INCMONTH					
Main Effects	282.830	8	35.354	20.774	.000
INCMAJ	38.631	4	9.658	5.675	.000
INCMONTH	173.276	4	43.319	25.455	.000
2-way Interactions	38.081	16	2.380	1.399	.133
INCMAJ INCMONTH	38.081	16	2.380	1.399	.133
4.2 INCFAMILY กับ ECONFAM					
Main Effects	890.891	8	111.361	79.131	.000
INCFAMILY	93.172	4	23.293	16.551	.000
ECONFAM	623.523	4	155.881	110.766	.000
2-way Interactions	13.021	9	1.447	1.028	.415
INCFAMILY ECONFAM	13.021	9	1.447	1.028	.415
5. ตัวบ่งชี้ภูมิหลังของครอบครัว					
5.1 BACK1 กับ BACK 2					
Main Effects	86.496	6	14.416	8.040	.000
BACK1	5.925	2	2.962	1.652	.192
BACK2	72.073	4	18.018	10.050	.000
2-way Interaction	11.944	8	1.493	.833	.574
BACK1 BACK2	11.944	8	1.493	.833	.574

ตารางที่ 4-4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (ต่อ)

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Signif of F
5.2 BACKECON กับ BACK2					
Main Effects	374.027	8	46.753	28.585	.000
BACKECON	293.455	4	73.364	44.855	.000
BACK2	24.567	4	6.142	3.755	.005
2-way Interctions	8.456	11	.769	.470	.922
BACKECON BACK2	8.456	11	.769	.470	.922
5.3 BACK กับ BACKECON					
Main Effects	413.457	6	68.910	42.245	.000
BACK1	20.491	2	10.245	6.281	.002
BACKECON	388.381	4	97.095	59.524	.000
2-way Interaction	30.022	6	5.004	3.067	.005
BACK1 BACKECON	30.022	6	5.004	3.067	.005
6. ตัวอย่างที่มีปัญหาและข้อเสีย					
FAME301 กับ INTEL301					
Main Effects	586.365	8	73.296	46.918	.000
FAME301	114.472	4	28.618	18.319	.000
INTEL301	248.690	4	62.172	39.797	.000
2-way Interactions	13.984	15	.932	.597	.888
FAME301 INTEL301	13.984	15	.932	.597	.888

ข้อมูลในตารางที่ 4-4 สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางตามแต่ละกลุ่มตัวแปรต้นได้ดังนี้

1) **ตัวแปรด้านการศึกษา** คือตัวแปรระดับการศึกษาและจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา ได้ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางพบว่าทั้งค่า 2-way Interaction effect และค่า Main effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือทั้งระดับการศึกษาและจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษาไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ค่า Main effect รวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจในผลการทดสอบสถิติจึงได้นำตัวแปรทั้งสองนี้ไปแยกทดสอบความแปรปรวนกับตัวแปรการเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติม พบว่าผลการทดสอบของทั้งสองชุดตัวแปรนั้นค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ค่า Main effect นั้นตัวแปรการศึกษาและจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษามีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ขณะที่ตัวแปรการเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติมไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลการทดสอบสถิติดังกล่าวแสดงว่าตัวแปรระดับการศึกษาและจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อกัน โดยทั้งสองตัวแปรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้

2) ตัวแปรด้านอาชีพ คือลักษณะอาชีพหลักและประเภทอาชีพหลัก ได้ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางพบว่าค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับค่า Main effect ปรากฏว่ามีเพียงประเภทอาชีพหลักที่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ลักษณะอาชีพ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีประเภทอาชีพหลักที่ต่างกัน จะจัดช่วงชั้นของตนเองแตกต่างกันด้วย

3) ตัวแปรด้านตำแหน่งในอาชีพหลัก ซึ่งทำการทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางร่วมกับตัวแปรประเภทอาชีพ พบว่าค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับค่า Main effect ปรากฏว่าทั้งประเภทอาชีพหลักและตำแหน่งในอาชีพหลักมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีประเภทอาชีพหลักและตำแหน่งในอาชีพหลักที่ต่างกัน จะจัดช่วงชั้นของตนเองแตกต่างกันด้วย

4) ตัวแปรด้านรายได้ คือลักษณะของรายได้และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ได้ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง พบว่าค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับค่า Main effect ปรากฏว่าทั้งลักษณะของรายได้หลักและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีลักษณะของรายได้หลักและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกัน จะจัดช่วงชั้นของตนเองแตกต่างกันด้วย

5) ตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว คือระดับรายได้ของครอบครัวและระดับฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ได้ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง พบว่าค่า 2-Way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับค่า Main effect ปรากฏว่าทั้งสองตัวแปรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีระดับรายได้ของครอบครัวและระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ต่างกัน จะจัดช่วงชั้นของตนเองแตกต่างกันด้วย

6) ตัวแปรด้านภูมิหลังครอบครัว ได้นำเข้าทดสอบสถิติ 3 ตัวแปร คือภูมิลำเนาเดิม อาชีพของพ่อแม่ และฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่โดยนำเข้าทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางทีละคู่ คู่แรกระหว่างภูมิลำเนาเดิมกับอาชีพของพ่อแม่ พบว่าค่า 2-Way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ค่า Main effect มีเฉพาะตัวแปรอาชีพของพ่อแม่ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คู่ที่สองระหว่างอาชีพของพ่อแม่กับฐานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่ พบว่าค่า 2-Way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนค่า Main effect ของทั้งสองตัวแปรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และคู่ที่สามระหว่างภูมิลำเนาเดิมกับฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ พบว่าค่า 2-Way Interaction effect มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงว่าค่าตัวแปรทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กันไม่มีความเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งหมายความว่าจะสามารถใช้ตัวแปรตัวใดตัวหนึ่งแทนกันในการวิเคราะห์ก็ได้ ดังนั้นตัวแปรที่มีความเหมาะสมจะนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมคือตัวแปรอาชีพของพ่อแม่และฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่

7) ตัวแปรด้านภูมิปัญญาและชื่อเสียง ได้ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางพบว่าค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับค่า Main effect ปรากฏว่าทั้งภูมิปัญญาและชื่อเสียงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีภูมิปัญญาและชื่อเสียงในระดับที่ต่างกัน จะจัดช่วงชั้นของตนเองแตกต่างกันด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่าผลจากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของความแปรปรวนแบบสองทางแสดงผลที่ชัดเจนว่าตัวแปรต้นที่คาดว่าจะมีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่าง คือระดับการศึกษา จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ตำแหน่งในอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว อาชีพของพ่อแม่ ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ ภูมิปัญญา และชื่อเสียง รวม 12 ตัวแปร

4.2.2 คะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นทางสังคม

เมื่อได้ผลการทดสอบสถิติด้วย ANOVA แล้ว ตัวแปรต้นที่ผ่านการทดสอบจะถูกนำไปวิเคราะห์หาคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นทางสังคมในแต่ละตัวแปรต้นว่าในแต่ละค่า (values) ของตัวแปรต้นเหล่านี้จะมีความแตกต่างในคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมอย่างไรบ้าง ซึ่งปรากฏผลดังรายละเอียดในตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4-5 ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้นในแต่ละช่วงชั้นทางสังคม

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	จำนวนตัวอย่าง
1. ระดับการศึกษา			
1. ประถมศึกษา/ต่ำกว่า	4.1590	1.3981	1151
2. มัธยมศึกษา	4.4826	1.3271	545
3. อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	4.9130	1.0839	138
4. ปริญญาตรีขึ้นไป	5.0882	.9322	204
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา			
1. ไม่เกิน 6 ปี	4.1444	1.4094	1080
2. 7-12 ปี	4.4319	1.3300	521
3. 13-16 ปี	4.8933	1.0939	328
4. มากกว่า 16 ปี	5.1009	.9021	109
3. ประเภทอาชีพหลัก			
1. วิชาการ/วิชาชีพ	4.9778	1.0081	180
2. งานบริหารและจัดการ	5.0000	1.5275	13
3. งานสำนักงาน/เสมียน	4.8679	1.0198	53
4. งานด้านพาณิชยกรรม	4.4581	1.3254	847
5. งานด้านบริการ	4.3506	1.2948	251
6. งานเกษตรกรรมและป่าไม้	4.1348	1.4000	230
7. งานด้านการผลิต	5.0816	.8859	49
8. ทหารและตำรวจ	4.0676	1.4559	355
9. งานรับจ้างทั่วไป	3.5833	1.5546	60
4. ตำแหน่งในอาชีพหลัก			
1. ทำงานให้กับครอบครัว	4.1691	1.3743	207
2. ลูกจ้างเอกชน	4.0861	1.4781	360
3. ลูกจ้างราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.9729	.9680	258
4. ผู้บริหารระดับสูง	4.7647	.9701	17
5. เจ้าของกิจการ/ธุรกิจ	4.3880	1.3519	1196

ตารางที่ 4-5 ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้นในแต่ละช่วงชั้นทางสังคม (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	จำนวนตัวอย่าง
5. ลักษณะของรายได้หลัก			
1. เงินเดือนประจำ	4.6528	1.2660	504
2. จากการประกอบกิจการ	4.4367	1.3294	1003
3. รายได้เฉพาะฤดูกาล	4.1553	1.3759	219
4. แบบจ้างเหมา/รายวัน	3.9776	1.4511	312
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน			
1. ต่ำกว่า 3,500 บาท	4.0423	1.4311	803
2. 3,500-6,999 บาท	4.3402	1.3310	579
3. 7,000-10,499 บาท	4.8149	1.1364	308
4. 10,500-13,999 บาท	4.8172	1.0315	93
5. มากกว่า 13,999 บาท	4.9255	1.1597	255
7. ระดับรายได้ของครอบครัว			
1. ต่ำกว่า 10,000 บาท	4.0735	1.4196	1061
2. 10,000-19,999 บาท	4.5438	1.2568	548
3. 20,000-29,999 บาท	4.9802	1.0880	202
4. 30,000-39,999 บาท	4.8818	1.0381	110
5. มากกว่า 39,999 บาท	5.0513	1.0326	117
8. ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว			
1. จนมาก	2.6800	1.8193	25
2. จน	3.0681	1.4854	323
3. ปานกลาง	4.6549	1.1276	1675
4. รวย	6.0667	1.4864	15
9. อาชีพของพ่อแม่			
0. ไม่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ	4.1630	1.4466	183
1. วิชาชีพ/วิชาการ	4.7987	1.1948	159
2. งานบริหารและจัดการ	5.2500	.5000	4
3. งานสำนักงาน/เสมียน	4.7143	.9512	7
4. งานด้านพาณิชยกรรม	4.6560	1.2376	407
5. งานด้านบริการ	4.3833	1.3031	60
6. งานเกษตรกรรมและป่าไม้	4.2470	1.3996	1101
7. งานด้านการผลิต	4.4253	1.2907	87
8. ทหารและตำรวจ	4.4667	1.3322	30

ตารางที่ 4-5 ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้นในแต่ละช่วงชั้นทางสังคม (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	จำนวนตัวอย่าง
10.ฐานะเศรษฐกิจของพ่อ/แม่			
1. รวย	5.0588	1.2714	51
2. ปานกลาง	4.6279	1.1675	1462
3. จน	3.7136	1.5426	447
4. จนมาก	3.3590	1.6901	78
11. ภูมิปัญญา			
1. มีน้อยมาก	3.7434	1.5573	343
2. มีน้อย	3.9193	1.4423	347
3. มีปานกลาง	4.6563	1.1527	1216
4. มีค่อนข้างมาก	4.9189	1.3426	111
5. มีมาก	4.4762	1.5368	21
12. ชื่อเสียง			
1. มีน้อยมาก	3.1974	1.6480	152
2. มีน้อย	3.6917	1.5430	253
3. มีปานกลาง	4.5624	1.1723	1531
4. มีค่อนข้างมาก	5.2375	1.1501	80
5. มีมาก	5.5455	1.6541	22
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.3896	1.3562	2038

จากค่าเฉลี่ยคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมที่ผู้ตอบจัดช่วงชั้นให้กับตนเองในตารางที่ 4-5 พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกตัวแปรเท่ากับ 4.3896 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.3562 โดยสามารถสรุปประเด็นความแตกต่างในคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมตามคุณลักษณะของตัวแปรต้นได้ดังนี้

- 1) **ระดับการศึกษา** พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีการศึกษาค่าต่ำกว่าให้คะแนนการจัดช่วงชั้นของตนเองต่ำกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า กล่าวคือผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีคะแนนเฉลี่ย 4.1590 ในขณะที่ผู้มีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปมีคะแนนเฉลี่ย 5.0882
- 2) **จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา** พบว่าผู้ที่ใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.1444 ขณะที่ผู้ใช้เวลาในการศึกษามากกว่า 16 ปีมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 5.1009
- 3) **ประเภทของอาชีพหลัก** พบว่าคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นทางสังคมของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเภทอาชีพหลัก โดยผู้ที่มีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมสูงที่สุดคือผู้มีอาชีพประเภทงานประกอบการผลิตคือเฉลี่ย 5.0816 ส่วนผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือผู้มีอาชีพหลักรับจ้างทั่วไปคือเฉลี่ย 3.5833

4) ตำแหน่งในอาชีพหลัก พบว่าผู้ที่มีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมสูงสุดคือผู้ที่มีตำแหน่งในอาชีพเป็นผู้บริหารระดับสูงซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 4.9729 ในขณะที่ผู้ที่มีตำแหน่งในอาชีพเป็นลูกจ้างมีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมต่ำที่สุดคือเฉลี่ย 4.0861

5) ลักษณะของรายได้หลัก พบว่ามีค่าเฉลี่ยของคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมโน้มเอียงสูงขึ้นตามลักษณะของรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น กล่าวคือผู้ที่มีรายได้ที่มั่นคงน้อยที่สุดคือเป็นผู้ที่มีรายได้จากงานจ้างเหมาหรือค่าจ้างรายวันมีคะแนนเฉลี่ย 3.9776 ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีเงินเดือนประจำซึ่งเป็นรายได้ที่มีความมั่นคงมากมีคะแนนเฉลี่ย 4.6528

6) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมจะสูงขึ้นไปตามระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่สูงขึ้นด้วย กล่าวคือผู้มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเดือนละ 3,500 บาทมีคะแนนเฉลี่ย 4.0423 ในขณะที่ผู้มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าเดือนละ 14,000 บาทมีคะแนนเฉลี่ย 4.9255

7) รายได้เฉลี่ยของครอบครัว พบว่าคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมจะสูงขึ้นไปตามระดับรายได้เฉลี่ยที่สูงขึ้น กล่าวคือผู้ที่มีรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่ำกว่าเดือนละ 10,000 บาทมีคะแนนเฉลี่ยเพียง 4.0735 ขณะที่ครอบครัวที่มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าเดือนละ 40,000 บาทมีคะแนนเฉลี่ยถึง 5.0513

8) ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว พบว่าผู้ที่ครอบครัวมีฐานะร่ำรวยถึงรวยมากมีคะแนนเฉลี่ย 6.0667 ขณะที่ครอบครัวที่มีฐานะยากจนมากมีคะแนนเฉลี่ยเพียง 2.6800

9) อาชีพของพ่อแม่ พบว่ากลุ่มประชากรที่พ่อแม่มีอาชีพด้านงานวิชาชีพ/วิชาการนั้นมีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมสูงสุด คือคะแนนเฉลี่ย 4.8059 ส่วนประชากรที่พ่อแม่ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือไม่ประกอบอาชีพเชิงเศรษฐกิจมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.1603

10) ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ พบว่าประชากรที่พ่อแม่มีฐานะร่ำรวยถึงรวยมากมีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมสูงสุดคือคะแนนเฉลี่ย 5.0588 โดยประชากรที่พ่อแม่มีฐานะเศรษฐกิจยากจนมากมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.3590

11) ภูมิปัญญา พบว่าคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นทางสังคมของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปตามระดับการมีภูมิปัญญาของแต่ละบุคคล กล่าวคือผู้ที่มีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมต่ำที่สุดคือผู้ที่มีภูมิปัญญาในระดับน้อยซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 3.1974 ในขณะที่ผู้ที่มีภูมิปัญญาในระดับมากมีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมเฉลี่ย 5.5455

12) ชื่อเสียง พบว่าผู้ที่มีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมสูงสุดคือผู้ที่มีชื่อเสียงในระดับค่อนข้างมากซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 4.9189 ในขณะที่ผู้ที่มีชื่อเสียงในระดับน้อยมีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมต่ำที่สุดคือเฉลี่ย 3.7434 เป็นที่น่าสังเกตว่าคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมของผู้ที่มีชื่อเสียงในระดับมากมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ที่มีชื่อเสียงในระดับปานกลางและค่อนข้างมากเล็กน้อย

ผลจากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคม จะสามารถนำไปใช้เป็นคะแนนที่จะใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนไทยจากผลการสำรวจข้อมูลในครั้งนี้ โดยจะนำคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรทั้ง 12 ตัวของกลุ่มตัวบ่งชี้ด้านการศึกษา รายได้ อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ภูมิหลังครอบครัว ภูมิปัญญา และชื่อเสียง ไปคำนวณหาคะแนนการจัดช่วงชั้นของแต่ละบุคคลจำแนกตามกลุ่มตัวบ่งชี้ จากนั้นจึงนำไปคูณกับคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้ เพื่อนำผลของคะแนนการจัดช่วงชั้นของแต่ละบุคคลนั้นไปเปรียบเทียบเพื่อจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าควรจัดแบ่งให้อยู่ในช่วงชั้นใดบ้างซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

4.3 การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมือง

การวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง จะวิเคราะห์จากคะแนนเฉลี่ยของตัวแปร 12 ตัวแปรดังกล่าวข้างต้นควบคู่กับคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ที่สำรวจพบว่ามีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม ซึ่งผลจากการทดสอบสถิติในบทที่ 3 พบว่ามี 7 กลุ่มตัวบ่งชี้คือ การศึกษา รายได้ อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ภูมิหลังครอบครัว ภูมิปัญญา และชื่อเสียง

ผลการคำนวณคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรในแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ ได้คะแนนเฉลี่ย คะแนนต่ำสุด และคะแนนสูงสุด ของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ ดังนี้

กลุ่มตัวบ่งชี้	คะแนนเฉลี่ย	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
การศึกษา	8.78	8.04	10.20
รายได้	17.56	14.63	20.59
อาชีพ	4.39	3.58	5.08
ตำแหน่งในอาชีพ	4.37	4.09	5.09
ภูมิหลังครอบครัว	8.78	7.52	10.31
ภูมิปัญญา	4.39	3.20	5.55
ชื่อเสียง	4.39	3.74	4.92

เมื่อนำคะแนนในแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ของประชากรแต่ละตัวอย่างคูณกับคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ จะได้เป็นคะแนนสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย คะแนนต่ำสุด และคะแนนสูงสุด ดังนี้

กลุ่มตัวบ่งชี้	คะแนนเฉลี่ย	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
การศึกษา	86.89	79.55	100.95
รายได้	190.55	158.72	223.40
อาชีพ	43.53	35.54	50.39
ตำแหน่งในอาชีพ	21.36	20.00	24.91
ภูมิหลังครอบครัว	24.46	20.96	28.73
ภูมิปัญญา	15.95	11.62	20.15
ชื่อเสียง	12.15	10.36	13.61

จากคะแนนสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ เมื่อนำมารวมกันจะได้เป็นคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมือง ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 394.89 คะแนนต่ำสุด 340.72 และคะแนนสูงสุด 449.40 ผลของคะแนนที่ได้เมื่อนำมาจำแนกสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างเป็น 9 ช่วงชั้นตามช่วงคะแนนของแต่ละตัวอย่าง พบว่ามีความถี่ของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองดังนี้

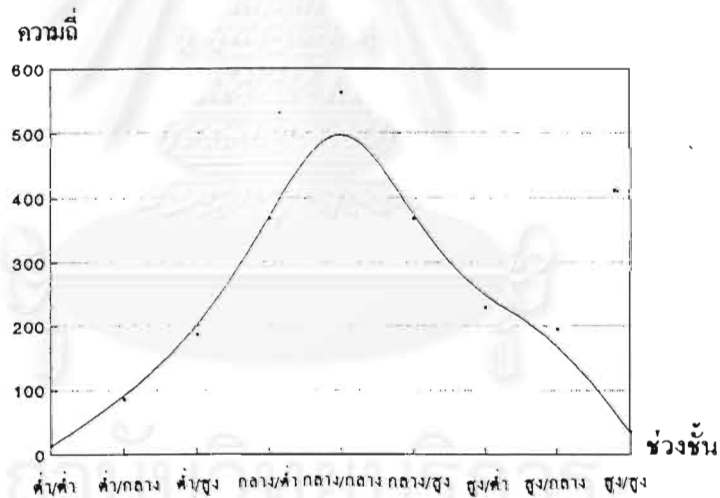
ตารางที่ 4-6 ความดีผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม
ในเขตเมือง

การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม	ความดี	ร้อยละ
ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ (ไม่เกิน 350.00 คะแนน)	13	0.6
ช่วงชั้นต่ำขั้นกลาง (350.01-362.00 คะแนน)	85	4.2
ช่วงชั้นต่ำขั้นสูง (362.01-374.00 คะแนน)	185	9.1
ช่วงชั้นกลางขั้นต่ำ (374.01-386.00 คะแนน)	368	18.1
ช่วงชั้นกลางขั้นกลาง (386.01-398.00 คะแนน)	562	27.6
ช่วงชั้นกลางขั้นสูง (398.01-410.00 คะแนน)	368	18.1
ช่วงชั้นสูงขั้นต่ำ (410.01-422.00 คะแนน)	228	11.2
ช่วงชั้นสูงขั้นกลาง (422.01-434.00 คะแนน)	194	9.5
ช่วงชั้นสูงขั้นสูง (มากกว่า 434.00 คะแนนขึ้นไป)	35	1.7
รวม	2,038	100.0

แผนภาพที่ 4-1

แสดงการกระจายความดีการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง

จะเห็นได้ว่าการกระจายความดีของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองมีลักษณะที่ใกล้เคียงมากกับโค้งปกติ แต่ทั้งนี้ก็มีลักษณะเบ้ไปทางขวาเพียงเล็กน้อยเพราะมีผู้ที่มิคะแนนอยู่ในช่วงชั้นสูงมากกว่าผู้ที่มีคะแนนอยู่ในช่วงชั้นต่ำเล็กน้อย (ดูตารางที่ 4-6 และแผนภาพที่ 4-1) ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงน่าจะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าผลการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมืองที่ได้จากการสำรวจและทดสอบสถิติตั้งที่กล่าวมาแล้วสามารถนำเสนอตัวแปรและกลุ่มตัวบ่งชี้ที่จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็ยังไม้อาจจะยืนยันได้เต็มที่ว่าตัวแปรและกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้งหมดนี้จะสามารถวิเคราะห์การ จัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมืองได้ตลอดไปและในทุกลักษณะเมือง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพเมืองและ เงื่อนไขความเป็นเมืองในประเทศไทยมีลักษณะที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เงื่อนไขเศรษฐกิจสังคมที่ จะต้องนำมาใช้ในการวิเคราะห์ก็อยู่ในภาวะที่เปลี่ยนแปลงผกผันไปตามกาลเวลาด้วย ดังนั้นผู้สนใจจะนำตัวแปรและ กลุ่มตัวบ่งชี้เหล่านี้ไปใช้ในการวิเคราะห์ควรจะต้องเก็บข้อมูลการจัดช่วงชั้นทางสังคมเชิงอัตวิสัยด้วยทุกครั้ง เพื่อนำมา ทดสอบค่าความแปรปรวนแบบสองทางเพื่อค้นคว้าสำคัญทางสถิติของตัวแปร และปรับคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปร ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์

4.4 การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น

4.4.1 การวิเคราะห์โอกาสการจัดช่วงชั้นของประชากรในแต่ละสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบท

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จะวิเคราะห์เพื่อจำแนกลักษณะของสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละ ตัวแปรว่ามีความแตกต่างกันในการจำแนกช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรบ้าง แต่เนื่องจากช่วงปลายทั้งสองข้างของเส้นโค้งปกติมีการกระจายความถี่ไม่เกินกว่าร้อยละ 10 ในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นต่ำและช่วงชั้นสูง ดังนั้นเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างของแต่ละสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ชัดเจนขึ้นในเชิงเปรียบเทียบ การ จำแนกช่วงชั้นจึงขอรวมร้อยละของช่วงชั้นย่อยในช่วงชั้นต่ำเข้าเป็นช่วงชั้นต่ำและร้อยละของช่วงชั้นย่อยในช่วงชั้นสูง เข้าเป็นช่วงชั้นสูง ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบร้อยละของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็น 5 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นต่ำร้อยละ 13.9 ช่วงชั้นกลางขั้นต่ำร้อยละ 18.1 ช่วงชั้นกลางขั้นกลางร้อยละ 27.6 ช่วงชั้นกลางขั้นสูงร้อยละ 18.1 และช่วงชั้นสูงอีกร้อยละ 22.4 ซึ่งหากพิจารณาการจัดช่วงชั้นเปรียบเทียบกันจากร้อยละของตัวแปร สถานภาพ เศรษฐกิจสังคมแต่ละตัวแปร จะพบว่ามีความแตกต่างกันดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-7 ร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างที่อยู่ในช่วงชั้นต่างๆ

กลุ่มตัวบ่งชี้/ตัวแปร	ช่วงชั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ขั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ขั้นกลาง	ช่วงชั้นกลาง ขั้นสูง	ช่วงชั้นสูง
1. การศึกษา					
1.1 ระดับการศึกษา					
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	21.2	27.2	35.1	14.9	1.6
มัธยมศึกษา	7.1	9.4	27.0	29.7	26.8
อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	-	2.2	7.2	19.6	71.0
ปริญญาตรีขึ้นไป	-	0.5	0.5	3.9	95.1

ตารางที่ 4-7 ร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างที่อยู่ในช่วงชั้นต่างๆ (ต่อ)

กลุ่มตัวบ่งชี้/ตัวแปร	ช่วงชั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ชั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ชั้นกลาง	ช่วงชั้นกลาง ชั้นสูง	ช่วงชั้นสูง
1.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา					
ไม่เกิน 6 ปี	22.0	27.2	34.1	15.1	1.6
7-12 ปี	8.3	12.3	32.6	26.3	20.5
13-16 ปี	0.6	2.4	7.0	18.0	72.0
มากกว่า 16 ปี	-	1.8	0.9	8.3	89.0
2. อาชีพ					
ประเภทของอาชีพหลัก					
วิชาเกษตรและวิชาการ	-	1.7	-	4.4	93.9
งานบริหารและจัดการ	-	-	-	-	100.0
งานสำนักงานและเสมียน	-	7.5	7.5	24.5	60.5
งานด้านการค้าขาย	9.3	9.9	37.0	25.4	18.4
งานบริการ	15.6	18.3	40.2	18.3	7.6
งานเกษตรกรรมและป่าไม้	26.9	44.8	17.0	9.6	1.7
งานกระบวนการผลิต	17.2	32.1	27.9	14.1	8.7
งานทหารและตำรวจ	-	-	6.1	26.5	67.4
รับจ้างทั่วไป	70.0	23.3	5.0	1.7	-
3. ตำแหน่งในอาชีพ					
ตำแหน่งในอาชีพหลัก					
ทำงานให้กับครอบครัว	13.0	20.9	33.5	20.4	12.2
ลูกจ้างเอกชน	28.6	21.1	24.2	13.1	13.1
ลูกจ้างราชการ/รัฐวิสาหกิจ	0.4	1.9	4.3	12.0	81.4
ผู้บริหารระดับสูง	-	-	5.9	29.4	64.7
เจ้าของกิจการ/ธุรกิจ	3.0	-	12.1	18.2	66.7
4. รายได้					
4.1 ลักษณะของรายได้หลัก					
เงินเดือนประจำ	6.1	7.1	16.9	16.3	53.6
จากการประกอบการ	9.9	11.8	37.0	24.6	16.7
รายได้เฉพาะฤดูกาล	25.6	45.2	17.8	10.0	1.4
รายได้แบบจ้างเหมา	15.5	35.1	31.6	9.2	8.6
รายได้แบบรายวัน	50.7	39.2	8.7	0.7	0.7

ตารางที่ 4-7 ร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างที่อยู่ในช่วงชั้นต่างๆ (ต่อ)

กลุ่มตัวบ่งชี้/ตัวแปร	ช่วงชั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ชั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ชั้นกลาง	ช่วงชั้นกลาง ชั้นสูง	ช่วงชั้นสูง
4.2 ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน					
ต่ำกว่า 3,500 บาท	27.7	31.1	34.1	6.1	1.0
3,500-6,999 บาท	9.9	16.9	39.0	22.1	12.1
7,000-10,499 บาท	1.3	3.5	14.3	27.3	53.6
10,500-13,999 บาท	-	3.2	5.4	26.9	64.5
มากกว่า 13,999 บาท	-	2.3	5.1	32.2	60.4
4.3 ระดับรายได้ของครอบครัว					
ต่ำกว่า 10,000 บาท	24.5	29.9	35.0	7.2	3.4
10,000-19,999 บาท	4.0	7.3	29.9	29.2	29.6
20,000-29,999 บาท	0.5	3.5	6.9	28.7	60.4
30,000-39,999 บาท	-	2.7	4.5	35.5	57.3
มากกว่า 39,999 บาท	-	0.9	6.8	29.1	63.2
4.4 สถานะเศรษฐกิจของครอบครัว					
จนมาก	96.0	4.0	-	-	-
จน	72.8	19.8	6.2	0.9	0.3
ปานกลาง	1.4	18.1	32.3	21.7	26.5
รวย	-	-	6.7	6.7	86.6
5. ภูมิหลังครอบครัว					
5.1 อาชีพของพ่อแม่					
วิชาชีพ/วิชาการ	3.2	6.3	13.2	20.1	57.2
งานบริหารและจัดการ	-	-	-	25.0	75.0
งานสำนักงานและเสมียน	-	-	42.9	14.2	42.9
งานด้านการค้าขาย	4.9	8.6	29.7	26.3	30.5
งานบริการ	10.0	21.7	26.7	28.3	13.3
งานเกษตรกรรมและป่าไม้	18.1	21.6	31.0	15.6	13.7
งานด้านการผลิต	13.8	26.4	25.3	10.4	24.1
ทหารและตำรวจ	13.3	10.0	13.3	26.7	36.7
5.2 สถานะเศรษฐกิจของพ่อแม่					
จนมาก	53.9	28.2	7.7	6.4	3.8
จน	34.9	26.0	18.3	9.8	11.0
ปานกลาง	5.8	15.5	31.6	21.2	25.9
รวย	2.0	5.9	23.5	17.6	51.0

ตารางที่ 4-7 ร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างที่อยู่ในช่วงชั้นต่างๆ (ต่อ)

กลุ่มตัวบ่งชี้/ตัวแปร	ช่วงชั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ชั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ชั้นกลาง	ช่วงชั้นกลาง ชั้นสูง	ช่วงชั้นสูง
6. ภูมิปัญญา					
ระดับภูมิปัญญา					
มีน้อยมาก	41.5	31.6	17.1	5.9	3.9
น้อย	30.0	29.3	22.9	11.1	6.7
มีปานกลาง	9.3	15.7	30.3	20.6	24.1
มีค่อนข้างมาก	2.5	5.0	15.0	12.5	65.0
มีมาก	-	4.6	13.6	22.7	59.1
7. ชื่อเสียง					
ระดับการมีชื่อเสียง					
มีน้อยมาก	26.8	22.4	22.2	15.2	13.4
มีน้อย	25.4	19.6	24.2	17.3	13.5
มีปานกลาง	7.9	16.4	30.6	19.0	26.1
มีค่อนข้างมาก	5.4	18.9	22.5	18.0	35.2
มีมาก	4.8	9.5	23.8	23.8	38.1

จากข้อมูลในตารางที่ 4-7 กล่าวโดยสรุปถึงลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรต่อการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ดังนี้

1) **ระดับการศึกษา** พบว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นกลางชั้นกลางขึ้นไปถึงช่วงชั้นสูง สำหรับระดับอาชีวศึกษาหรืออนุปริญญาและระดับปริญญาตรีขึ้นไปส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นสูง

2) **ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา** พบว่าผู้ที่ใช้เวลาในการศึกษาไม่เกินกว่า 6 ปีส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ระหว่าง 7-12 ปีส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง ระหว่าง 13-16 ปีและเกินกว่า 16 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นสูง

3) **ประเภทของอาชีพหลัก** พบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพในงานวิชาชีพ/วิชาการและงานบริหารและจัดการเกือบทั้งหมดอยู่ในช่วงชั้นสูง งานสำนักงานและเสมียนส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นสูง งานด้านการค้าขายและงานบริการส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นกลางชั้นกลาง งานเกษตรกรรม/ป้าไม้และงานรับจ้างทั่วไปส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ งานกระบวนการผลิตส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ส่วนผู้ที่มีอาชีพเป็นทหารหรือตำรวจส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นสูง ขณะที่งานรับจ้างทั่วไปส่วนมากจะอยู่ในช่วงชั้นต่ำ

4) **ตำแหน่งในอาชีพหลัก** ผู้ที่ทำงานให้กับครอบครัวส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง ผู้ที่ทำงานเป็นลูกจ้างเอกชนส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ผู้ที่ทำงานเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารระดับสูง และเจ้าของกิจการหรือธุรกิจ ส่วนใหญ่อยูในช่วงชั้นสูง

5) ลักษณะของรายได้หลัก พบว่าผู้ที่มีรายได้จากเงินเดือนประจำส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นสูง รายได้จากการประกอบการส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง รายได้เฉพาะฤดูกาลหรือรายได้จากผลผลิตการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ รายได้จากงานจ้างเหมาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง และรายได้จากค่าจ้างรายวันส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ

6) รัศมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 3,500 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง รายได้ระหว่างเดือนละ 3,500-6,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง รายได้ระหว่างเดือนละ 7,000-10,499 บาท เดือนละ 10,500-13,999 บาทและมากกว่า 13,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นสูง

7) รัศมีรายของครอบครัว พบว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 10,000 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง รายได้ระหว่างเดือนละ 10,000-19,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นสูง รายได้ระหว่างเดือนละ 20,000-29,999 บาท ระหว่างเดือนละ 30,000-39,999 บาท และมากกว่า 39,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นสูง

8) ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว พบว่าผู้ที่มีฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับจนมากเกือบทั้งหมดอยู่ในช่วงชั้นต่ำ ฐานะเศรษฐกิจระดับจนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำ ฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลางส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางขึ้นไป ส่วนฐานะเศรษฐกิจในระดับรวยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นสูง

9) อาชีพของพ่อแม่ พบว่าผู้ที่พ่อแม่มีอาชีพด้านวิชาชีพ/วิชาการ งานบริหารและจัดการ ส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นสูง ถ้าเป็นอาชีพงานสำนักงานและเสมือนกับอาชีพด้านการค้าขายส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นสูง งานด้านบริการส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง งานเกษตรกรรมและป่าไม้กับงานด้านการผลิตส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ส่วนผู้ที่มีพ่อแม่เป็นทหารหรือตำรวจส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นสูงถึงช่วงชั้นสูง

10) ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ พบว่าผู้ที่มีพ่อแม่มีฐานะเศรษฐกิจอยู่ในระดับจนมากส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำ ในระดับจนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ ในระดับปานกลางส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นขึ้นไป ส่วนผู้ที่มีพ่อแม่มีฐานะเศรษฐกิจในระดับรวยมากกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในช่วงชั้นสูง

11) รัศมีภูมิปัญญา ผู้ที่มีภูมิปัญญาอยู่ในระดับน้อยมากส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ ระดับน้อยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ระดับปานกลางส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นสูง ส่วนผู้ที่มีภูมิปัญญาค่อนข้างมากและมากส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นสูง

12) ระดับการมีชื่อเสียง ผู้ที่มีชื่อเสียงอยู่ในระดับน้อยมากและระดับน้อยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ระดับปานกลางส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นสูง ส่วนผู้ที่มีภูมิปัญญาค่อนข้างมากและมากส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นสูง

4.4.2 การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ต้องการเสนอภาพให้ชัดเจนไปว่าประชากรที่อยู่ในแต่ละช่วงชั้นมีความเหมือนหรือความแตกต่างกันในสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรบ้าง โดยจะวิเคราะห์แยกในแต่ละช่วงชั้นต่ำ ช่วงชั้นกลาง และช่วงชั้นสูง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.4.2.1 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำ

จากตารางที่ 4-7 กล่าวได้ว่าประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำนั้นมีความเป็นไปได้มากกว่าจะมีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมโดยพื้นฐานเป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ใช้เวลาในการศึกษาไม่เกินกว่า 6 ปี มีอาชีพหลักในงานรับจ้างทั่วไปเป็นส่วนใหญ่โดยมีตำแหน่งในอาชีพเป็นลูกจ้าง มีรายได้ในลักษณะเป็นค่าจ้างรายวันซึ่งอยู่ในระดับไม่เกินเดือนละ 3,500 บาท และมีรายได้ของทั้งครอบครัวไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท สถานะของครอบครัวอยู่ในระดับจนมากและจน เมื่อพิจารณาถึงภูมิหลังของครอบครัวของประชากรในกลุ่มนี้พบว่าอาชีพของพ่อแม่มีทั้งงานด้านเกษตรกรรมและงานรับจ้างทั่วไป โดยฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวพ่อแม่อยู่ในระดับจนถึงจนมาก นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีระดับภูมิปัญญาและระดับการมีชื่อเสียงที่น้อยถึงน้อยมาก

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำได้ชัดเจนขึ้น จึงได้พิจารณาแยกย่อยลงไปว่าในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นต่ำนี้จะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ดังรายละเอียดในตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4-8 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นต่ำในเขตเมืองจำแนกตามช่วงชั้นย่อย

ตัวบ่งชี้	ตัวแปร	ชั้นต่ำชั้นต่ำ	ชั้นต่ำชั้นกลาง	ชั้นต่ำชั้นสูง
การศึกษา	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาต่ำกว่า (100)	ประถมศึกษาต่ำกว่า (89.4)	ประถมศึกษาต่ำกว่า (85.1)
	ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	ไม่เกิน 6 ปี (100)	ไม่เกิน 6 ปี (89.4)	ไม่เกิน 6 ปี (80.5)
อาชีพ	ประเภทของอาชีพหลัก	รับจ้างทั่วไป (76.9)	เกษตรกรรม (40.0)	ด้านการค้าขาย (39.5)
ตำแหน่งในอาชีพ	ตำแหน่งในอาชีพหลัก	ลูกจ้าง (92.3)	ทำงานให้กับครอบครัว (55.3) ลูกจ้าง (44.7)	ทำงานให้กับครอบครัว (70.3)
		รายได้	ลักษณะของรายได้หลัก	ค่าจ้างรายวัน (100)
รายได้	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว	ต่ำกว่า 3,500 บาท (92.3)	ต่ำกว่า 3,500 บาท (88.2)	ต่ำกว่า 3,500 บาท (67.9)
		ต่ำกว่า 10,000 บาท (100)	ต่ำกว่า 10,000 บาท (95.3)	ต่ำกว่า 10,000 บาท (89.7)
		จนมาก (46.2)	จน (84.7)	จน (84.3)
		จน (53.8)		
ภูมิหลังครอบครัว	อาชีพของพ่อแม่ ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่	เกษตรกรรม (100)	เกษตรกรรม (79.7)	เกษตรกรรม (72.8)
		จน (76.9)	จน (55.3)	จน (53.5)
		จนมาก (27.1)	ปานกลาง (36.8)	
ภูมิปัญญา	ระดับภูมิปัญญา	น้อยมาก (38.5)	น้อย (36.5)	ปานกลาง (59.5)
		น้อย (38.5)	ปานกลาง (34.1)	น้อย (21.6)
ชื่อเสียง	ระดับการมีชื่อเสียง	น้อยมาก (53.8)	น้อยมาก (37.6)	ปานกลาง (40.5)
		น้อย (38.5)	น้อย (36.5)	น้อย (28.1)

หมายเหตุ ใน () เป็นร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยจำแนกตามตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

จากข้อมูลในตารางที่ 4-8 สามารถสรุปสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำได้ดังนี้

1) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ ทั้งหมดจบการศึกษามัธยมศึกษาบังคับหรือต่ำกว่าและใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ในช่วงชั้นนี้ คืออาชีพรับจ้างทั่วไปและมีตำแหน่งในอาชีพเป็นลูกจ้าง ซึ่งได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน รวมมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 3,500 บาท รายได้รวมของทั้งครอบครัวไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน สถานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับจนและจนมาก ทางด้านภูมิหลังของครอบครัวนั้นประชากรในช่วงชั้นนี้ทั้งหมดมีพ่อแม่ทำอาชีพเกษตรกรรมและมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับจน สำหรับภูมิปัญญาและชื่อเสียงประชากรส่วนใหญ่มีระดับภูมิปัญญาและระดับชื่อเสียงน้อยมากและน้อย

2) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำขั้นกลาง ประชากรในช่วงชั้นนี้เกือบทั้งหมดจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี อาชีพหลักที่ทำเป็นอาชีพเกษตรกรรม โดยมีทั้งผู้ที่ทำงานให้กับครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง และผู้ที่รับจ้างทำงานเกษตรกรรม แหล่งรายได้หลักจึงมีทั้งค่าจ้างรายวันและรายได้จากการเพาะปลูกในแต่ละฤดูกาล ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 3,500 บาท รายได้ของครอบครัวไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท และสถานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับจน ทางด้านภูมิหลังของครอบครัวนั้นประชากรส่วนใหญ่มีพ่อแม่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีฐานะเศรษฐกิจในระดับที่จนถึงจนมาก สำหรับภูมิปัญญาของประชากรในช่วงชั้นนี้อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ขณะที่ระดับการมีชื่อเสียงอยู่ในระดับน้อยมากและน้อยในสัดส่วนร้อยละที่ใกล้เคียงกัน

3) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำขั้นสูง ประชากรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและใช้เวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี มีอาชีพหลักด้านการค้าขาย โดยเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันในครอบครัวซึ่งส่วนมากเป็นการค้าขายในรูปแบบของหาบเร่แผงลอยและเป็นร้านค้าเล็กๆ มีรายได้จากการประกอบการโดยเฉลี่ยไม่เกินเดือนละ 3,500 บาท รายได้ของทั้งครอบครัวไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท สถานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับจน ทางด้านภูมิหลังของครอบครัวก็เช่นเดียวกับอีก 2 ช่วงชั้นย่อยคือพ่อแม่มีอาชีพเกษตรกรและมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับจนถึงปานกลาง ระดับภูมิปัญญาของประชากรในช่วงชั้นนี้อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง และมีชื่อเสียงในระดับน้อยถึงปานกลางเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นต่ำแต่ละช่วงชั้นย่อยที่เด่นชัดมาก เป็นความแตกต่างในตัวแปรประเภทของอาชีพหลักและลักษณะของรายได้หลัก ส่วนที่มีความแตกต่างกันเล็กน้อยในตัวแปรตำแหน่งในอาชีพหลัก สถานะเศรษฐกิจของครอบครัว สถานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญาและระดับการมีชื่อเสียง โดยมีลักษณะที่เหมือนกันในตัวแปรระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และอาชีพของพ่อแม่

4.4.2.2 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4-7 กล่าวได้ว่าประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นกลางมีภาพรวมของสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาไม่เกินในระดับมัธยมศึกษา มีระยะเวลาการเรียนไม่เกินกว่า 12 ปี มีอาชีพหลักในประเภทงานบริการ งานด้านการค้าขาย งานเกษตรกรรมและป่าไม้ และงานในอาชีพทหารและตำรวจ ตำแหน่งในอาชีพส่วนใหญ่เป็นการทำงานในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกิจการร่วมกันของครอบครัว และในฐานะเป็นลูกจ้างของเอกชน รายได้ที่ได้รับส่วนมากเป็นรายได้ทั้งที่เป็นรายได้ตามฤดูกาล (งานเพาะปลูก) รายได้แบบจ้างเหมา

และรายได้จากการประกอบกิจการ ทางด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร และรายได้เฉลี่ยของทั้งครอบครัวมี ลักษณะกระจุกกระจายอยู่ในทุกระดับของรายได้ แต่ส่วนมากจะอยู่ในระดับไม่เกินกว่าเดือนละ 7,000 บาท และ 20,000 บาทตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณาถึงระดับฐานะของครอบครัวแล้วได้ว่าอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ก็อยู่ในระดับปานกลาง แต่เกี่ยวกับอาชีพของพ่อแม่มีลักษณะที่หลากหลายโดยมี อาชีพที่ค่อนข้างเด่นชัดคืออาชีพเกษตรกรรม งานสำนักงานและเสมียน และงานด้านการค้าขาย สำหรับระดับ ภูมิปัญญาและระดับการมีชื่อเสียงของประชากร ในช่วงชั้นนี้ส่วนมากอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละช่วงชั้นย่อยของ ประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นกลาง พบว่ามีความแตกต่างที่ชัดเจนมากขึ้น (ดูตารางที่ 4-8)

ตารางที่ 4-9 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นกลางในเขตเมือง จำแนกตามช่วงชั้นย่อย

ตัวบ่งชี้	ตัวแปร	ชั้นกลางขั้นต่ำ	ชั้นกลางชั้นกลาง	ชั้นกลางชั้นสูง
การศึกษา	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาต่ำกว่า (85.1)	ประถมศึกษาต่ำกว่า (71.9)	ประถมศึกษาต่ำกว่า (46.5) มัธยมศึกษา (44.0)
	ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	ไม่เกิน 6 ปี (79.9)	ไม่เกิน 6 ปี (65.5)	ไม่เกิน 6 ปี (44.3) 7-13 ปี (37.2)
อาชีพ	ประเภทของอาชีพหลัก	ทหาร/ตำรวจ (31.0) เกษตรกรรม (28.0) ด้านการค้าขาย (22.8)	ด้านการค้าขาย (55.7)	ด้านการค้าขาย (58.4)
ตำแหน่ง ในอาชีพ	ตำแหน่งในอาชีพหลัก	ทำงานให้กับครอบครัว (78.0)	ทำงานให้กับครอบครัว (81.7)	ทำงานให้กับครอบครัว (75.8)
รายได้	ลักษณะของรายได้หลัก	จากการประกอบการ (32.1) เฉพาะฤดูกาล (26.9)	จากการประกอบการ (66.0)	จากการประกอบการ (67.1)
	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ต่ำกว่า 3,500 บาท (67.9)	ต่ำกว่า 3,500 บาท (48.8) 3,500-6,999 บาท (40.2)	3,500-6,999 บาท (34.8) 7,000-10,499 บาท (22.8) มากกว่า 14,000 บาท (22.3)
	ระดับรายได้ของครอบครัว	ต่ำกว่า 10,000 บาท (86.1)	ต่ำกว่า 10,000 บาท (66.0)	10,000-19,999 บาท (43.5)
	ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว	ปานกลาง (82.3)	ปานกลาง (96.3)	ปานกลาง (98.9)
ภูมิหลัง ครอบครัว	อาชีพของพ่อแม่	เกษตรกรรม (72.8)	เกษตรกรรม (63.5)	เกษตรกรรม (48.5) ด้านการค้าขาย (30.1)
	ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่	ปานกลาง (61.7)	ปานกลาง (82.2)	ปานกลาง (84.2)
ภูมิปัญญา	ระดับภูมิปัญญา	ปานกลาง (65.5)	ปานกลาง (82.4)	ปานกลาง (83.8)
ชื่อเสียง	ระดับการมีชื่อเสียง	ปานกลาง (54.3)	ปานกลาง (66.2)	ปานกลาง (62.8)

หมายเหตุ ใน () เป็นร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยจำแนกตามตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

จากข้อมูลในตารางที่ 4-9 สามารถสรุปสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางได้
ดังนี้

1) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางขั้นต่ำ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี ทางด้านอาชีพของประชากรในช่วงชั้นนี้มีลักษณะที่หลากหลายคือมีทั้งอาชีพที่เป็นงานในกระบวนการผลิต เกษตรกรรม และค้าขาย ตำแหน่งในอาชีพส่วนใหญ่จึงเป็นการทำงานให้กับครอบครัว และลักษณะของรายได้หลักมาจากการประกอบกรและรายได้เฉพาะฤดูกาล ทั้งนี้มีระดับรายได้เฉลี่ยไม่เกินเดือนละ 3,500 บาท รายได้ของครอบครัวไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท โดยฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ทางด้านภูมิหลังของครอบครัวพบว่าประชากรในช่วงชั้นนี้ส่วนใหญ่มีพ่อแม่ทำอาชีพเกษตรกรรมและมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง สำหรับระดับภูมิปัญญาและระดับการมีชื่อเสียงจัดอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่

2) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางขั้นกลาง ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและใช้ระยะเวลาในการเรียนไม่เกิน 6 ปี ทางด้านอาชีพหลักส่วนมากมีอาชีพด้านการค้าขายและมีตำแหน่งในอาชีพเป็นการทำงานร่วมกันในครอบครัว รายได้หลักจึงมาจากการประกอบการ โดยมีรายได้อยู่ในระดับไม่เกิน 7,000 บาทต่อเดือน รายได้ของครอบครัวโดยส่วนใหญ่ไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท และมีฐานะครอบครัวในระดับปานกลาง ทางด้านภูมิหลังของครอบครัวพบว่าประชากรในช่วงชั้นนี้ส่วนมากมีพ่อแม่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง สำหรับระดับภูมิปัญญาและระดับการมีชื่อเสียงจัดอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่

3) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางขั้นสูง ประชากรจบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นแต่ส่วนใหญ่ยังไม่เกินจากระดับมัธยมศึกษา และใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกินกว่า 13 ปี อาชีพหลักของประชากรส่วนมากทำการค้าขายและมีตำแหน่งในอาชีพเป็นการทำงานร่วมกันในครอบครัว รายได้หลักจึงมาจากการประกอบการค้าขาย ระดับรายได้เฉลี่ยโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับไม่เกิน 10,500 บาท โดยรายได้ของครอบครัวจะอยู่ในช่วงเดือนละ 10,000-19,999 บาท และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ทางด้านภูมิหลังของครอบครัวนั้นพบว่าอาชีพของพ่อแม่มีทั้งอาชีพด้านเกษตรกรรมและอาชีพด้านการค้าขาย โดยฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ผู้นั้นอยู่ในระดับปานกลาง และเช่นเดียวกับอีก 2 ช่วงชั้นย่อยคือมีระดับภูมิปัญญาและการมีชื่อเสียงในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นกลางแต่ละช่วงชั้นย่อยมีค่อนข้างเด่นชัดมากขึ้น โดยมีความแตกต่างมากในตัวแปรประเภทของอาชีพหลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับรายได้ของครอบครัว สำหรับความแตกต่างกันเล็กน้อยพบในตัวแปรระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ลักษณะของรายได้หลัก และอาชีพของพ่อแม่ โดยมีลักษณะเหมือนกันในตัวแปรตำแหน่งในอาชีพหลัก ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญา และระดับการมีชื่อเสียง

4.4.2.3 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูง

ประชากรที่มีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในช่วงชั้นสูงมีร้อยละ 22.4 นั้น จากข้อมูลในตารางที่ 4-7 พบว่าประชากรในช่วงชั้นนี้ มีความเป็นไปได้ว่าส่วนมากมีการศึกษาตั้งแต่ระดับอาชีวศึกษา/อนุปริญญาขึ้นไป ใช้เวลาในการเรียนมากกว่า 12 ปีขึ้นไป อาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นงานบริหารและจัดการ งานวิชาชีพและวิชาการ งานกิจกรรมการผลิตต่างๆ และงานในสำนักงาน ตำแหน่งในอาชีพส่วนมากเป็นผู้ที่ทำงานในฐานะเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ เป็นเจ้าของกิจการ/ธุรกิจ และในตำแหน่งเป็นผู้บริหารระดับสูง รายได้แต่ละเดือนที่ได้รับส่วนมากเป็นแบบเงินเดือนประจำมีรายได้ในระดับตั้งแต่ 7,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป สำหรับรายได้ของครอบครัวอยู่ในระดับเฉลี่ยตั้งแต่ 20,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป ฐานะของครอบครัวกล่าวได้ว่าอยู่ในระดับรวย ภาวะภูมิหลังของครอบครัวพบว่าพ่อแม่ของประชากรในช่วงชั้นนี้ส่วนมากมีอาชีพในด้านงานบริหารและจัดการและงานด้านวิชาชีพหรือวิชาการ

ฐานะทางครอบครัวของพ่อแม่ก็อยู่ในระดับรายเช่นเดียวกัน ระดับของภูมิปัญญาและชื่อเสียงอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และมากในสัดส่วนร้อยละที่ไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละช่วงชั้นย่อยของประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นสูงนี้ พบว่ามีความแตกต่างและเหมือนกันดังนี้

ตารางที่ 4-10 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นสูงในเขตเมือง จำแนกตามช่วงชั้นย่อย

ตัวบ่งชี้	ตัวแปร	ชั้นสูงขั้นต่ำ	ชั้นสูงชั้นกลาง	ชั้นสูงชั้นสูง
การศึกษา	ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษา (51.8) อาชีวศึกษา (23.7)	ปริญญาตรีขึ้นไป (61.9) อาชีวศึกษา (22.7)	ปริญญาตรีขึ้นไป (94.3)
	ระยะเวลาในการศึกษา	7-13 ปี (36.8) 14-16 ปี (44.3)	14-16 ปี (61.3) 17 ปีขึ้นไป (24.2)	14-16 ปี (45.7) 17 ปีขึ้นไป (51.4)
		อาชีพ	ประเภทของอาชีพหลัก	ด้านการค้าขาย (51.8)
ตำแหน่ง ในอาชีพ	ตำแหน่งในอาชีพหลัก	ทำงานให้กับครอบครัว (56.1)	ถูกจ้างราชการ (68.6)	ถูกจ้างราชการ (77.1)
รายได้	ลักษณะของรายได้หลัก	จากการประกอบการ (55.3)	เงินเดือนประจำ (78.4)	เงินเดือนประจำ (94.3)
	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	7,000-10,499 บาท (54.4)	7,000-13,999 บาท (60.3)	มากกว่า 10,500 บาท (62.9)
	ระดับรายได้ของครอบครัว	10,000-29,999 บาท (54.9)	10,000-29,999 บาท (69.1)	20,000-29,999 บาท (65.7)
	ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว	ปานกลาง (99.1)	ปานกลาง (95.4)	ปานกลาง (91.4)
ภูมิหลัง ครอบครัว	อาชีพของพ่อแม่	เกษตรกรรม (34.4) ด้านการค้าขาย (33.0)	เกษตรกรรม (38.6) ด้านการค้าขาย (22.8)	งานวิชาชีพ/วิชาการ (42.9) ด้านการค้าขาย (34.3)
	ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่	ปานกลาง (83.3)	ปานกลาง (82.5)	ปานกลาง (82.9)
	ภูมิปัญญา	ระดับภูมิปัญญา	ปานกลาง (83.8)	ปานกลาง (78.4)
ชื่อเสียง	ระดับการมีชื่อเสียง	ปานกลาง (64.5)	ปานกลาง (75.3)	ปานกลาง (68.6) มาก (20.0)

หมายเหตุ ใน () เป็นร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยจำแนกตามตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

จากข้อมูลในตารางที่ 4-10 สามารถสรุปสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นสูงได้ดังนี้

1) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูงขั้นต่ำ กล่าวได้ว่าประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นนี้ส่วนมากจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาหรืออนุปริญญา โดยมีระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาระหว่าง 7-16 ปี อาชีพหลักของประชากรกลุ่มนี้คืออาชีพด้านการค้าขาย โดยเป็นการทำงานในลักษณะทำงานในกิจการของครอบครัว รายได้หลักจึงเป็นรายได้ที่มาจากจากการประกอบกิจการ โดยมีรายได้เฉลี่ยส่วนบุคคลระหว่างเดือนละ 7,000-10,499 บาท รายได้ของครอบครัวอยู่ระหว่าง 10,000-29,999 บาท และส่วนใหญ่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลาง ทางด้านภูมิหลังของครอบครัวพบว่าประชากรในช่วงชั้นนี้มีพ่อแม่ประกอบอาชีพทั้งด้านเกษตรกรรมและค้าขาย โดยฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับระดับภูมิปัญญาและชื่อเสียงอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

2) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูงชั้นกลาง พบว่าประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ใช้ระยะเวลาในการศึกษาคั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป อาชีพหลักของประชากรกลุ่มนี้คืองานวิชาชีพ/วิชาการ โดยส่วนมากทำงานในฐานะเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีรายได้หลักมาจากเงินเดือนประจำในระดับ 7,000-13,999 บาทเป็นส่วนใหญ่รายได้ของครอบครัวประมาณ 10,000-29,999 บาท สถานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ทางด้านภูมิหลังของครอบครัว พบว่ามีพ่อแม่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมและค้าขาย สถานะเศรษฐกิจของพ่อแม่อยู่ในระดับปานกลาง ระดับภูมิปัญญาและระดับการมีชื่อเสียงอยู่ในระดับปานกลาง

3) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูงชั้นสูง พบว่าเกือบทั้งหมดจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยส่วนใหญ่ใช้เวลาในการศึกษามากกว่า 17 ปี อาชีพหลักที่ทำอยู่คืองานวิชาชีพ/วิชาการ มีรายได้หลักมาจากเงินเดือนประจำในระดับเดือนละมากกว่า 10,500 บาท รายได้ของครอบครัวอยู่ในระหว่างเดือนละ 20,000-29,999 บาท สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับภูมิหลังของครอบครัวพบว่ามีพ่อแม่ประกอบอาชีพด้านงานวิชาชีพ/วิชาการและการค้าขาย โดยฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่อยู่ในระดับปานกลาง ทางด้านภูมิปัญญาและการมีชื่อเสียงพบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วมีระดับภูมิปัญญาและการมีชื่อเสียงในระดับปานกลางและมา

กล่าวโดยสรุปได้ถึงความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นสูงแต่ละช่วงชั้นย่อมมีความแตกต่างที่เด่นชัดมากในตัวแปรระดับการศึกษาและระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน สำหรับตัวแปรที่มีความแตกต่างกันเล็กน้อยพบในตัวแปรระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ตำแหน่งในอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้ของครอบครัว อาชีพของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญา และระดับการมีชื่อเสียง โดยมีลักษณะที่เหมือนกันในตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวและฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่

4.4 สรุปผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมและความเหลื่อมล้ำของประชากรในเขตเมือง

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ต้องการจะเปรียบเทียบถึงผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองว่าในแต่ละช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมนั้นมีตัวแปรใดบ้างที่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการวิเคราะห์ โดยมีประเด็นข้อสงสัยเบื้องต้นว่าในช่วงชั้นต่ำ ช่วงชั้นกลาง และช่วงชั้นสูงนั้น ภายในและระหว่างช่วงชั้นอาจจะมีตัวแปรบางตัวหรือบางกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน ที่อาจจะเป็นเงื่อนไขเฉพาะที่จะช่วยในการสังเกตหรือวิเคราะห์ได้ว่า การเปรียบเทียบคนในแต่ละช่วงชั้นหรือระหว่างช่วงชั้นควรจะพิจารณาจากตัวแปรใดเป็นพิเศษ และมีตัวแปรใดบ้างที่จะนำมาใช้ในการเปรียบเทียบไม่ได้ รวมทั้งมีตัวแปรใดบ้างที่จะมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมในเขตเมือง

การวิเคราะห์ประเด็นเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ สามารถพิจารณาได้จากตารางที่ 4-11 ซึ่งพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นอย่างชัดเจนเป็นตัวแปรที่มาจากกลุ่มตัวบ่งชี้ 3 กลุ่ม คือ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งได้แก่ตัวแปรระดับการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับรายได้ของครอบครัว แต่ทั้งนี้ในแต่ละช่วงชั้นจะมีจำนวนตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างอย่างชัดเจนแตกต่างกัน โดยในช่วงชั้นต่ำมีเฉพาะตัวแปรประเภทของอาชีพหลักและลักษณะของรายได้หลัก ช่วงชั้นกลางมีเฉพาะตัวแปรประเภทของอาชีพหลัก ระดับรายได้ต่อเดือน และระดับรายได้ของครอบครัว ส่วนในช่วงชั้นสูงมีเฉพาะตัวแปรระดับการศึกษาและระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตารางที่ 4-11 เปรียบเทียบตัวแปรที่เหมือนหรือแตกต่างกันในการวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น

ระดับช่วงชั้น	ตัวแปรที่ต่างกันชัดเจน	ตัวแปรที่ต่างกันพอสมควร	ตัวแปรที่เหมือนกัน
ช่วงชั้นต่ำ	ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก	ตำแหน่งในอาชีพหลัก ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญา ระดับการมีชื่อเสียง	ระดับการศึกษา ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว อาชีพของพ่อแม่
ช่วงชั้นกลาง	ประเภทของอาชีพหลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว	ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ลักษณะของรายได้หลัก อาชีพพ่อแม่	ตำแหน่งในอาชีพหลัก ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญา ระดับการมีชื่อเสียง
ช่วงชั้นสูง	ระดับการศึกษา ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ตำแหน่งในอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้ของครอบครัว อาชีพของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญา ระดับการมีชื่อเสียง	ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าในการพิจารณาความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละช่วงชั้นนั้น หากจะพิจารณาเฉพาะตัวแปรที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนของแต่ละช่วงชั้นก็จะสามารถวิเคราะห์ลักษณะสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นนั้นๆ ได้จากตัวแปรระดับการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับรายได้ของครอบครัว โดยไม่ต้องพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ประกอบกันก็ได้ แต่ถ้าจะพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ประกอบด้วยก็จะยิ่งช่วยให้ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากตัวแปรดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้ลองนำมาพิจารณาเปรียบเทียบความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อย ซึ่งได้ผลการเปรียบเทียบดังนี้

ตารางที่ 4-12 เปรียบเทียบความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น

ตัวแปร	ช่วงชั้น ต่ำ/ต่ำ	ช่วงชั้น ต่ำ/กลาง	ช่วงชั้น ต่ำ/สูง	ช่วงชั้น กลาง/ต่ำ	ช่วงชั้น กลาง/กลาง	ช่วงชั้น กลาง/สูง	ช่วงชั้น สูง/ต่ำ	ช่วงชั้น สูง/กลาง	ช่วงชั้น สูง/สูง
1.ระดับการศึกษา	ประถม /ต่ำกว่า	ประถม /ต่ำกว่า	ประถม /ต่ำกว่า	ประถม /ต่ำกว่า	ประถม /ต่ำกว่า	มัธยม	มัธยม	ปริญญาตรี ขึ้นไป	ปริญญาตรี ขึ้นไป
2.ประเภทของอาชีพหลัก	รับจ้าง ทั่วไป	เกษตรกร	หาบเร่/ แผงลอย	กระบวน การผลิต	ค้าขาย	ค้าขาย	ค้าขาย	วิชาชีพ /วิชาการ	วิชาชีพ /วิชาการ
3.ลักษณะของรายได้หลัก	รายวัน	รายวัน/ เฉพาะฤดู	ประกอบ การ	ประกอบ การ	ประกอบ การ	ประกอบ การ	ประกอบ การ	เงินเดือน	เงินเดือน
4.รายได้เฉลี่ยของ	1,961	2,011	2,725	3,181	4,330	10,415	14,927	18,630	19,725
5.รายได้เฉลี่ยของ	3,138	4,176	5,125	6,333	9,340	20,504	30,442	35,707	39,241

จากข้อมูลในตารางที่ 4-12 ซึ่งผู้วิจัยได้นำตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมอย่างชัดเจน คือระดับการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว มาเปรียบเทียบกันในแต่ละช่วงชั้นย่อยแล้ว ผลการเปรียบเทียบพบว่าตัวแปรระดับการศึกษาและลักษณะของรายได้หลักไม่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นและภายในช่วงชั้นได้ชัดเจน สำหรับตัวแปรประเภทของอาชีพหลักช่วยเสริมภาพความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรระหว่างช่วงชั้นได้ชัดเจนแต่ภายในช่วงชั้นไม่ชัดเจน ขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามและรายได้เฉลี่ยของครอบครัวสามารถแจกแจงให้เห็นความแตกต่างทั้งระหว่างและภายในช่วงชั้นได้อย่างชัดเจนมากในทุกช่วงชั้นและช่วงชั้นย่อย

ผลการพิจารณาเปรียบเทียบตัวแปรในตารางที่ 4-12 กล่าวได้ว่าความแตกต่างของแต่ละตัวแปรไม่สามารถอธิบายถึงความแตกต่างของการจัดช่วงชั้นได้อย่างชัดเจนทุกช่วงชั้นย่อย กล่าวคือตัวแปรระดับการศึกษาอธิบายได้ไม่ชัดเจนในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นต่ำและช่วงชั้นกลาง ลักษณะของรายได้หลักและประเภทของอาชีพหลักอธิบายได้ไม่ชัดเจนในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นกลางและช่วงชั้นสูง ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากรและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวอธิบายได้ชัดเจนในทุกช่วงชั้นย่อย ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าหากจะวิเคราะห์ถึงภาวะความเหลื่อมล้ำในเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในเขตเมือง จะสามารถวิเคราะห์ได้จากตัวแปรที่สำคัญ 2 ตัวแปร คือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากรคัวอย่างและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว ที่จะสามารถใช้อธิบายความแตกต่างของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยได้อย่างชัดเจนทั้งหมด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคที่ 3

การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคม

ในเขตชนบท

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

การทดสอบตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมสำหรับเขตชนบท

จากผลการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 พบว่าการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบทไม่สามารถใช้กลุ่มตัวบ่งชี้กลุ่มเดียวกับเขตเมืองในการอธิบายได้ รวมทั้งแบบสอบถามและวิธีการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ชนบทจะแตกต่างไปจากพื้นที่เมือง เพราะเงื่อนไขการสัมภาษณ์ประชากรในชนบทจำเป็นต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความคิดเห็นที่แท้จริงของประชากร

การสำรวจข้อมูลในพื้นที่ชนบทเพื่อการทดสอบตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ดำเนินการสำรวจข้อมูล 2 ครั้ง ครั้งแรกสำรวจข้อมูลในช่วงระหว่าง 12 มิถุนายน ถึง 28 กรกฎาคม 2536 ได้จำนวนแบบสอบถามที่สามารถนำมาใช้ในการประมวลผลรวม 696 ตัวอย่าง ส่วนการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2536 ถึงสิงหาคม 2537 ได้จำนวนแบบสอบถามที่นำมาใช้ในการประมวลผลรวม 1,002 ตัวอย่าง ทั้งนี้ผลการทดสอบสถิติความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งเปรียบเทียบกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability Testing)

การทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามในพื้นที่ชนบทก็เช่นเดียวกับในพื้นที่เมือง คือเป็นการวัดความคงที่ภายใน โดยใช้เทคนิคสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronback ด้วยการทดสอบค่าคะแนนการจัดลำดับความสำคัญของ 13 ตัวบ่งชี้ของการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งซึ่งได้ผลการทดสอบสถิติดังนี้

ตารางที่ 5-1 ผลการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง

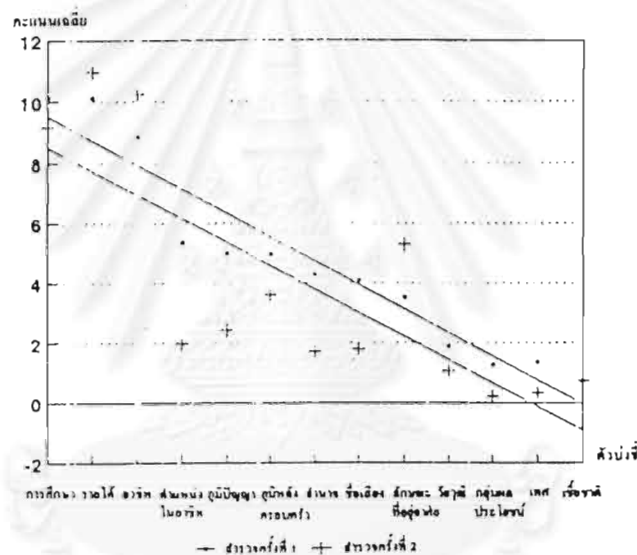
ตัวบ่งชี้	การสำรวจครั้งที่ 1		การสำรวจครั้งที่ 2	
	ค่าเฉลี่ย	Alpha Coef.	ค่าเฉลี่ย	Alpha Coef.
การศึกษา	10.1537	0.5694	9.1826	0.5833
รายได้	10.1293	0.5998	10.9661	0.6139
อาชีพ	8.8491	0.5931	10.2395	0.6084
ภูมิหลังครอบครัว	5.3606	0.5548	1.9760	0.5036
ภูมิปัญญา	5.0000	0.4995	2.4391	0.5068
ตำแหน่งในอาชีพ	4.9698	0.4981	3.6158	0.5119
อำนาจ	4.3046	0.5220	1.7076	0.5324
ชื่อเสียง	4.1063	0.5071	1.7695	0.5259
ลักษณะที่อยู่อาศัย	3.5216	0.5380	5.2844	0.5722
วัยวุฒิ	1.8836	0.5000	1.0758	0.5438
กลุ่มผลประโยชน์	1.2802	0.5853	0.1996	0.5838
เพศ	1.3606	0.5087	0.3194	0.5860
เชื้อชาติ	0.7198	0.5176	0.7395	0.5492
Alpha-Coefficient		0.5712		0.5698

จากค่าสถิติในตารางที่ 5-1 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแต่ละตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้งอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันมาก รวมทั้งค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้งหมดในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกกับครั้งที่สองก็อยู่ในระดับที่เกือบจะเท่ากัน คือ 0.5712 และ 0.5698 ตามลำดับ ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าแบบทดสอบตัวบ่งชี้นี้มีความคงที่ภายในในระดับที่น่าพอใจที่แสดงถึงความเป็นเอกพันธ์ของแบบสอบถามในส่วนของการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ได้ชัดเจน

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเส้นแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ในแผนภาพที่ 5-1 กล่าวได้ว่าเส้นแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยจากการสำรวจข้อมูลครั้งแรกและครั้งที่สองมีลักษณะไปในทิศทางเดียวกันแบบคู่ขนานกันไป โดยความแตกต่างที่เด่นชัดของการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งคือแนวโน้มคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกสูงกว่าครั้งที่สองเกือบทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นตัวบ่งชี้รายได้ อาชีพ และลักษณะที่อยู่อาศัย ที่ผลการสำรวจข้อมูลในครั้งที่สองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าครั้งแรก

แผนภาพที่ 5-1

แสดงแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ในเขตชนบท

ทั้งนี้กล่าวโดยสรุปได้ว่าผลการทดสอบดัชนีความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาแสดงถึงความคงที่ภายในของแบบสอบถามในระดับที่น่าพอใจทั้งในประเด็นการพิจารณาระหว่างตัวบ่งชี้จากการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้ง และการพิจารณาภาพรวมของกลุ่มตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้ง แต่เมื่อพิจารณาจากเส้นแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ พบว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันแต่มีความแตกต่างในค่าเฉลี่ยแต่ละตัว ซึ่งแสดงว่ามีความคงที่ในแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยแต่อาจจะมีผลกระทบต่อความแม่นยำในการอธิบายผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม อันเนื่องมาจากความแตกต่างในค่าเฉลี่ยของแต่ละตัวบ่งชี้

5.2 การทดสอบความแม่นยำ (Validity Testing)

การทดสอบความแม่นยำของแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ชนบทนี้ เป็นการทดสอบความแม่นยำโดยการเปรียบเทียบผลจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งว่าจะมีเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคมและมีผลการจัดช่วงชั้นทางสังคมในชนบทแตกต่างกันหรือไม่เพียงไร

สำหรับกรณีการทดสอบความแม่นยำของแบบสอบถามสำหรับพื้นที่ชนบทนี้ โดยข้อสมมติเบื้องต้นผู้วิจัยคิดว่าผลการสำรวจข้อมูลสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งข้อมูลที่ได้รับอาจมีผลกระทบมาจากภาวะอารมณ์ทั้งจากผู้ตอบแบบสอบถามและผู้สัมภาษณ์ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามลดโอกาสที่จะเกิดภาวะดังกล่าวนี้ด้วยการเลือกใช้พนักงานสำรวจชุดเดียวกันในการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้ง และมีการควบคุมงานสนามอย่างใกล้ชิด ตลอดจนมีการตรวจสอบแบบสอบถามอย่างละเอียด หากมีแบบสอบถามฉบับใดที่มีโอกาสจะเกิดภาวะดังกล่าวจะถูกตัดออกไปจากการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเองก็ไม่สามารถจะยืนยันได้ว่าสามารถพิจารณาจัดแบบสอบถามที่อาจเกิดภาวะดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ แต่ก็ได้พยายามควบคุมงานสนามและพิจารณาอย่างรอบคอบมากที่สุดแล้ว

ผลการทดสอบความแม่นยำดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นของการทดสอบจากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งเป็น 3 ประเด็นสำคัญๆ คือ

- 1) การเปรียบเทียบผลการสำรวจปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมชนบท
- 2) การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม
- 3) การเปรียบเทียบผลการจัดช่วงชั้นทางสังคมของคนในสังคมชนบท

ผลการทดสอบความแม่นยำจะนำเสนอทีละประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมชนบท

ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้ต้องการวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องกันของผลการจัดกลุ่มตัวบ่งชี้จากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง โดยการนำผลการสำรวจข้อมูลจากประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลทำให้คนในสังคมชนบทแตกต่างกันมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งปรากฏในตารางที่ 5-2 ซึ่งพบว่าจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งปัจจัยที่มีผลทำให้คนในสังคมแตกต่างกันในสัดส่วนร้อยละเกินกว่า 50 มี 3 ตัวบ่งชี้เช่นเดียวกับในพื้นที่เขตเมือง คือ รายได้ การศึกษา และอาชีพ จึงกล่าวได้ว่าทั้ง 3 ตัวบ่งชี้มีความสำคัญอย่างเด่นชัดจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง

เมื่อเปรียบเทียบอันดับที่ของแต่ละตัวบ่งชี้จากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง พบว่าอันดับที่ 1-4 เป็นอันดับของปัจจัยเดียวกัน โดยอันดับที่ 1 ยังคงเป็นตัวบ่งชี้รายได้ ซึ่งมีร้อยละลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 82.5 เหลือร้อยละ 80.4 อันดับที่ 2 และ 3 มีการเปลี่ยนแปลง โดยตัวบ่งชี้การศึกษาอันดับที่ 2 ในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกมีร้อยละลดลงจาก 61.4 เหลือ 50.3 ลงไปอยู่อันดับที่ 3 ขณะที่ตัวบ่งชี้อาชีพจากอันดับที่ 3 มีร้อยละเพิ่มขึ้นเล็กน้อยคือร้อยละ 57.8 เพิ่มขึ้นเป็น 58.8 จึงเลื่อนขึ้นมาเป็นอันดับที่ 2 ส่วนอันดับที่ 4 ตัวบ่งชี้ภูมิหลังครอบครัวยังคงเป็นอันดับเดิม แต่ปรากฏว่ามีร้อยละที่เพิ่มขึ้นสูงมากจากร้อยละ 29.2 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 42.9 ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 13.7

สำหรับอันดับที่ 5-13 นั้นยกเว้นอันดับที่ 11 คือตัวบ่งชี้วิถีชีวิตแล้ว ทุกอันดับมีการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น โดยอันดับของตัวบ่งชี้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างน่าสังเกตคืออันดับที่ 5 ตำแหน่งในอาชีพลดลงจากร้อยละ 16.7 เหลือเพียงร้อยละ 5.8 ลงมาอยู่อันดับที่ 7 อันดับที่ 6 การเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์จากร้อยละ 16.4 ลดลงเหลือร้อยละ

2.9 ลงมาอยู่อันดับที่ 10 อันดับที่ 7 อำนาจลดลงจากร้อยละ 14.1 เหลือร้อยละ 3.5 ลงมาอยู่อันดับที่ 9 อันดับที่ 8 ภูมิปัญญาลดลงจากร้อยละ 13.4 เหลือร้อยละ 6.6 แต่อันดับสูงขึ้นเป็นอันดับที่ 6 ส่วนอันดับที่ 9 ลักษณะที่อยู่อาศัย กลับเพิ่มจากร้อยละ 13.2 เป็นร้อยละ 19.5 มีอันดับที่สูงขึ้นเป็นอันดับที่ 5 สำหรับอันดับที่ 10 ชื่อเสียงลดลงจากร้อยละ 10.8 เหลือเพียงร้อยละ 1.9 ลงไปอยู่ในอันดับสุดท้าย ขณะที่อันดับที่ 11 วิทยุผดุมเดิมแต่มีร้อยละลดลงเล็กน้อย อันดับที่ 12 มีร้อยละเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 3 เป็นร้อยละ 4.3 และอันดับสูงขึ้นเป็นอันดับที่ 8 และอันดับที่ 13 เชื้อชาติมีการเปลี่ยนแปลงอันดับสูงขึ้นเป็นอันดับที่ 12 แต่ร้อยละยังคงเป็นร้อยละ 2.2 เท่าเดิม

ตารางที่ 5-2 ความถี่และร้อยละของตัวบ่งชี้สำคัญที่มีผลทำให้คนชนบทแตกต่างกัน

ตัวบ่งชี้	การสำรวจข้อมูลครั้งที่ 1			การสำรวจข้อมูลครั้งที่ 2		
	อันดับที่	ความถี่	ร้อยละ	อันดับที่	ความถี่	ร้อยละ
รายได้	1	574	82.5	1	806	80.4
การศึกษา	2	427	61.4	3	504	50.3
อาชีพ	3	402	57.8	2	589	58.8
ภูมิหลังครอบครัว	4	203	29.2	4	430	42.9
ตำแหน่งในอาชีพ	5	116	16.7	7	58	5.8
กลุ่มผลประโยชน์	6	114	16.4	10	29	2.9
อำนาจ	7	98	14.1	9	35	3.5
ภูมิปัญญา	8	93	13.4	6	66	6.6
ลักษณะที่อยู่อาศัย	9	92	13.2	5	195	19.5
ชื่อเสียง	10	75	10.8	13	19	1.9
วิทยุผดุม	11	28	4.0	11	26	2.6
เพศ	12	21	3.0	8	43	4.3
เชื้อชาติ	13	15	2.2	12	22	2.2
รวมประชากรตัวอย่าง		696	100.0		1,002	100.0

ผลการทดสอบประเด็นนี้กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสำรวจกลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประชากรตัวอย่างคิดว่ามีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมชนบท จากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งมีเพียงอันดับที่ 1-4 ที่ไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ส่วนอันดับที่ 5-13 มีความแตกต่างกันมากทั้งอันดับที่และร้อยละ ดังนั้นตัวบ่งชี้ที่ควรจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของคนในสังคมชนบทได้ดีคือ รายได้ อาชีพ การศึกษา และภูมิหลังครอบครัว แต่ถ้าเปรียบเทียบร้อยละของตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ตัวนี้ กล่าวได้ว่าตัวบ่งชี้ที่น่าจะมีความแม่นยำในการวิเคราะห์มากที่สุดคือตัวบ่งชี้รายได้และอาชีพ

อย่างไรก็ตามผลการทดสอบสถิติเบื้องต้นในส่วนนี้ยังไม่สามารถจะยืนยันถึงความแม่นยำได้ชัดเจน คงจะต้องพิจารณาผลการทดสอบสถิติในประเด็นต่อไปประกอบด้วย จึงจะสามารถสรุปผลการทดสอบความแม่นยำได้อย่างชัดเจน

5.2.2 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ผลการให้ประชากรตัวอย่างจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้ง 13 ตัว ผลจากการเปรียบเทียบข้อมูลทั้งสองครั้ง (ในตารางที่ 5-3) พบว่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละตัวบ่งชี้มีความแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน ยกเว้นตัวบ่งชี้ภูมิหลังครอบครัวที่มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย รวมทั้งอันดับที่ของแต่ละตัวบ่งชี้ก็มีการสลับอันดับกันมาก ยกเว้นอันดับที่ 1,6,10 และ 12 ที่ยังคงเป็นตัวบ่งชี้รายได้ ตำแหน่งในอาชีพ วิทยุฯ และเพศ ตามลำดับ

ตารางที่ 5-3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า Coefficient Variation (CV) จากการจัดลำดับความสำคัญตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้	การสำรวจครั้งที่ 1				การสำรวจครั้งที่ 2			
	อันดับที่	Means	SD	CV	อันดับที่	Means	SD	CV
รายได้	1	10.1293	3.6526	0.3606	1	10.9661	3.4312	0.3129
การศึกษา	2	10.1537	4.0975	0.4035	3	9.1826	4.6688	0.5084
อาชีพ	3	8.8491	4.6017	0.5200	2	10.2395	4.2345	0.4135
ภูมิหลังครอบครัว	4	5.3606	5.2055	0.9711	5	5.2754	5.5571	1.0534
ภูมิปัญญา	5	5.0000	4.8497	0.9699	7	2.4391	4.1153	1.6872
ตำแหน่งในอาชีพ	6	4.9698	5.0192	1.0099	6	3.6158	4.7967	1.5152
ชื่อเสียง	7	4.1063	4.5227	1.1014	8	1.7695	3.4557	1.9529
อำนาจ	8	4.3046	4.7579	1.1053	9	1.7076	3.4672	2.0304
ลักษณะที่อยู่อาศัย	9	3.5216	4.4229	1.2559	4	5.2844	5.2063	0.9852
วิทยุฯ	10	1.8836	3.1961	1.6968	10	1.0758	2.7230	2.5311
กลุ่มผลประโยชน์	11	1.2802	2.6012	2.0319	13	0.1996	1.3169	6.5977
เพศ	12	1.3606	2.7839	2.0461	12	0.3194	1.6760	5.2473
เชื้อชาติ	13	0.7198	2.5339	3.5203	11	0.7395	2.2114	2.9904

เมื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในค่าเฉลี่ยของแต่ละตัวบ่งชี้พบว่าตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น คือรายได้ อาชีพ ลักษณะที่อยู่อาศัย และเชื้อชาติ ส่วนตัวบ่งชี้อื่นๆ ล้วนมีค่าเฉลี่ยลดลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้เฉพาะที่มีค่า CV ต่ำกว่า 1 พบว่ารายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 10.1293 เป็น 10.9661 ยังคงอยู่ในอันดับที่ 1 การศึกษาลดลงจาก 10.1537 เหลือ 9.1826 ลดลงจากอันดับที่ 2 มาอยู่ในอันดับที่ 3 ขณะที่อาชีพเพิ่มขึ้นจาก 8.8491 เป็น 10.2395 ขึ้นจากอันดับที่ 3 มาอยู่ในอันดับที่ 2 ภูมิหลังครอบครัวลดลงเล็กน้อยจาก 5.3606 เหลือ 5.2754 ลดลงจากอันดับที่ 4 มาอยู่ในอันดับที่ 5 ภูมิปัญญาลดลงมากจาก 5.0000 เหลือเพียง 2.4391 และลดต่ำลงจากอันดับที่ 5 มาอยู่ในอันดับที่ 7 ขณะที่ลักษณะที่อยู่อาศัยเพิ่มสูงขึ้นจาก 3.5216 เป็น 5.2844 พุ่งขึ้นสูงจากอันดับที่ 9 มาเป็นอันดับที่ 4

จากการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยพิจารณาจากค่า CV ที่ไม่เกิน 1 พบว่าในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกมีตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม 5 ตัวคือ รายได้ การศึกษา อาชีพ ภูมิปัญญา

และภูมิหลังครอบครัว ตามลำดับ ส่วนการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองมีตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมเพียง 4 ตัวคือ รายได้ อาชีพ การศึกษา และลักษณะที่อยู่อาศัย เมื่อเปรียบเทียบผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งกล่าวได้ว่าตัวบ่งชี้รายได้ การศึกษา และอาชีพ เป็นกลุ่มตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมจากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง ส่วนภูมิปัญญาและภูมิหลังของครอบครัวที่มีค่า CV ต่ำกว่า 1 ในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกกลับสูงกว่า 1 ในการสำรวจครั้งที่สอง ตรงกันข้ามกับ ลักษณะที่อยู่อาศัยที่มีค่า CV เกินกว่า 1 ในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกกลับต่ำกว่า 1 ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สอง

ผลการทดสอบสถิติในส่วนนี้จึงกล่าวได้ว่าความแม่นยำในการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยสอดคล้องกันจากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งมีเพียง 3 ตัวบ่งชี้คือ รายได้ การศึกษา และอาชีพ สำหรับตัวบ่งชี้อื่นๆ จะไม่นำไปวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นทางสังคมคือ ภูมิหลังครอบครัว และภูมิปัญญา จากผลการสำรวจข้อมูลครั้งแรก และลักษณะที่อยู่อาศัยจากการสำรวจข้อมูลครั้งที่สอง เนื่องจากตัวบ่งชี้เหล่านี้มีค่า CV ที่ขัดแย้งกันระหว่างการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง ผู้วิจัยคิดว่าการเปรียบเทียบการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งควรจะใช้กลุ่มตัวบ่งชี้เดียวกัน จึงจะสามารถอธิบายความเหมือนหรือความแตกต่างของการทดสอบสถิติได้ดี ดังนั้นจึงเลือกใช้เฉพาะ 3 ตัวบ่งชี้ดังกล่าวแล้ว

5.2.3 ผลการจัดช่วงชั้นทางสังคมของคนในสังคมชนบท

จากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เลือกใช้เพื่อวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเปรียบเทียบกับระหว่างผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง คือ รายได้ การศึกษา และอาชีพ เมื่อนำไปทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางโดยใช้ตัวแปรต้น รวม 8 ตัวแปร คือ ระดับการศึกษา จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา การฝึกอบรมเพิ่มเติม ลักษณะของอาชีพหลัก ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กับตัวแปรตามคือการจัดช่วงชั้นทางสังคมโดยผู้ตอบแบบสอบถามเอง ผลการทดสอบสถิติความแปรปรวนแบบสองทางพบว่าตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 รวม 5 ตัวแปรคือ ระดับการศึกษา จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปรทั้ง 5 ตัวที่ผ่านการทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางแล้วได้ถูกนำไปวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ยของการจัดช่วงชั้น เพื่อนำไปใช้คำนวณคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยใช้คะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวบ่งชี้เป็นคะแนนถ่วงน้ำหนัก ผลการคำนวณคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมชนบท จากการสำรวจข้อมูลครั้งแรก พบว่ามีคะแนนเฉลี่ย 208.17 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 19.8662 คะแนนต่ำสุด 182.65 คะแนนสูงสุด 243.93 ส่วนผลการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองพบว่ามีคะแนนเฉลี่ย 197.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.1578 คะแนนต่ำสุด 182.76 คะแนนสูงสุด 239.91

ในการทดสอบความแม่นยำของคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมชนบทโดยเปรียบเทียบการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งนี้ ได้กำหนดการจำแนกการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็น 9 ช่วงชั้น และกำหนดให้มีพิสัยเท่ากันในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งผลการคำนวณได้พิสัยกลางของแต่ละช่วงชั้นเท่ากับ 6.5 คะแนน พร้อมกันนี้ได้กำหนดพิสัยของช่วงชั้นต่ำสุดและสูงสุดในผลการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้งให้เท่ากัน เนื่องจากข้อมูลทั้งสองชุดนี้เป็นการคำนวณผลจากตัวแปรชุดเดียวกัน และคะแนนต่ำสุดและสูงสุดก็ไม่แตกต่างกันมากนัก การกำหนดพิสัยเช่นนี้จึงจะช่วยสามารถเปรียบเทียบการกระจายความถี่ของช่วงชั้นได้อย่างชัดเจน

ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมชนบท จากการสำรวจข้อมูล ทั้งสองครั้งปรากฏผลในแผนภาพที่ 5-2 และตารางที่ 5-4 ซึ่งจะเห็นได้ว่าเส้น โค้งการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้น ของการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 มีความโน้มเอียงของการกระจายที่ขัดแย้งกัน ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 1 มีลักษณะของเส้น โค้งเป็นแบบแนวราบหงายขึ้น แสดงให้เห็นว่ามีประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นต่ำจำนวนมากและ ค่อยๆลดลงในระดับร้อยละที่ใกล้เคียงกันจนถึงช่วงชั้นสูงชั้นสูงที่มีร้อยละสูงขึ้นอีก หมายความว่าในช่วงปี 2536 นั้น ประชากรในชนบทส่วนใหญ่มีระดับการจัดช่วงชั้นที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ก็มีช่องว่างทางสังคมที่เด่นชัดระหว่าง ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นต่ำและช่วงชั้นสูงชั้นสูง

สำหรับผลการสำรวจข้อมูลในปี 2537 พบว่ามีเส้น โค้งการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นที่สูงมากใน ช่วงชั้นต่ำชั้นกลาง ซึ่งสูงมากถึงร้อยละ 49.4 ขณะที่ช่วงชั้นอื่นๆ อยู่ในระดับร้อยละที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ ประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นสูงทั้ง 3 ชั้นย่อยมีร้อยละที่ต่ำมาก เส้น โค้งจึงมีความโน้มเอียงสูงอยู่ในช่วงชั้นต่ำอย่างชัดเจน

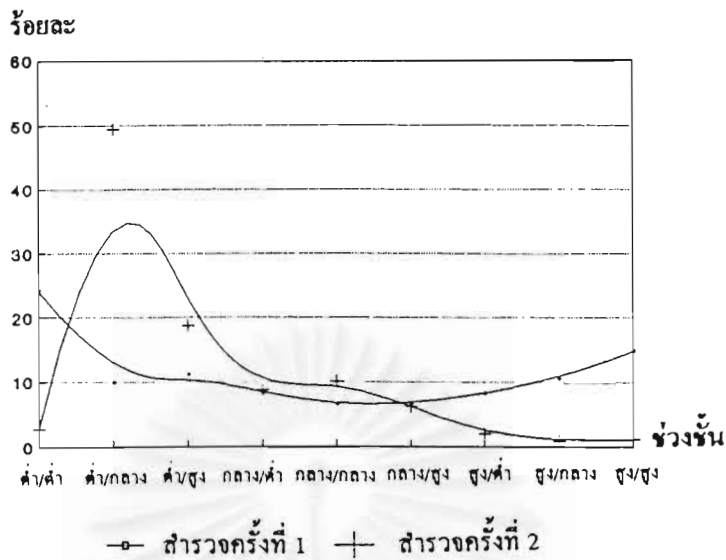
ตารางที่ 5-4 แสดงความถี่การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม จากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง

การจัดช่วงชั้นสถานภาพ เศรษฐกิจสังคม	การสำรวจครั้งที่ 1		การสำรวจครั้งที่ 2	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ช่วงชั้นต่ำชั้นต่ำ	168	24.1	27	2.7
ช่วงชั้นต่ำชั้นกลาง	69	9.9	495	49.4
ช่วงชั้นต่ำชั้นสูง	77	11.1	188	18.7
ช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ	58	8.3	88	8.8
ช่วงชั้นกลางชั้นกลาง	45	6.5	101	10.1
ช่วงชั้นกลางชั้นสูง	46	6.6	62	6.2
ช่วงชั้นสูงชั้นต่ำ	57	8.2	20	2.0
ช่วงชั้นสูงชั้นกลาง	73	10.5	9	0.9
ช่วงชั้นสูงชั้นสูง	103	14.8	12	1.2
รวม	696	100.0	1,002	100.0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 5-2

เส้นโค้งการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบท

ผลการพิจารณาความแม่นยำในประเด็นผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบท กล่าวได้ว่ายังไม่มี ความแม่นยำในระดับที่น่าพอใจ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นผลมาจากเงื่อนไขสำคัญคือ ความแตกต่างในภาวะเศรษฐกิจจากช่วงเวลาที่แตกต่างกันในการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแปรเรื่องรายได้ ซึ่งการสำรวจข้อมูลครั้งแรกประชากรในชนบทมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 5,987.55 บาท ขณะที่การสำรวจข้อมูลในครั้งที่สองประชากรในชนบทมีรายได้เฉลี่ยเพียงเดือนละ 3,238.57 บาท จึงเป็นผลให้ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองมีประชากรอยู่ในช่วงชั้นต่ำมากกว่าในการสำรวจข้อมูลครั้งแรก อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองที่นำมาเปรียบเทียบในประเด็นนี้ได้ใช้ตัวแปรที่มีความเหมาะสมต่อการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจน้อยกว่าตัวแปรที่มีความเหมาะสมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องรายได้ อีก 2 ตัวแปร คือตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวและตัวแปรรายได้เฉลี่ยของครอบครัว ซึ่งทั้ง 2 ตัวแปรนี้เป็นตัวแปรที่กำหนดเพิ่มขึ้นในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สอง ในการเปรียบเทียบผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งนี้จึงต้องตัดออกไปจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อให้มีเงื่อนไขการวิเคราะห์ผลด้วยตัวแปรชุดเดียวกัน ดังนั้นการวิเคราะห์ผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ชนบทที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุดจะนำเสนอในบทต่อไป

บทที่ 6

การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบท

การวิเคราะห์ในส่วนนี้มีเป้าหมายจะวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในเขตชนบท ว่ากลุ่มตัวบ่งชี้ที่ได้จากการศึกษาในบทก่อนจะสามารถจำแนกการจัดช่วงชั้นทางสังคมได้ชัดเจนเพียงไร การสำรวจข้อมูลในส่วนนี้ได้จำนวนแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งสิ้น 1,002 ตัวอย่าง ที่นำมาใช้ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 3 ประเด็นสำคัญ คือ

- (1) ลักษณะพื้นฐานของประชากรตัวอย่าง
 - (2) การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม
 - (3) การวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมชนบท
- ทั้งนี้จะนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นลำดับๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง

จากประชากร 1,002 ตัวอย่างสามารถจำแนกลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างได้ดังนี้

ตารางที่ 6-1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง

ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	539	53.8
หญิง	463	46.2
อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	99	9.9
25-34 ปี	292	29.1
35-44 ปี	306	30.5
45-54 ปี	220	22.0
มากกว่า 54 ปี	85	8.5
สถานภาพสมรส		
โสด	86	8.6
สมรสแล้ว	916	91.4
ศาสนา		
พุทธ	898	89.6
คริสต์	2	0.2
อิสลาม	102	10.2

ตารางที่ 6-1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	73	7.3
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	779	77.7
มัธยมศึกษา	119	11.9
อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	14	1.4
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	17	1.7
ลักษณะอาชีพหลัก		
อาชีพในภาคเกษตรกรรม	665	66.4
อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม	337	33.6
ประเภทของอาชีพหลัก		
วิชาชีพและวิชาการ	19	1.9
งานบริหารและจัดการ	2	0.2
งานสำนักงานและเสมียน	4	0.4
งานด้านการค้าขาย	162	16.1
งานบริการ	35	3.5
งานเกษตรกรรมและป่าไม้	665	66.4
งานกระบวนการผลิต	78	7.8
งานทหารและตำรวจ	6	0.6
รับจ้างทั่วไป	31	3.1
ตำแหน่งในอาชีพหลัก		
ทำงานให้กับครอบครัว	618	61.7
ลูกจ้างเอกชน	139	13.9
ข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ	38	3.8
นายจ้าง	5	0.5
ระดับผู้บริหารในองค์กร	2	0.2
กิจการส่วนตัว	200	19.9
ลักษณะรายได้		
รายได้จากเงินเดือนประจำ	94	9.4
รายได้จากการประกอบการ	176	17.6
รายได้ตามฤดูกาล	651	64.9
รายได้จากงานจ้างเหมา	23	2.3
รายได้จากค่าจ้างรายวัน	58	5.8

ตารางที่ 6-1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่าง (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ระดับรายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 2,500 บาท	591	59.0
ระหว่าง 2,500-4,999 บาท	225	22.4
ระหว่าง 5,000-7,499 บาท	86	8.6
ระหว่าง 7,500-9,999 บาท	38	3.8
ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป	62	6.2
ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว		
รวย	9	0.9
ปานกลาง	716	71.5
จน	247	24.6
จนมาก	30	3.0
ภูมิลำเนาเดิม		
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	84	8.4
ภาคเหนือ	189	18.9
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	252	25.1
ภาคกลาง	145	14.5
ภาคตะวันออก	76	7.6
ภาคตะวันตก	61	6.1
ภาคใต้	195	19.4
ลักษณะพื้นที่ในภูมิลำเนาเดิม		
เขตเมือง	177	17.7
เขตชนบท	825	82.3
ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวพ่อแม่		
รวยมาก	1	0.1
รวย	10	1.0
ปานกลาง	632	63.1
จน	296	29.5
จนมาก	63	6.3
รวม	1,002	100.0

ข้อมูลในตารางที่ 6-1 สามารถสรุปลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างได้ดังนี้

- 1) เพศ ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 53.8 เป็นเพศชาย มีเพศหญิงน้อยกว่าคือร้อยละ 46.2

- 2) **อายุ** มีประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีร้อยละ 9.9 อายุระหว่าง 25-34 ปีร้อยละ 29.1 ระหว่าง 35-44 ปี ร้อยละ 30.5 ระหว่าง 45-54 ปีร้อยละ 22.0 และมากกว่า 54 ปีอีกร้อยละ 8.5
- 3) **สถานภาพสมรส** เป็นคนโสดร้อยละ 8.6 และสมรสแล้วร้อยละ 91.4
- 4) **ศาสนา** จำแนกตามศาสนาที่นับถือได้เป็นศาสนาพุทธร้อยละ 89.6 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.1 และศาสนาอิสลามอีกร้อยละ 10.2
- 5) **ระดับการศึกษา** มีผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ 7.3 จบประถมศึกษาหรือต่ำกว่าร้อยละ 77.7 จบระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 11.9 จบอาชีวศึกษา/อนุปริญญาร้อยละ 1.4 และจบระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าอีกร้อยละ 1.7
- 6) **อาชีพ** จำแนกตามลักษณะอาชีพได้เป็นอาชีพในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 66.4 และอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมร้อยละ 33.6 โดยจำแนกตามประเภทของอาชีพหลักของประชากรตัวอย่างได้เป็น 9 ประเภทคือ
- ประเภทงานเกษตรกรรมและป่าไม้ ร้อยละ 66.4
 - ประเภทงานด้านการค้า ร้อยละ 16.1
 - ประเภทงานกระบวนการผลิต ร้อยละ 7.8
 - ประเภทงานบริการ ร้อยละ 3.5
 - ประเภทงานวิชาชีพและวิชาการ ร้อยละ 1.9
 - ประเภทงานสำนักงานและเสมียน ร้อยละ 0.4
 - ประเภทงานทหารและตำรวจ ร้อยละ 0.6
 - ประเภทงานบริหารและจัดการ ร้อยละ 0.2
 - และงานรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 3.1
- 7) **ตำแหน่งในอาชีพหลัก** จำแนกได้เป็นทำงานให้กับครอบครัวร้อยละ 61.7 เป็นลูกจ้างเอกชนร้อยละ 13.9 เป็นข้าราชการและรัฐวิสาหกิจร้อยละ 3.8 เป็นนายจ้างร้อยละ 0.5 ระดับผู้บริหารในองค์กรร้อยละ 0.2 และเป็นการทำงานในกิจการส่วนตัวอีกร้อยละ 19.9
- 8) **รายได้** พิจารณาจากลักษณะรายได้ของประชากรพบว่าเป็นผู้มีรายได้จากเงินเดือนประจำร้อยละ 9.4 เป็นรายได้จากการประกอบการร้อยละ 17.6 เป็นรายได้ตามฤดูกาลร้อยละ 64.9 เป็นรายได้จากงานจ้างเหมาร้อยละ 2.3 และเป็นรายได้จากค่าจ้างรายวันร้อยละ 5.8 โดยสามารถจำแนกตามระดับรายได้ต่อเดือนเป็น 5 ระดับคือรายได้ต่ำกว่า 2,500 บาทร้อยละ 59.0 ระหว่าง 2,500-4,999 บาทร้อยละ 22.4 ระหว่าง 5,000-7,499 บาทร้อยละ 8.6 ระหว่าง 7,500-9,999 บาทร้อยละ 3.8 และรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปอีกร้อยละ 6.2
- 9) **ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว** ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ประเมินฐานะเศรษฐกิจครอบครัวของตนเองอยู่ในระดับปานกลางถึงร้อยละ 71.5 มีผู้ที่อยู่ในระดับจนถึงจนมากร้อยละ 27.6 และมีผู้ที่ตอบว่าตนเองอยู่ในระดับรวยถึงรวยมากเพียงร้อยละ 0.9 เท่านั้น
- 10) **ภูมิลำเนาเดิม** มีประชากรตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลร้อยละ 8.4 อยู่ในภาคเหนือร้อยละ 18.9 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 25.1 ภาคกลางร้อยละ 14.5 ภาคตะวันออกร้อยละ 7.6 ภาคตะวันตกร้อยละ 6.1 และภาคใต้อีกร้อยละ 19.4 โดยจำแนกเป็นภูมิลำเนาเดิมที่เป็นเขตเมืองร้อยละ 17.7 และเขตชนบทร้อยละ 82.3
- 11) **ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวพ่อแม่** พบว่าส่วนมากคิดว่าครอบครัวพ่อแม่/แม่ของตนมีฐานะเศรษฐกิจในระดับปานกลางร้อยละ 63.1 ขากจนร้อยละ 29.5 จนมากร้อยละ 6.3 รวยร้อยละ 1.0 และรวยมากเพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น

6.2 การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็นการคำนวณค่าคะแนนจากข้อมูลเชิงอัตวิสัยของประชากรตัวอย่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของตนเองในพื้นที่ชุมชน โดยเริ่มต้นจากการนำค่าคะแนนดังกล่าวนี้ไปทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง (ANOVA) เพื่อการวิเคราะห์หาตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่มีความเหมาะสมจะนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยตัวแปรต่างๆที่จะนำมาทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางจะคัดเลือกมาจากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่ผ่านการทดสอบค่า Means Standard Deviation และ CV มาแล้วคือ การศึกษา รายได้ และอาชีพ ส่วนลักษณะที่อยู่อาศัยที่แม้ว่าจะมีค่า CV ต่ำกว่า 1 ในการสำรวจข้อมูลครั้งนี้ แต่เนื่องจากในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกค่า CV ของตัวบ่งชี้เกินกว่า 1 ไปมากคือถึง 1.2559 เป็นผลให้ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองไม่ได้กำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้นี้ไว้เลย อีกประการหนึ่งค่า CV ของตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองก็ต่ำกว่า 1 ไปเพียงเล็กน้อยคือ 0.9852 ดังนั้นในการทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางผู้วิจัยจึงได้ตัดตัวบ่งชี้นี้ออกไป เพื่อให้ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จะได้คะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมของตัวแปรสำคัญที่ผ่านการทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง

ผลการสำรวจข้อมูลการจัดช่วงชั้นทางสังคมเชิงอัตวิสัยพบว่าผู้จัดช่วงชั้นของตนเองในช่วงชั้นต่ำรวมร้อยละ 30.7 จำแนกเป็นช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำร้อยละ 10.1 ช่วงชั้นต่ำขั้นกลางร้อยละ 15.3 และช่วงชั้นต่ำขั้นสูงร้อยละ 5.4 ในส่วนของช่วงชั้นกลางมีมากที่สุดรวมร้อยละ 68.3 จำแนกเป็นช่วงชั้นกลางขั้นต่ำร้อยละ 20.9 ช่วงชั้นกลางขั้นกลางร้อยละ 41.3 และช่วงชั้นกลางขั้นสูงอีกร้อยละ 6.1 สำหรับผู้ที่จัดช่วงชั้นของตนเองอยู่ในช่วงชั้นสูงมีเพียงร้อยละ 0.9 เท่านั้น โดยจำแนกเป็นช่วงชั้นสูงขั้นต่ำร้อยละ 0.4 ช่วงชั้นสูงขั้นกลางร้อยละ 0.2 และช่วงชั้นสูงขั้นสูงอีกร้อยละ 0.3 ดังรายละเอียดในตารางที่ 6-2

ตารางที่ 6-2 การจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่าง

การจัดช่วงชั้นทางสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ	101	10.1
ช่วงชั้นต่ำขั้นกลาง	153	15.3
ช่วงชั้นต่ำขั้นสูง	54	5.4
ช่วงชั้นกลางขั้นต่ำ	210	20.9
ช่วงชั้นกลางขั้นกลาง	414	41.3
ช่วงชั้นกลางขั้นสูง	61	6.1
ช่วงชั้นสูงขั้นต่ำ	2	0.4
ช่วงชั้นสูงขั้นกลาง	17	0.2
ช่วงชั้นสูงขั้นสูง	3	0.3
รวม	1,002	100.0

จะเห็นได้ว่าการจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นการจัดตนเองอยู่ในช่วงชั้นกลาง โดยมีผู้ที่จัดตนเองอยู่ในช่วงชั้นสูงน้อยมาก

การวิเคราะห์ค่าคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมนั้นมีขั้นตอนที่จะต้องทดสอบสถิติรวม 3 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.2.1 การวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างในคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคม

การวิเคราะห์ตัวแปรของกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่างนั้น ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางหรือ ANOVA โดยรวมช่วงชั้นต่ำทั้ง 3 ชั้นเป็นช่วงชั้นเดียวกัน และรวมช่วงชั้นสูงทั้ง 3 ชั้นที่มีรวมกันเพียงร้อยละ 0.9 เข้าในช่วงชั้นกลางชั้นสูง จึงเหลือการจัดช่วงชั้นทางสังคมเพียง 4 ช่วงชั้น ดังนี้คือ

ตารางที่ 6-3 การจัดช่วงชั้นทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็น 4 ช่วงชั้น

การจัดช่วงชั้นทางสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ชั้นต่ำ	308	30.8
ชั้นกลางชั้นต่ำ	210	20.9
ชั้นกลางชั้นกลาง	414	41.3
ชั้นกลางชั้นสูง	70	7.0
รวม	1,002	100.0

เมื่อปรับเปลี่ยนการกระจายข้อมูลอย่างเหมาะสมแล้ว จึงได้นำไปทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง โดยใช้ตัวแปรต้นรวม 9 ตัวแปรจากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่คัดเลือกไว้ในบทที่ 5 คือ ตัวบ่งชี้ด้านการศึกษา ได้แก่ ระดับการศึกษา (EDUCTN) จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา (YEAR) และการได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม (EDUC12) กลุ่มตัวบ่งชี้ด้านอาชีพ ได้แก่ ลักษณะอาชีพหลัก (OCCUP1) ประเภทของอาชีพหลัก (OCCMAJ) ตัวบ่งชี้ด้านรายได้ ได้แก่ ลักษณะของรายได้หลัก (INCOMAJ) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ให้สัมภาษณ์ (INCMONTH) ในส่วนของกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้นี้ผู้วิจัยได้ลองนำตัวแปรที่เกี่ยวกับฐานะเศรษฐกิจของประชากรอีก 2 ตัวแปรมาทดสอบสถิติด้วย คือ ตัวแปรระดับรายได้ของครอบครัว (INCFAMILY) และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว (ECONFAM) ตัวแปรต้นเหล่านี้ได้นำไปทดสอบสถิติกับตัวแปรตามอีก 1 ตัวคือการจัดช่วงชั้นทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ (STRAT) การทดสอบความแปรปรวนได้กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Significant of F = 0.01) ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางปรากฏในตารางที่ 6-4

ตารางที่ 6-4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Signif of F
1. ตัวบ่งชี้การศึกษา					
1.1 EDUCTN กับ YEAR					
Main Effects	64.672	6	10.779	4.673	.000
EDUCTN	6.034	3	2.011	.872	.455
YEAR	13.330	3	4.443	1.926	.124
2-way Interactions	16.854	4	4.213	1.827	.121
EDUCTN YEAR	16.854	4	4.213	1.827	.121
1.2 EDUCTN กับ EDUC12					
Main Effects	52.357	4	13.089	5.623	.000
EDUCTN	47.696	3	15.899	6.830	.000
EDUC12	1.015	1	1.015	.436	.509
2-way Interactions	1.264	3	.421	.181	.909
EDUCTN YEAR	1.264	3	.421	.181	.909
1.3 YEAR กับ EDUC12					
Main Effects	59.335	4	14.834	6.418	.000
YEAR	54.673	3	18.224	7.885	.000
EDUC12	.696	1	.696	.301	.583
2-way Interaction	10.906	3	3.635	1.573	.194
YEAR EDUC12	10.906	3	3.635	1.573	.194
2. ตัวบ่งชี้อาชีพ					
OCCUP1 กับ OCCMAJ					
Main Effects	78.861	6	13.144	5.718	.000
OCCUP1	5.317	1	5.317	2.313	.129
OCCMAJ	35.091	5	7.018	3.053	.010
2-way Interactions	6.140	2	3.070	1.336	.263
OCCUP1 OCCMAJ	6.140	2	3.070	1.366	.263

ตารางที่ 6-4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบหลายทาง (ต่อ)

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Signif of F
3. ตัวบ่งชี้รายได้					
3.1 INCMAJ กับ INCMONTH					
Main Effects	228.325	8	28.541	13.405	.000
INCMAJ	24.848	4	6.212	2.918	.020
INCMONTH	168.989	4	42.247	19.842	.000
2-way Interactions	54.775	14	3.912	1.838	.030
INCMAJ INCMONTH	54.775	14	3.912	1.838	.030
3.2 INCFAMILY กับ ECONFAM					
Main Effects	780.680	7	111.526	70.177	.000
INCFAMILY	67.292	4	16.823	10.823	.000
ECONFAM	518.710	3	172.903	108.798	.000
2-way Interactions	19.911	8	2.489	1.566	.131
INCFAMILY ECONFAM	19.911	8	2.489	1.566	.131

ข้อมูลในตารางที่ 6-4 สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางในแต่ละกลุ่มตัวแปร ดังนี้ ได้ดังนี้

1) **ตัวแปรด้านการศึกษา** ได้นำตัวแปรด้านการศึกษาเข้าทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางที่ละคู่ โดยคู่แรกเป็นตัวแปรระดับการศึกษากับจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา พบว่าทั้งค่า 2-way Interaction effect และค่า Main effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือทั้งระดับการศึกษาและจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษาไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ค่า Main effect รวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คู่ที่สองเป็นตัวแปรระดับการศึกษากับตัวแปรการเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติม ผลการทดสอบสถิติพบว่าค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ค่า Main effect นั้นตัวแปรระดับการศึกษามีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ขณะที่ตัวแปรการเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติมไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คู่ที่สามเป็นตัวแปรจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษากับตัวแปรการเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติม ผลการทดสอบสถิติพบว่าค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ค่า Main effect นั้นตัวแปรจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษามีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ขณะที่ตัวแปรการเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติมไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลการทดสอบสถิติดังกล่าวแสดงว่าตัวแปรระดับการศึกษาและจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีอิสระต่อกัน โดยทั้งสองตัวแปรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การ จัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้

2) **ตัวแปรด้านอาชีพ** คือลักษณะอาชีพหลักและประเภทอาชีพหลัก ได้ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทางพบว่าค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับค่า Main effect ปรากฏว่ามี

เพียงประเภทอาชีพหลักมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีประเภทอาชีพหลักที่แตกต่างกัน จะจัดช่วงชั้นของตนเองแตกต่างกันด้วย

3) ตัวแปรด้านรายได้ คือลักษณะของรายได้และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนได้ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง พบว่าค่า 2-way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับค่า Main effect ทั้งตัวแปร ลักษณะของรายได้หลักกับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีลักษณะของรายได้หลักและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน จะจัดช่วงชั้นของตนเองแตกต่างกันด้วย

4) ตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว คือระดับรายได้ของครอบครัวและระดับฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ได้ทดสอบความแปรปรวนแบบสองทาง พบว่าค่า 2-Way Interaction effect ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับค่า Main effect ทั้งสองตัวแปรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีระดับรายได้ของครอบครัวและระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่แตกต่างกัน จะจัดช่วงชั้นของตนเองแตกต่างกันด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่าผลจากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของความแปรปรวนแบบสองทาง (ANOVA) แสดงผลที่ชัดเจนว่าตัวแปรต้นที่คาดว่าจะมีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ คือระดับการศึกษา จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

6.2.2 คะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นทางสังคม

เมื่อได้ผลการทดสอบสถิติด้วย ANOVA แล้ว ตัวแปรต้นที่ผ่านการทดสอบจะถูกนำไปวิเคราะห์หาคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นทางสังคมในแต่ละตัวแปรต้นว่าในแต่ละค่าของตัวแปรต้นเหล่านี้จะมีความแตกต่างในคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมอย่างไรบ้าง ซึ่งปรากฏผลดังรายละเอียดในตารางที่ 6-5

ตารางที่ 6-5 ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้นในแต่ละช่วงชั้นทางสังคม

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	จำนวนตัวอย่าง
1. ระดับการศึกษา			
1. ประถมศึกษา/ต่ำกว่า	3.8216	1.5395	852
2. มัธยมศึกษา	4.2773	1.4138	119
3. อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	4.8571	1.5119	14
4. ปริญญาตรีขึ้นไป	4.8824	1.4527	17
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา			
1. ไม่เกิน 6 ปี	3.8024	1.5438	820
2. 7-12 ปี	4.2899	1.4153	138
3. 13-16 ปี	4.8056	1.4505	36
4. มากกว่า 16 ปี	4.1250	1.1260	8

ตารางที่ 6-5 ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้นในแต่ละช่วงชั้นทางสังคม (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	จำนวนตัวอย่าง
3. ประเภทอาชีพหลัก			
1. วิชาการ/วิชาชีพ	5.1053	1.1002	19
2. งานบริหารและจัดการ	5.0000	1.0000	2
3. งานสำนักงาน/เสมียน	4.0000	1.4142	4
4. งานด้านพาณิชยกรรม	4.3395	1.2419	162
5. งานด้านบริการ	4.2000	1.4308	35
6. งานเกษตรกรรมและป่าไม้	3.7639	1.5821	665
7. งานด้านการผลิต	3.8974	1.5424	78
8. ทหารและตำรวจ	4.1667	2.6394	6
9. งานรับจ้างทั่วไป	3.5806	1.4323	31
4. ลักษณะของรายได้หลัก			
1. เงินเดือนประจำ	4.1915	1.5608	94
2. จากการประกอบการ	4.2955	1.2390	176
3. รายได้เฉพาะฤดูกาล	3.7972	1.5744	651
4. แบบจ้างเหมา	4.2173	1.5062	23
5. แบบจ้างรายวัน	3.3966	1.6323	58
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน			
1. ต่ำกว่า 2,500 บาท	3.5499	1.5808	591
2. 2,500-4,999 บาท	4.2756	1.3177	225
3. 5,000-7,499 บาท	4.3837	1.2940	86
4. 7,500-9,999 บาท	4.7632	1.2398	38
5. มากกว่า 9,999 บาท	4.8065	1.2911	62
6. ระดับรายได้ของครอบครัว			
1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	3.4740	1.5379	538
2. 5,000-9,999 บาท	4.1317	1.3903	243
3. 10,000-14,999 บาท	4.6176	1.1173	102
4. 15,000-19,999 บาท	4.7167	0.8847	60
5. มากกว่า 19,999 บาท	4.8983	1.3091	59

ตารางที่ 6-5 ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้นในแต่ละช่วงชั้นทางสังคม (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	จำนวนตัวอย่าง
7. ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว			
1. จนมาก	1.3000	0.6513	30
2. จน	2.8097	1.5249	247
3. ปานกลาง	4.3631	1.2150	716
4. รวย	6.5556	1.3333	9
เฉลี่ยรวมทุกตัวแปร	3.9082	1.5379	1,002

จากค่าเฉลี่ยคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมที่ผู้ตอบจัดช่วงชั้นให้กับตนเองในตารางที่ 6-5 พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกตัวแปรเท่ากับ 3.9082 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.5379 โดยสามารถสรุปประเด็นความแตกต่างในคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมตามคุณลักษณะของตัวแปรต้นได้ดังนี้

1) ระดับการศึกษา พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีการศึกษาน้อยกว่าให้คะแนนการจัดช่วงชั้นของตนเองต่ำกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า กล่าวคือผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีคะแนนเฉลี่ย 3.8216 ในขณะที่ผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีคะแนนเฉลี่ย 4.8824

2) จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่ใช้เวลาในการศึกษาน้อยให้คะแนนการจัดช่วงชั้นของตนเองต่ำกว่าผู้ที่ใช้เวลาในการศึกษามากกว่า กล่าวคือผู้ที่ใช้เวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปีมีคะแนนเฉลี่ยเพียง 3.8024 ขณะที่ผู้ใช้เวลาในการศึกษามากกว่า 16 ปีมีคะแนนเฉลี่ย 4.1250 แต่มีข้อสังเกตว่าผู้ที่ใช้เวลาในการศึกษาระหว่าง 13-16 ปีมีคะแนนการจัดช่วงชั้นสูงที่สุดถึง 4.8056

3) ประเภทของอาชีพหลัก พบว่าคะแนนเฉลี่ยการจัดช่วงชั้นทางสังคมของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเภทอาชีพหลัก โดยผู้ที่มีคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมสูงที่สุดคือผู้ที่มีอาชีพประเภทงานวิชาชีพ วิชาการคือเฉลี่ย 5.1053 ส่วนผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือผู้ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป คือเฉลี่ย 3.5806

4) ลักษณะของรายได้หลัก พบว่ามีค่าเฉลี่ยของคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมโน้มเอียงสูงขึ้นตามลักษณะของรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น กล่าวคือผู้ที่มีรายได้ที่มั่นคงน้อยที่สุดคือเป็นผู้ที่มีรายได้จากค่าจ้างรายวันมีคะแนนเฉลี่ย 3.3966 ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีรายได้จากการประกอบการซึ่งเป็นรายได้ที่มีความมั่นคงมากกว่ามีคะแนนเฉลี่ย 4.2955

5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมจะสูงขึ้นไปตามระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่สูงขึ้นด้วย กล่าวคือในช่วงรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเดือนละ 2,500 บาทมีคะแนนเฉลี่ย 3.5499 ในขณะที่ผู้มีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่เดือนละ 10,000 บาทขึ้นไปมีคะแนนเฉลี่ย 4.8065

6) รายได้เฉลี่ยของครอบครัว พบว่าคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมจะสูงขึ้นไปตามระดับรายได้เฉลี่ยที่สูงขึ้น กล่าวคือในช่วงรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเดือนละ 5,000 บาทมีคะแนนเฉลี่ยเพียง 3.4740 ขณะที่ครอบครัวที่มีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่เดือนละ 20,000 บาทขึ้นไปมีคะแนนเฉลี่ยถึง 4.8983

7) **ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว** พบว่าครอบครัวของประชากรที่มีฐานะร่ำรวยมีคะแนนเฉลี่ย 6.5556 ขณะที่ครอบครัวที่มีฐานะยากจนมากมีคะแนนเฉลี่ยเพียง 1.3000

ผลจากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคม จะสามารถนำไปใช้เป็นคะแนนที่จะใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนชนบทจากผลการสำรวจข้อมูลในครั้งนี้ในลำดับต่อไป

6.3 การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบท

การวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบทจะวิเคราะห์จากคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรและคะแนนถ่วงน้ำหนักของกลุ่มตัวบ่งชี้ที่สำรวจพบว่ามีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคม ซึ่งได้แก่ 3 กลุ่มตัวบ่งชี้คือ การศึกษา รายได้ และอาชีพ โดยมีตัวแปรสำคัญที่จะสามารถใช้วิเคราะห์ได้ 7 ตัวแปรคือ ในกลุ่มตัวบ่งชี้การศึกษา ได้แก่ ระดับการศึกษาและจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา ในกลุ่มตัวบ่งชี้อาชีพคือประเภทของอาชีพหลัก ในกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้ ได้แก่ ลักษณะรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้เฉลี่ยของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว

ผลการคำนวณคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรในแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ ได้คะแนนเฉลี่ย คะแนนต่ำสุด และคะแนนสูงสุด ของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ ดังนี้

กลุ่มตัวบ่งชี้	คะแนนเฉลี่ย	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
การศึกษา	7.82	7.62	9.69
อาชีพ	3.91	3.58	5.11
รายได้	11.72	8.32	16.26

เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรในแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ของประชากรแต่ละตัวอย่างคูณกับคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ จะได้เป็นคะแนนสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย คะแนนต่ำสุด และคะแนนสูงสุด ดังนี้

กลุ่มตัวบ่งชี้	คะแนนเฉลี่ย	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
การศึกษา	71.77	69.97	88.96
อาชีพ	40.02	36.66	52.28
รายได้	128.57	91.23	178.31

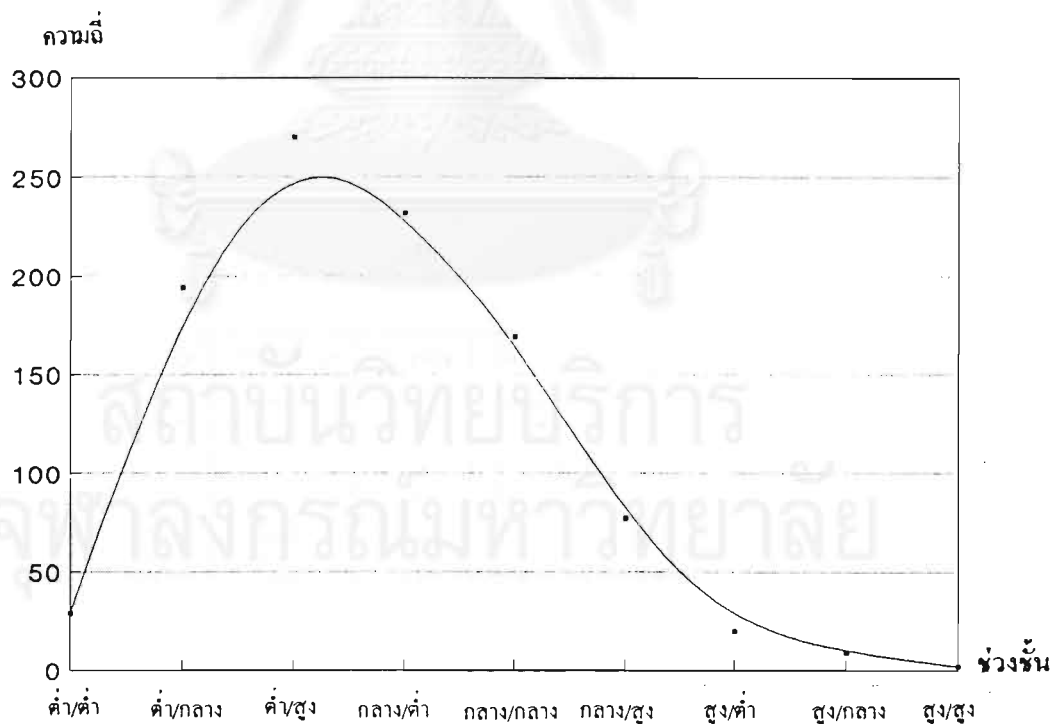
จากคะแนนสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละกลุ่มตัวบ่งชี้ เมื่อนำมารวมกันจะได้เป็นคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมชนบท ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 240.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 18.83 คะแนนต่ำสุด 199.74 และคะแนนสูงสุด 319.08 ผลของคะแนนที่ได้นี้เมื่อนำมาจำแนกการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างเป็น 9 ช่วงชั้นตามช่วงคะแนนของแต่ละตัวอย่าง โดยกำหนดค่าพิสัยกลางเท่ากับ 13 พบว่ามีความถี่ของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบทดังนี้

ตารางที่ 6-6 ความถี่ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม
ในเขตชนบท

การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม	ความถี่	ร้อยละ
ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ (ไม่เกิน 212.00 คะแนน)	29	2.9
ช่วงชั้นต่ำขั้นกลาง (212.01-225.00 คะแนน)	194	19.4
ช่วงชั้นต่ำขั้นสูง (225.01-238.00 คะแนน)	270	26.9
ช่วงชั้นกลางขั้นต่ำ (238.01-251.00 คะแนน)	232	23.1
ช่วงชั้นกลางขั้นกลาง (251.01-264.00 คะแนน)	169	16.9
ช่วงชั้นกลางขั้นสูง (264.01-277.00 คะแนน)	77	7.7
ช่วงชั้นสูงขั้นต่ำ (277.01-290.00 คะแนน)	20	2.0
ช่วงชั้นสูงขั้นกลาง (290.01-303.00 คะแนน)	9	0.9
ช่วงชั้นสูงขั้นสูง (มากกว่า 303.00 คะแนนขึ้นไป)	2	0.2
รวม	1,002	100.0

แผนภาพที่ 6-1

แสดงการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบท

จะเห็นได้ว่าการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบทมีประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นสูงน้อยมากคือมีเพียงร้อยละ 3.1 เท่านั้น ขณะที่ช่วงชั้นต่ำมีถึงร้อยละ 49.2 และช่วงชั้นกลางมีร้อยละ 47.7 จึงมีผลให้ความโน้มเอียงของเส้นโค้งการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมมีลักษณะที่คล้ายกับเส้นโค้งปกติแต่มีลักษณะเบ้ไปทางซ้าย (ดูตารางที่ 6-6 และแผนภาพที่ 6-1) ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงยืนยันได้ว่า ผลการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบทที่ได้ทดสอบสถิติคิงที่กล่าวมาแล้ว สามารถนำเสนอตัวแปรและกลุ่มตัวบ่งชี้ที่จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์และอธิบายการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้คือพอสมควร จึงมีการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นในลักษณะที่คล้ายเส้นโค้งปกติ แต่เป็นเพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชนบทระหว่างช่วงชั้นกลางกับช่วงชั้นสูงมีน้อย คือมีผู้ที่สามารถจัดให้อยู่ในช่วงชั้นสูงได้น้อยมาก การกระจายความถี่มีความโน้มเอียงรวมตัวอยู่ในช่วงชั้นต่ำและช่วงชั้นกลาง จึงทำให้เส้นโค้งปกติเบ้ไปทางซ้ายโดยไม่อยู่ในช่วงกลาง

6.4 การวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น

6.4.1 การวิเคราะห์คุณลักษณะการการจัดช่วงชั้นของประชากรในแต่ละสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบท

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จะวิเคราะห์เพื่อจำแนกลักษณะของสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละตัวแปรว่ามีความแตกต่างกันในการจำแนกช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมอย่างไร แต่เนื่องจากในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นสูงมีความถี่และร้อยละที่ต่ำมาก ดังนั้นเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างในแต่ละสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ชัดเจนขึ้นในเชิงเปรียบเทียบการจำแนกช่วงชั้น จึงได้รวมร้อยละของช่วงชั้นย่อยในช่วงชั้นสูงเข้าเป็นช่วงชั้นสูง ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบร้อยละของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็น 7 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ ร้อยละ 2.9 ช่วงชั้นต่ำขั้นกลางร้อยละ 19.4 ช่วงชั้นต่ำขั้นสูงร้อยละ 26.9 ช่วงชั้นกลางขั้นต่ำร้อยละ 23.1 ช่วงชั้นกลางขั้นกลางร้อยละ 16.9 ช่วงชั้นกลางขั้นสูงร้อยละ 7.7 และช่วงชั้นสูงอีกร้อยละ 3.1 ซึ่งหากพิจารณาการจัดช่วงชั้นเปรียบเทียบกันจากร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมจะพบว่ามีความแตกต่างกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 6-7 ร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างที่อยู่ในช่วงชั้นต่างๆ

กลุ่มตัวบ่งชี้/ตัวแปร	ช่วงชั้นต่ำขั้นต่ำ	ช่วงชั้นต่ำขั้นกลาง	ช่วงชั้นต่ำขั้นสูง	ช่วงชั้นกลางขั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลางขั้นกลาง	ช่วงชั้นกลางขั้นสูง	ช่วงชั้นสูง
1. การศึกษา							
1.1 ระดับการศึกษา							
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	3.2	21.9	30.4	23.7	15.7	4.5	0.6
มัธยมศึกษา	1.7	5.9	14.3	23.5	27.7	26.9	-
อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	-	-	-	14.3	21.4	35.7	28.6
ปริญญาตรีขึ้นไป	-	-	-	-	-	17.6	82.4
1.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา							
ไม่เกิน 6 ปี	3.3	22.2	31.6	23.5	14.5	4.3	0.6
7-12 ปี	1.5	8.7	12.3	25.4	29.7	21.7	0.7
13-16 ปี	-	-	-	8.3	27.8	27.8	36.1
มากกว่า 16 ปี	-	-	-	12.5	-	37.5	50.0

ตารางที่ 6-7 ร้อยละของตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างที่อยู่ในช่วงชั้นต่างๆ (ต่อ)

กลุ่มตัวบ่งชี้/ตัวแปร	ช่วงชั้นต่ำ ชั้นต่ำ	ช่วงชั้นต่ำ ชั้นกลาง	ช่วงชั้นต่ำ ชั้นสูง	ช่วงชั้นกลาง ชั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ชั้นกลาง	ช่วงชั้นกลาง ชั้นสูง	ช่วงชั้นสูง
2. อาชีพ							
ประเภทของอาชีพหลัก							
วิชาชีพและวิชาการ	-	-	-	-	5.3	21.0	73.7
งานบริหารและจัดการ	-	-	-	-	-	-	100.0
งานสำนักงานและเสมียน	-	25.0	-	-	50.0	25.0	-
งานด้านการค้าขาย	-	1.9	3.7	29.6	32.1	30.2	2.5
งานบริการ	-	2.9	5.7	31.4	34.3	25.7	-
งานเกษตรกรรมและป่าไม้	4.2	26.5	37.3	20.1	10.4	1.2	0.3
งานกระบวนการผลิต	1.3	5.1	14.1	34.6	38.5	5.1	1.3
งานทหารและตำรวจ	-	16.7	-	16.7	16.7	49.9	-
รับจ้างทั่วไป	-	25.8	29.0	35.5	9.7	-	-
4. รายได้							
4.1 ลักษณะของรายได้หลัก							
เงินเดือนประจำ	-	6.4	5.3	25.5	29.8	16.0	17.0
จากการประกอบการ	-	2.8	4.6	30.1	31.8	28.4	2.3
รายได้เฉพาะฤดูกาล	4.0	26.1	37.5	20.1	10.5	1.5	0.3
รายได้แบบจ้างเหมา	-	4.3	13.1	43.5	34.8	4.3	-
รายได้แบบรายวัน	5.2	20.7	27.6	24.1	17.2	3.5	1.7
4.2 ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน							
ต่ำกว่า 2,500 บาท	4.9	31.5	42.8	19.3	1.3	0.2	-
2,500-4,999 บาท	-	3.1	9.3	41.4	40.0	5.3	0.9
5,000-7,499 บาท	-	1.2	2.3	19.8	58.1	12.8	5.8
7,500-9,999 บาท	-	-	-	7.9	23.7	52.6	15.8
มากกว่า 9,999 บาท	-	-	-	8.1	21.0	54.8	16.1
4.3 ระดับรายได้ของครอบครัว							
ต่ำกว่า 5,000 บาท	5.4	32.9	47.0	13.4	1.3	-	-
5,000-9,999 บาท	-	6.6	8.2	53.5	28.0	2.9	0.8
10,000-14,999 บาท	-	1.0	2.0	15.7	55.9	17.6	2.8
15,000-19,999 บาท	-	-	1.7	13.3	36.7	41.7	6.6
มากกว่า 19,999 บาท	-	-	-	10.2	27.1	47.5	15.2
4.4 สถานะเศรษฐกิจของครอบครัว							
จนมาก	96.7	3.3	-	-	-	-	-
จน	-	78.1	12.6	9.3	-	-	-
ปานกลาง	-	-	34.2	29.2	23.8	10.6	2.2
รวย	-	-	-	-	-	22.2	77.8

จากข้อมูลในตารางที่ 6-7 กล่าวโดยสรุปถึงลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของประชากรต่อการจัด
ช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ดังนี้

1) **ระดับการศึกษา** พบว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าส่วนใหญ่มีโอกาสเป็นไปได้ที่จะอยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ ระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง ระดับอาชีวศึกษาหรืออนุปริญญาส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นสูงถึงช่วงชั้นสูง และระดับปริญญาตรีขึ้นไปส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงชั้นสูง

2) **ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา** พบว่าผู้ที่ใช้เวลาในการศึกษาไม่เกินกว่า 6 ปีส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ ระหว่าง 7-12 ปีส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง ระหว่าง 13-16 ปีส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นสูง และเกินกว่า 16 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นสูงถึงช่วงชั้นสูง

3) **ประเภทของอาชีพหลัก** พบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพในงานวิชาชีพ/วิชาการและงานบริหารและจัดการส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นสูง งานสำนักงานและเสมียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง งานด้านการค้าขายและงานบริการส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง งานเกษตรกรรม/ป่าไม้และงานรับจ้างทั่วไปส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ งานกระบวนการผลิตส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ส่วนผู้ที่มีอาชีพเป็นทหารหรือตำรวจส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นสูง

4) **ลักษณะของรายได้หลัก** พบว่าผู้ที่มีรายได้จากเงินเดือนประจำส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำจนถึงช่วงชั้นสูง รายได้จากการทำงานส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นสูง รายได้เฉพาะฤดูกาลหรือรายได้จากผลผลิตการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ รายได้จากงานจ้างเหมาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง และรายได้จากค่าจ้างรายวันส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางถึงช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ

5) **ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน** พบว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 2,500 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางถึงช่วงชั้นต่ำชั้นสูง รายได้ระหว่างเดือนละ 2,500-4,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง รายได้ระหว่างเดือนละ 5,000-7,499 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลาง รายได้ระหว่างเดือนละ 7,500-9,999 บาทและมากกว่า 9,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นสูง

6) **ระดับรายของครอบครัว** พบว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 5,000 บาทโดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางถึงช่วงชั้นต่ำชั้นสูง รายได้ระหว่างเดือนละ 5,000-9,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง รายได้ระหว่างเดือนละ 10,000-14,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลาง รายได้ระหว่างเดือนละ 15,000-19,999 บาทและมากกว่า 19,999 บาทส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นสูง

7) **ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว** พบว่าผู้ที่มีฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับจนมากเกือบทั้งหมดอยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นต่ำ ฐานะเศรษฐกิจระดับจนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลาง ฐานะเศรษฐกิจในระดับปานกลางส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นสูงถึงช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ส่วนฐานะเศรษฐกิจในระดับรวยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นสูง

6.4.2 การวิเคราะห์สถานการณ์ภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ต้องการเสนอภาพให้ชัดเจนไปว่าประชากรที่อยู่ในแต่ละช่วงชั้นมีความเหมือนหรือความแตกต่างกันในสถานการณ์ภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรบ้าง โดยจะวิเคราะห์แยกในแต่ละช่วงชั้นต่ำ ช่วงชั้นกลาง และช่วงชั้นสูง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.4.2.1 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำ

จากข้อมูลในตารางที่ 6-6 พบว่าประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำมีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมโดยพื้นฐานเป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ใช้เวลาในการศึกษาไม่เกินกว่า 6 ปี มีอาชีพหลักในงานเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีรายได้ในลักษณะเป็นรายได้เฉพาะฤดูกาลซึ่งอยู่ในระดับไม่เกินเดือนละ 2,500 บาทและมีรายได้ของทั้งครอบครัวไม่เกินเดือนละ 5,000 บาท ฐานะของครอบครัวอยู่ในระดับตั้งแต่น้อยจนถึงปานกลาง

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำได้ชัดเจนขึ้น จึงควรพิจารณาถึงคุณลักษณะบางประการที่จำแนกย่อยลงไปว่าในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นต่ำนี้จะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ดังรายละเอียดในตารางที่ 6-7

ตารางที่ 6-8 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นต่ำในชนบทจำแนกตามช่วงชั้นย่อย

ตัวบ่งชี้	ตัวแปร	ชั้นต่ำชั้นต่ำ	ชั้นต่ำชั้นกลาง	ชั้นต่ำชั้นสูง
การศึกษา	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาต่ำกว่า (93.1)	ประถมศึกษาต่ำกว่า (96.4)	ประถมศึกษาต่ำกว่า (93.8)
	ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	ไม่เกิน 6 ปี (93.1)	ไม่เกิน 6 ปี (93.8)	ไม่เกิน 6 ปี (93.8)
อาชีพ	ประเภทของอาชีพหลัก	เกษตรกรรม (96.6)	เกษตรกรรม (90.7)	เกษตรกรรม (89.9)
รายได้	ลักษณะของรายได้หลัก	รายได้เฉพาะฤดูกาล (89.7)	รายได้เฉพาะฤดูกาล (87.6)	รายได้เฉพาะฤดูกาล (88.4)
	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ต่ำกว่า 2,500 บาท (100)	ต่ำกว่า 2,500 บาท (95.9)	ต่ำกว่า 2,500 บาท (91.7)
	ระดับรายได้ของครอบครัว	ต่ำกว่า 5,000 บาท (100)	ต่ำกว่า 5,000 บาท (91.2)	ต่ำกว่า 5,000 บาท (91.7)
	ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว	จนมาก (100)	จน (99.5)	ปานกลาง (90.1)

หมายเหตุ ใน () เป็นร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยจำแนกตามตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

จากข้อมูลในตารางที่ 6-8 สามารถสรุปสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำได้ดังนี้

1) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นต่ำ เกือบทั้งหมดจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ในช่วงชั้นนี้ คืออาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีรายได้เฉพาะฤดูกาล โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 2,500 บาท รายได้รวมของทั้งครอบครัวไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับจนมาก

2) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นกลาง เกือบทั้งหมดจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ในช่วงชั้นนี้ คืออาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีรายได้เฉพาะฤดูกาล โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 2,500 บาท รายได้รวมของทั้งครอบครัวไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับจน

3) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นสูง เกือบทั้งหมดจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ในช่วงชั้นนี้ คืออาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีรายได้เฉพาะฤดูกาล โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 2,500 บาท รายได้รวมของทั้งครอบครัวไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นต่ำแต่ละช่วงชั้นย่อยที่เด่นชัดมาก เป็นความแตกต่างในตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ส่วนตัวแปรอื่นๆไม่มีความแตกต่างกันเลย

6.4.2.2 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 6-7 กล่าวได้ว่าประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นกลางมีภาพรวมของสถานภาพเศรษฐกิจสังคมโดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า โดยมีบางส่วนของจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีระยะเวลาการเรียน ไม่เกินกว่า 12 ปี มีอาชีพหลักในประเภทเกษตรกรรมและด้านการค้าขาย รายได้ที่ได้รับส่วนมากเป็นรายได้ทั้งที่เป็นรายได้ตามฤดูกาลและรายได้จากการประกอบกิจการ ทางด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร และรายได้เฉลี่ยของทั้งครัวเรือนมีลักษณะกระจายอยู่ในหลายระดับ สำหรับฐานะของครอบครัวกล่าวได้ว่าอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละช่วงชั้นย่อยของประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นกลาง พบว่ามีความแตกต่างที่ชัดเจนมากขึ้น (ดูตารางที่ 6-8)

ตารางที่ 6-9 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นกลางในชนบท จำแนกตามช่วงชั้นย่อย

ตัวบ่งชี้	ตัวแปร	ชั้นกลางชั้นต่ำ	ชั้นกลางชั้นกลาง	ชั้นกลางชั้นสูง
การศึกษา	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาต่ำกว่า (87.1)	ประถมศึกษาต่ำกว่า (78.8)	ประถมศึกษาต่ำกว่า (48.7) มัธยมศึกษา (41.0)
	ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	ไม่เกิน 6 ปี (83.2)	ไม่เกิน 6 ปี (70.0)	ไม่เกิน 6 ปี (44.9) 7-12 ปี (38.3)
อาชีพ	ประเภทของอาชีพหลัก	เกษตรกรรม (57.8)	เกษตรกรรม (40.6)	ด้านการค้าขาย (62.8)
		ด้านการค้าขาย (20.7)	ด้านการค้าขาย (30.6)	
รายได้	ลักษณะของรายได้หลัก	รายได้เฉพาะฤดูกาล (56.5)	รายได้เฉพาะฤดูกาล (40.0)	จากการประกอบการ (64.1)
	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ต่ำกว่า 2,500 บาท (49.1)	2,500-4,999 บาท (52.9)	มากกว่า 9,999 บาท (43.6)
		2,500-4,999 บาท (40.1)	5,000-7,499 บาท (29.4)	7,499-9,999 บาท (25.6)
	ระดับรายได้ของครอบครัว	5,000-9,999 บาท (56.0)	5,000-9,999 บาท (40.0)	15,000-19,999 บาท (32.1)
		ต่ำกว่า 5,000 บาท (31.0)	10,000-14,999 บาท (33.5)	มากกว่า 19,999 บาท (35.9)
ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว	ปานกลาง (90.1)	ปานกลาง (100)	ปานกลาง (97.4)	

หมายเหตุ ใน () เป็นร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยจำแนกตามตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

จากข้อมูลในตารางที่ 6-9 สามารถสรุปสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางได้ดังนี้

- 1) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นต่ำ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกิน 6 ปี ทางด้านอาชีพของประชากรในช่วงชั้นนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและ

บางส่วนประกอบอาชีพค้าขาย และลักษณะของรายได้หลักมาจากรายได้เฉพาะฤดูกาลและรายได้จากการประกอบ การ ทั้งนี้มีระดับรายได้เฉลี่ยไม่เกินเดือนละ 5,000 บาท รายได้ของครอบครัวไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท โดย ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่

2) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นกลาง ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและใช้ระยะเวลาในการเรียนไม่เกิน 6 ปี ทางด้านอาชีพหลักส่วนมากยังคงมีอาชีพด้านเกษตรกรรมและค้าขาย รายได้หลักจึงมาจากรายได้เฉพาะฤดูกาลและรายได้จากการประกอบการ โดยมีรายได้เฉลี่ยระหว่างเดือนละ 2,500-7,499 บาท รายได้ของครอบครัวโดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระหว่างเดือนละ 5,000-14,999 บาท และมีฐานะครอบครัว ในระดับปานกลางทั้งหมด

3) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางชั้นสูง ประชากรจบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นแต่ส่วนใหญ่ยังไม่เกิน จากระดับมัธยมศึกษา และใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่เกินกว่า 12 ปี อาชีพหลักของประชากรส่วนมากทำการค้าขาย รายได้หลักจึงมาจากการประกอบการค้าขาย ระดับรายได้เฉลี่ยมีทั้งในระดับ 7,499-9,999 บาทและมากกว่า 9,999 บาท โดยรายได้ของครอบครัวจะอยู่ในช่วงเดือนละ 15,000-19,999 บาทและมากกว่า 19,999 บาท และฐานะ เศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น ย่อยของช่วงชั้นกลางที่ค่อนข้างเด่นชัดมาก เป็นความแตกต่างในตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนและระดับรายได้ เฉลี่ยของครอบครัว สำหรับความแตกต่างที่เล็กน้อยพบในตัวแปรระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก และลักษณะของรายได้หลัก โดยมีส่วนที่มีลักษณะเหมือนกันในตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของ ครอบครัว

6.4.2.3 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูง

ประชากรที่มีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในช่วงชั้นสูงมีเพียงร้อยละ 3.1 เท่านั้น จากข้อมูลใน ตารางที่ 6-7 พบว่าประชากรในช่วงชั้นนี้ส่วนมากมีการศึกษาดั้งแต่ระดับอาชีวศึกษา/อนุปริญญาจนถึงระดับปริญญาตรี ขึ้นไป ใช้เวลาในการเรียนมากกว่า 12 ปีขึ้นไป อาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นงานบริหารและจัดการ และงานวิชาชีพและ วิชาการ รายได้แต่ละเดือนที่ได้รับส่วนมากเป็นแบบเงินเดือนประจำมีรายได้ในระดับตั้งแต่ 7,500 บาทต่อเดือนขึ้นไป สำหรับรายได้ของครอบครัวอยู่ในระดับเฉลี่ยตั้งแต่ 20,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป ฐานะของครอบครัวกล่าวได้ว่าอยู่ใน ระดับรวย

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละช่วงชั้นย่อยของประชากรที่ อยู่ในช่วงชั้นสูงนี้ พบว่ามีความแตกต่างและเหมือนกันดังนี้

ตารางที่ 6-10 สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรช่วงชั้นสูงในชนบท จำแนกตามช่วงชั้นย่อย

ตัวบ่งชี้	ตัวแปร	ชั้นสูงขั้นต่ำ	ชั้นสูงชั้นกลาง	ชั้นสูงชั้นสูง
การศึกษา	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาต่ำกว่า (35.7) ปริญญาตรีขึ้นไป (42.9)	ปริญญาตรีขึ้นไป (87.5)	ปริญญาตรีขึ้นไป (100)
	ระยะเวลาในการศึกษา	13-16 ปี (35.7) เกินกว่า 16 ปีขึ้นไป (28.6)	13-16 ปี (87.5)	13-16 ปี (100)
อาชีพ	ประเภทของอาชีพหลัก	งานวิชาชีพ/วิชาการ (50.0)	งานวิชาชีพ/วิชาการ (75.0)	งานวิชาชีพ/วิชาการ (100)
รายได้	ลักษณะของรายได้หลัก	เงินเดือนประจำ (57.1)	เงินเดือนประจำ (87.5)	เงินเดือนประจำ (100)
	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	5,000-7,499 บาท (35.7) 7,500-9,999 บาท (28.6)	มากกว่า 9,999 บาท (87.5)	7,500-9,999 บาท (100)
	ระดับรายได้ของครอบครัว	มากกว่า 19,999 บาท (42.9)	10,000-19,999 บาท (75.0)	มากกว่า 19,999 บาท (100)
	ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว	ปานกลาง (64.3)	ปานกลาง (87.5)	รวย (100)

หมายเหตุ ใน () เป็นร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยจำแนกตามตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

จากข้อมูลในตารางที่ 6-10 สามารถสรุปสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นสูงได้ดังนี้

1) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูงขั้นต่ำ กล่าวได้ว่าประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นนี้ส่วนมากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป แต่ก็มีบางส่วนที่จบเพียงระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่า โดยมีระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาระหว่าง 13-16 ปีและมากกว่า 16 ปีขึ้นไป อาชีพหลักของประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นอาชีพด้านงานวิชาชีพหรือวิชาการ รายได้หลักจึงเป็นรายได้ที่มาจากเงินเดือนประจำ โดยมีรายได้ส่วนบุคคลระหว่างเดือนละ 5,000-9,999 บาท รายได้ของครอบครัวอยู่ในระดับมากกว่า 19,999 บาทขึ้นไป และส่วนใหญ่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลาง

2) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูงชั้นกลาง กล่าวได้ว่าประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นนี้ส่วนมากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยมีระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาระหว่าง 13-16 ปี อาชีพหลักของประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นอาชีพด้านงานวิชาชีพหรือวิชาการ รายได้หลักจึงเป็นรายได้ที่มาจากเงินเดือนประจำ โดยมีรายได้ส่วนบุคคลในระดับที่มากกว่าเดือนละ 9,999 บาท รายได้ของครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 15,000-19,999 บาท ส่วนใหญ่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลาง

3) ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูงชั้นสูง กล่าวได้ว่าประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นนี้ส่วนมากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยมีระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาระหว่าง 13-16 ปี อาชีพหลักของประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นอาชีพด้านงานวิชาชีพหรือวิชาการ รายได้หลักจึงเป็นรายได้ที่มาจากเงินเดือนประจำ โดยมีรายได้ส่วนบุคคลระหว่างเดือนละ 7,500-9,999 บาท รายได้ของครอบครัวอยู่ในระดับมากกว่า 19,999 บาทขึ้นไป และส่วนใหญ่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจระดับรวย

กล่าวโดยสรุปได้ถึงความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นสูงที่ค่อนข้างเด่นชัดมาก เป็นความแตกต่างในตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว สำหรับความแตกต่างที่เล็กน้อยพบในตัวแปรระดับการศึกษาและ

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา โดยมีส่วนที่มีลักษณะเหมือนกันในตัวแปรประเภทของอาชีพหลักและลักษณะของรายได้หลัก

6.5 สรุปผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมและความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชนบท

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ต้องการจะเปรียบเทียบถึงผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบทว่าในแต่ละช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมนั้นมีตัวแปรใดบ้างที่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการวิเคราะห์ โดยมีประเด็นข้อสงสัยเบื้องต้นว่าในช่วงชั้นต่ำ ช่วงชั้นกลาง และช่วงชั้นสูงนั้น ภายในและระหว่างช่วงชั้นอาจจะมีตัวแปรบางตัวหรือบางกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน ที่อาจจะเป็นเงื่อนไขเฉพาะที่จะช่วยในการสังเกตหรือวิเคราะห์ได้ว่า การเปรียบเทียบคนในแต่ละช่วงชั้นหรือระหว่างช่วงชั้นควรจะพิจารณาจากตัวแปรใดเป็นพิเศษ และมีตัวแปรใดบ้างที่จะนำมาใช้ในการเปรียบเทียบไม่ได้

การวิเคราะห์ประเด็นเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ สามารถพิจารณาได้จากตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6-11 เปรียบเทียบตัวแปรที่เหมือนหรือแตกต่างกันในการวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น

ระดับช่วงชั้น	ตัวแปรที่ต่างกันชัดเจน	ตัวแปรที่ต่างกันพอสมควร	ตัวแปรที่เหมือนกัน
ช่วงชั้นต่ำ	ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว		ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว
ช่วงชั้นกลาง	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว	ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก	ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว
ช่วงชั้นสูง	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว	ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก

จากข้อมูลในตารางที่ 6-11 พบได้ว่าตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นอย่างชัดเจนเป็นตัวแปรที่มาจากกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้ ซึ่งได้แก่ตัวระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ทั้งนี้ในแต่ละช่วงชั้นจะมีจำนวนตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างอย่างชัดเจนแตกต่างกัน โดยในช่วงชั้นต่ำมีเฉพาะตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ช่วงชั้นกลางมีเฉพาะตัวแปรระดับรายได้ต่อเดือนและระดับรายได้

ของครอบครัว ส่วนในช่วงชั้นสูงมีตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าในการพิจารณาความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละช่วงชั้นนั้น หากจะพิจารณาเฉพาะตัวแปรที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนของแต่ละช่วงชั้นก็จะสามารถวิเคราะห์ลักษณะสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นนั้นๆ ได้จากตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว โดยไม่ต้องพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ประกอบกันได้ แต่ถ้าจะพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ประกอบด้วยก็จะยิ่งช่วยให้ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบทได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ลองนำข้อมูลมาเปรียบเทียบความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อย (ยกเว้นช่วงชั้นสูงที่มีร้อยละต่ำมากจึงได้รวมเข้าเป็นช่วงชั้นสูงเพียงช่วงชั้นเดียว) โดยวิเคราะห์เฉพาะกับตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมอย่างชัดเจนคือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว มาเปรียบเทียบกันในแต่ละช่วงชั้นย่อยแล้ว ผู้วิจัยยังได้ลองนำตัวแปรที่อาจจะเกี่ยวข้องกับฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวในชนบทมาเปรียบเทียบในแต่ละช่วงชั้นด้วย คือตัวแปรเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครอบครอง ซึ่งได้แก่มูลค่าบ้าน/อาคารที่เป็นเจ้าของ จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร มูลค่าที่ดินที่เป็นเจ้าของ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีใช้ในครอบครัว ซึ่งปรากฏผลการเปรียบเทียบข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 6-12 เปรียบเทียบความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้น

ตัวแปร	ช่วงชั้นต่ำ ขั้นต่ำ	ช่วงชั้นต่ำ ขั้นกลาง	ช่วงชั้นต่ำ ขั้นสูง	ช่วงชั้นกลาง ขั้นต่ำ	ช่วงชั้นกลาง ขั้นกลาง	ช่วงชั้นกลาง ขั้นสูง	ช่วงชั้นสูง
1. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ของประชากร (บาท)	776	931	1,144	2,886	5,584	9,800	11,765
2. รายได้ของครอบครัว เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	1,644	2,237	2,622	6,920	12,230	19,930	23,621
3. ฐานะเศรษฐกิจของ ครอบครัว	จนมาก	จน	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
4. มูลค่าบ้าน/อาคาร	68,714	67,420	166,704	216,641	273,751	321,950	740,741
5. พื้นที่การเกษตร (ไร่)	21	12	13	15	17	15	12
6. มูลค่าที่ดินรวม (บาท)	220,189	179,902	279,504	1,176,867	1,943,071	493,480	1,215,484
7. สิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีใช้ในครอบครัว (เฉพาะประเภทที่มีใช้ เกินกว่าร้อยละ 40 ของประชากรในแต่ละ ช่วงชั้น)	โทรทัศน์	โทรทัศน์ มอเตอร์ไซค์	โทรทัศน์ ตู้เย็น เตาแก๊ส มอเตอร์ไซค์	โทรทัศน์ ตู้เย็น เตาแก๊ส มอเตอร์ไซค์	โทรทัศน์ ตู้เย็น เตาแก๊ส มอเตอร์ไซค์	โทรทัศน์ ตู้เย็น เตาแก๊ส รถยนต์ มอเตอร์ไซค์	โทรทัศน์ วิดีโอ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เตาแก๊ส รถยนต์ มอเตอร์ไซค์

ผลการเปรียบเทียบข้อมูลในตารางที่ 6-12 พบว่าตัวแปรจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรและมูลค่าที่ดินที่เป็นเจ้าของไม่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นได้ชัดเจน ขณะที่ตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว ตัวแปรมูลค่าบ้าน/อาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีใช้ในครอบครัว ช่วยเสริมภาพความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้นได้ชัดเจนมากขึ้น

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบตัวแปรในตารางที่ 6-12 ก็พบว่าช่วยยืนยันผลการเปรียบเทียบในตารางที่ 6-11 ได้ว่าความแตกต่างของแต่ละตัวแปรไม่สามารถอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นได้อย่างชัดเจนทุกช่วงชั้น กล่าวคือตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวอธิบายได้ชัดเจนในแต่ละช่วงชั้นย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ช่วงชั้นกลางขึ้นต่ำขึ้นไป ตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอธิบายได้ไม่ชัดเจนตั้งแต่ช่วงชั้นต่ำขึ้นสูงขึ้นไป ตัวแปรมูลค่าบ้าน/อาคารที่เป็นเจ้าของอธิบายได้ไม่ชัดเจนระหว่างช่วงชั้นต่ำขึ้นต่ำกับช่วงชั้นต่ำขึ้นกลาง และตัวแปรสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีใช้ในครอบครัวอธิบายได้ไม่ชัดเจนระหว่างช่วงชั้นต่ำขึ้นสูงจนถึงช่วงชั้นกลางขึ้นกลาง

ดังนั้นผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในชนบท จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าไม่มีตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งที่สามารถใช้อธิบายความแตกต่างของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยได้อย่างชัดเจนทั้งหมด แต่มีตัวแปรในกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้ที่จะสามารถนำไปอธิบายเชิงรูปธรรมให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นต่ำ กลาง และสูงได้ชัดเจนพอสมควร คือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว มูลค่าบ้าน/อาคารที่ครอบครองเป็นเจ้าของ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีใช้ในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าตัวแปรเหล่านี้ในกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้ คือตัวแปรที่จะสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ชนบทได้ดีกว่าตัวแปรอื่นๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 7

สรุปและข้อเสนอแนะ

โดยภาพรวมแล้วทุกสังคมจะมีความเหลื่อมล้ำของสมาชิกในสังคมเกิดขึ้นเสมอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องมีการจัดช่วงชั้นทางสังคม ไม่ว่าจะคนในสังคมนั้นจะปรารถนาหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะการจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมที่บ่งชี้ถึงความไม่เสมอภาคกันระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ โดยมีปัจจัยบางประการเป็นเงื่อนไขที่กำหนดการจัดช่วงชั้นทางสังคมนั้นขึ้น อาจเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ชื่อเสียง อำนาจ ภูมิปัญญา หรือปัจจัยอื่นๆ โดยปัจจัยดังกล่าวนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการณ์ของสังคมในแต่ละช่วงเวลา และที่สำคัญยังขึ้นอยู่กับระดับหรือหน่วยในการศึกษาค้นคว้า

สังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ ในโลกที่มีการจัดช่วงชั้นทางสังคม และมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการจัดช่วงชั้นทางสังคมอยู่ตลอดเวลา การวิเคราะห์ประเด็นเหล่านี้ในสังคมไทย ยังไม่สามารถหาข้อยุติที่ชัดเจนได้ในปัจจุบัน องค์กรความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มสังคมต่างๆ ยังมีอยู่จำกัด แม้จะมีนักวิชาการหลายท่านทำการศึกษาวิเคราะห์แง่มุมต่างๆ ไว้มากพอสมควร แต่ล้วนเป็นการศึกษาวิเคราะห์ที่ต่างกรรมต่างวาระกัน จึงยากที่จะนำมาเชื่อมโยงให้สามารถเข้าใจความแตกต่างทางสังคมดังกล่าวได้อย่างชัดเจนทุกแง่มุม

การวิจัยโครงการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย เป็นความพยายามที่สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต้องการจะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการทดสอบแนวความคิดเกี่ยวกับสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยต้องการสำรวจเพื่อทดสอบหาตัวบ่งชี้และหาเกณฑ์การวัดที่จะใช้ในการจำแนกการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยได้ชัดเจน ซึ่งได้ทำการวิจัยเป็นโครงการต่อเนื่อง 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ทำการวิจัยในช่วงระหว่างปี 2534-2535 ส่วนระยะที่ 2 ทำการวิจัยในช่วงระหว่างปี 2536-2537 ทั้งนี้ในการวิจัยระยะที่ 1 ผลการสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์สถิติได้กลุ่มตัวบ่งชี้มาชุดหนึ่ง แต่เมื่อนำไปทดลองสำรวจเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวบ่งชี้กับสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ก็พบว่ากลุ่มตัวบ่งชี้เหล่านี้สามารถอธิบายได้ดีเฉพาะในสังคมเมือง แต่ยังไม่สามารถใช้อธิบายได้อย่างชัดเจนในสังคมชนบท จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยระยะที่ 2 เพื่อทำการทดสอบหากกลุ่มตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมกับการอธิบายในสังคมเมืองและชนบทได้อย่างมีความน่าเชื่อถือทางสถิติ

การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย ระยะที่ 2 นี้ เป็นความพยายามที่จะวิเคราะห์หาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมที่จะสามารถใช้วิเคราะห์กับสังคมไทยได้อย่างครอบคลุมทั้งในเขตเมืองและชนบท ตลอดจนเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและมีความแม่นยำ จึงต้องทำการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลหลายครั้งรวมทั้งใช้ข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพประกอบกัน การกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยจึงแตกต่างไปจากการศึกษาข้อมูลในระยะที่ 1

การวิจัยครั้งนี้ต้องการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ

- 1) ทดสอบและวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของตัวบ่งชี้และความแม่นยำของเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้นมา
- 2) วิเคราะห์การจัดกลุ่มตัวบ่งชี้และการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมทั้งในเขตเมืองและชนบท
- 3) วิเคราะห์ถึงตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดที่คาดว่าจะมีผลต่อความเหลื่อมล้ำในสังคมเมืองและชนบท

เพื่อให้สามารถบรรลุผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้กำหนดวิธีการสำรวจข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้คือ

(1) การสำรวจเพื่อการทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด เป็นการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ ประชากรตัวอย่างทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ใน 10 จังหวัดเดิมที่ทำการสำรวจในการวิจัยระยะที่ 1 ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงราย เพชรบูรณ์ สกลนคร ศรีสะเกษ ชลบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี ภูเก็ต และสตูล โดยจำแนกเป็น เขตเมือง 830 ตัวอย่างและเขตชนบทอีก 696 ตัวอย่าง ในแบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ คำถามการจับกลุ่มตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคม และคำถามการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพ เศรษฐกิจสังคม

(2) การสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย เป็นการสำรวจข้อมูลภายหลังจากที่ได้นำผลการสำรวจข้อมูลในข้อ (1) ไปทดสอบทางสถิติแล้ว จากนั้นจึงนำผลการทดสอบสถิติดังกล่าวมาจัดทำแบบสอบถามให้ครอบคลุมทุกตัวแปรของทุกตัวบ่งชี้ที่ทดสอบสถิติแล้วพบว่ามีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้น สถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยสำรวจข้อมูลทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทุก ภาคด้วยการสุ่มเลือกจังหวัดที่จะทำการสำรวจรวม 10 จังหวัด ได้แก่ พะเยา กำแพงเพชร เลย ร้อยเอ็ด ชัยนาท สมุทรปราการ ระยอง กาญจนบุรี สุราษฎร์ธานี และยะลา ได้จำนวนตัวอย่างรวม 3,040 ตัวอย่าง เป็นตัวอย่างใน เขตเมืองจำนวน 2,038 ตัวอย่าง (แยกเป็นเขตเทศบาลจำนวน 1,011 ตัวอย่างและสุขาภิบาลอีก 1,027 ตัวอย่าง) ส่วนที่ เหลือเป็นเขตชนบทอีก 1,002 ตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีประเด็นที่น่าสนใจโดยสรุปดังนี้

7.1 ผลสรุปการทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด

ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำตรงของเครื่องมือวัดที่ทำการสำรวจข้อมูลในเขตเมืองและ ชนบท ได้รับผลการทดสอบดังนี้

7.1.1 สรุปผลการทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดในเขตเมือง

ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือพบว่าค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแต่ละตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันมาก นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟารวมของกลุ่มตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูล ครั้งแรกเท่ากับ 0.6860 และมีสัมประสิทธิ์อัลฟาของการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองเท่ากับ 0.5911 ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาหรือค่าดัชนีความน่าเชื่อถือของการทดสอบกลุ่มตัวบ่งชี้จากการสำรวจในแต่ละครั้ง ไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้สามารถเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาจากเส้นแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยการจัดลำดับความสำคัญ ตัวบ่งชี้จากการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้งในแผนภาพที่ 3-1 จะเห็นได้ว่าเส้นแนวโน้มคะแนนเฉลี่ยของการจัดลำดับความ สำคัญตัวบ่งชี้ในการสำรวจทั้งสองครั้ง มีแนวโน้มการกระจายของคะแนนที่เกือบจะเป็นเส้นเดียวกัน จึงพอจะสรุปได้ ว่าแบบทดสอบตัวบ่งชี้มีความคงที่ภายในในระดับที่น่าพอใจที่แสดงถึงความเป็นเอกพันธ์ของแบบสอบถามในส่วน ของการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ได้ชัดเจน

สำหรับการทดสอบความแม่นยำตรงซึ่งเป็นการทดสอบความแม่นยำตรงตามตัวสร้างนั้น ต้องการวิเคราะห์ ถึงความสอดคล้องกันของผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งในประเด็นเรื่อง การจับกลุ่มตัวบ่งชี้ การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่ เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม และการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพ เศรษฐกิจสังคม

ในประเด็นการจับกลุ่มตัวบ่งชี้ได้วิเคราะห์โดยการนำผลการสำรวจข้อมูลจากประเด็นคำถามในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลทำให้คนในสังคมแตกต่างกันมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ซึ่งผลการทดสอบประเด็นนี้กล่าวสรุปได้ว่าการสำรวจกลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประชากรตัวอย่างคิดว่ามีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมจากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในปัจจัยสำคัญ 5 อันดับแรก ได้แก่ รายได้ การศึกษา อาชีพ ภูมิหลังครอบครัว และตำแหน่งในอาชีพ ส่วนอันดับอื่นๆ มีความแตกต่างจากเดิมเพียงเล็กน้อย

เมื่อวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยพิจารณาจากค่า CV ที่ไม่เกิน 1 พบว่าในการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 2 ภูมิหลังครอบครัวมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานลดลง ดังนั้นภูมิหลังครอบครัวจึงเป็นตัวบ่งชี้ที่มีค่า CV ลดลงต่ำกว่า 1 และภูมิหลังครอบครัวเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคมเพิ่มขึ้นจากการสำรวจข้อมูลในครั้งแรกที่มี 6 ตัวบ่งชี้รวมเป็น 7 ตัวบ่งชี้ คือ การศึกษา รายได้ อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ ภูมิปัญญา ชื่อเสียง และภูมิหลังครอบครัว อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมคือภูมิหลังครอบครัวนี้ มีไข้ง่อนไขความแตกต่างในผลการสำรวจที่จะกล่าวอ้างว่าแบบทดสอบนี้ขาดความแม่นยำตรง เพราะในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกภูมิหลังครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในอันดับที่ 7 และมีค่า CV เกิน 1 ไปเพียงเล็กน้อย คือ 1.0245 เมื่อผลการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 2 ภูมิหลังครอบครัวมีค่า CV เท่ากับ 0.8864 และกลายเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเป็นอันดับที่ 6 จึงมีไข้ง่อนไขที่ปัญหาความไม่แม่นยำตรงของแบบสอบถาม เพราะการมีตัวบ่งชี้เพิ่มขึ้นจากอันดับรองในการสำรวจครั้งแรก อาจเป็นผลดีให้การวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองมีความชัดเจนมากขึ้นก็ได้ ทั้งนี้จะต้องพิจารณาผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมืองประกอบด้วยว่า การมีภูมิหลังครอบครัวเป็นตัวบ่งชี้ที่เพิ่มขึ้นมานั้นจะมีผลให้การกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นทางสังคมของคนในสังคมเมืองดีกว่าเดิมหรือผิดเพี้ยนไปจากเดิมหรือไม่เพียงไร

ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในเขตเมืองจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง ปรากฏว่าเส้นโค้งการกระจายความถี่ทั้งสองเส้นมีความสอดคล้องกันในแต่ละช่วงชั้น (ดูแผนภาพที่ 3-2) ผลการทดสอบที่ปรากฏเช่นนี้สามารถยืนยันความแม่นยำตรงในประเด็นผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมเมืองได้ชัดเจน และเป็นการยืนยันอีกระดับหนึ่งว่าตัวบ่งชี้ภูมิหลังครอบครัวเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในสังคมเมือง และไม่มีผลให้การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเบี่ยงเบนไปจากลักษณะเส้นโค้งปกติ

จึงกล่าวโดยสรุปถึงผลการทดสอบความแม่นยำตรงของเครื่องมือวัดที่ใช้สำรวจข้อมูลในเขตเมืองได้ว่ามีความแม่นยำตรงตามโครงสร้างในระดับที่ดี และจะสามารถนำไปวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองได้อย่างชัดเจน

7.1.2 สรุปผลการทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดในเขตชนบท

ผลการทดสอบดัชนีความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามที่ใช้สำรวจข้อมูลในชนบท พบว่าค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาแสดงถึงความคงที่ภายในของแบบสอบถามในระดับที่น่าพอใจ ทั้งในประเด็นการพิจารณาระหว่างตัวบ่งชี้จากการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้งและการพิจารณาภาพรวมของกลุ่มตัวบ่งชี้ในการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้ง โดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของการสำรวจข้อมูลครั้งแรกเท่ากับ 0.5712 และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟารวมของการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองเท่ากับ 0.5698 แต่เมื่อพิจารณาจากเส้นแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยการจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ในแผนภาพที่ 5-1

พบว่ามีความโน้มไปในทิศทางเดียวกันแต่มีความแตกต่างในค่าเฉลี่ยแต่ละตัวอย่างชัดเจน จึงทำให้เส้นแนวโน้มคะแนนเฉลี่ยของการสำรวจแต่ละครั้งมีลักษณะขนานกันไป ซึ่งแสดงว่ามีความคงที่ในแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ย แต่อาจจะมีผลกระทบต่อความแม่นยำตรงในการอธิบายผลวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคม อันเนื่องมาจากความแตกต่างในค่าเฉลี่ยของแต่ละตัวบ่งชี้

ผลการทดสอบความแม่นยำของเครื่องมือวัดที่ใช้ในพื้นที่ชนบทกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการสำรวจกลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประชากรตัวอย่างคิดว่ามีผลต่อความแตกต่างของคนในสังคมชนบท พบว่าจากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งมีเพียงอันดับที่ 1-4 ได้แก่ รายได้ การศึกษา อาชีพ และภูมิหลังครอบครัว ที่ไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ส่วนอันดับที่ 5-13 มีความแตกต่างกันมากทั้งอันดับที่และร้อยละ ดังนั้นตัวบ่งชี้ที่ควรจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของคนในสังคมชนบทได้คือตัวบ่งชี้ 4 อันดับแรกนี้ แต่ถ้าเปรียบเทียบร้อยละของตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ตัว กล่าวได้ว่าตัวบ่งชี้ที่น่าจะมีความแม่นยำตรงในการวิเคราะห์มากที่สุดคือตัวบ่งชี้รายได้และอาชีพ เพราะมีร้อยละที่ไม่แตกต่างกันระหว่างการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง

สำหรับการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมจะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยพิจารณาจากค่า CV ที่ไม่เกิน 1 พบว่าในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกมีตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม 5 ตัวคือ รายได้ การศึกษา อาชีพ ภูมิปัญญา และภูมิหลังครอบครัว ตามลำดับ ส่วนการสำรวจข้อมูลครั้งที่สองมีตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมเพียง 4 ตัวคือ รายได้ อาชีพ การศึกษา และลักษณะที่อยู่อาศัย เมื่อเปรียบเทียบผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งกล่าวได้ว่าตัวบ่งชี้รายได้ การศึกษา และอาชีพ เป็นกลุ่มตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมจากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้ง ส่วนภูมิปัญญาและภูมิหลังของครอบครัวที่มีค่า CV ต่ำกว่า 1 ในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกกลับสูงกว่า 1 ในการสำรวจครั้งที่สอง ตรงกันข้ามกับลักษณะที่อยู่อาศัยที่มีค่า CV เกินกว่า 1 ในการสำรวจข้อมูลครั้งแรกกลับต่ำกว่า 1 ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่สอง ผลการทดสอบสถิติในส่วนนี้จึงกล่าวได้ว่าความแม่นยำตรงในการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้สร้างเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยสอดคล้องกันจากผลการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งมีเพียง 3 ตัวบ่งชี้ คือ รายได้ การศึกษา และอาชีพ สำหรับตัวบ่งชี้อื่นๆ จะไม่นำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นทางสังคม

ในประเด็นการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนในชนบท จากการสำรวจข้อมูลทั้งสองครั้งโดยใช้ตัวแปรจากกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้ การศึกษา และอาชีพ ปรากฏว่าเส้นโค้งการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นในการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 มีความโน้มเอียงของการกระจายที่ขัดแย้งกัน (ดูแผนภาพที่ 5-2) ในการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 1 มีลักษณะของเส้นโค้งเป็นแบบแนวราบหงายขึ้น แสดงให้เห็นว่ามีประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นต่ำจำนวนมากและค่อยๆลดลงในระดับร้อยละที่ใกล้เคียงกันจนถึงช่วงชั้นสูงจึงมีร้อยละสูงขึ้นอีก หมายความว่าในช่วงปี 2536 นั้นประชากรในชนบทส่วนใหญ่มีระดับการจัดช่วงชั้นที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ก็มีช่องว่างทางสังคมที่เด่นชัดระหว่างผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำชั้นต่ำและช่วงชั้นสูงชั้นสูง ส่วนผลการสำรวจข้อมูลในปี 2537 พบว่ามีเส้นโค้งการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นที่สูงมากในช่วงชั้นต่ำชั้นกลางซึ่งสูงมากถึงร้อยละ 49.4 ขณะที่ช่วงชั้นอื่นๆ อยู่ในระดับร้อยละที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นสูงทั้ง 3 ช่วงชั้นย่อยมีร้อยละที่ต่ำมาก เส้นโค้งจึงมีลักษณะเบ้ไปทางซ้ายความโน้มเอียงของร้อยละในช่วงชั้นต่ำและช่วงชั้นกลาง

ผลการพิจารณาความแม่นยำตรงในประเด็นผลการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบท กล่าวได้ว่า ยังไม่มีความแม่นยำตรงในระดับที่น่าพอใจ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นผลมาจากเงื่อนไขสำคัญคือ ความแตกต่างในภาวะเศรษฐกิจจากช่วงเวลาที่แตกต่างกันในการสำรวจข้อมูลแต่ละครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแปรเรื่องรายได้

7.2 สรุปผลการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

การวิเคราะห์หาตัวแปรของกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่างนั้น ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง หรือ ANOVA ซึ่งการวิเคราะห์ ANOVA นี้ นอกจากจะได้ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติแล้ว ยังจะได้ค่าเฉลี่ยคะแนนการจัดช่วงชั้นทางสังคมที่จะสามารถนำไปใช้เป็นคะแนนที่จะใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนไทยจากผลการสำรวจข้อมูลในครั้งนี้ โดยจะนำคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรไปคำนวณหาคะแนนการจัดช่วงชั้นของแต่ละบุคคลจำแนกตามกลุ่มตัวบ่งชี้ จากนั้นจึงนำไปคูณกับคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้ แล้วจึงนำคะแนนของทุกตัวบ่งชี้มารวมกัน เพื่อนำผลของคะแนนการจัดช่วงชั้นของแต่ละบุคคลนั้น ไปเปรียบเทียบเพื่อจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าควรจัดแบ่งให้อยู่ในช่วงชั้นใดบ้าง

7.2.1 สรุปผลการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมือง

ผลจากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติความแปรปรวนแบบสองทางของการสำรวจข้อมูลในเขตเมือง แสดงผลที่ชัดเจนว่าตัวแปรต้นที่คาดว่าจะมีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่าง คือ ระดับการศึกษา จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ตำแหน่งในอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว อาชีพของพ่อแม่ ฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ ภูมิปัญญา และชื่อเสียง รวม 12 ตัวแปร ซึ่งครอบคลุมตัวบ่งชี้ทั้ง 7 ตัว คือ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ รายได้ ภูมิหลังครอบครัว ภูมิปัญญา และชื่อเสียง

เมื่อนำมาคำนวณคะแนนสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละตัวแปรคูณกับคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้แล้วนำคะแนนมารวมกันจะได้เป็นคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมืองของประชากรตัวอย่าง ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 394.89 คะแนนต่ำสุด 340.72 และคะแนนสูงสุด 449.40 ผลของคะแนนที่ได้นี้เมื่อนำมาจำแนกสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างเป็น 9 ช่วงชั้นตามช่วงคะแนนของแต่ละตัวอย่าง พบว่าการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองมีลักษณะที่ใกล้เคียงมากกับโค้งปกติ แต่มีลักษณะเบ้ไปทางขวาเล็กน้อยเพราะมีผู้ที่มีคะแนนอยู่ในช่วงชั้นสูงมากกว่าผู้ที่มีคะแนนอยู่ในช่วงชั้นต่ำ (ดูตารางที่ 4-6 และแผนภาพที่ 4-1) ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงน่าจะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าผลการศึกษาดังกล่าวมาสามารถนำมาเสนอตัวแปรและกลุ่มตัวบ่งชี้ที่จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังไม่อาจจะยืนยันได้เต็มที่ว่าตัวแปรและกลุ่มตัวบ่งชี้ทั้งหมดนี้จะสามารถวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมเมืองได้ตลอดไปและในทุกลักษณะเมือง เนื่องจากสภาพเมืองและเงื่อนไขความเป็นเมืองในประเทศไทยมีลักษณะที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เงื่อนไขเศรษฐกิจสังคมที่จะต้องนำมาใช้ในการวิเคราะห์ก็อยู่ในภาวะที่เปลี่ยนแปลงผกผันไปตามกาลเวลาด้วย ดังนั้นผู้สนใจจะนำตัวแปรและกลุ่มตัวบ่งชี้เหล่านี้ไปใช้ในการวิเคราะห์ควรจัดเก็บข้อมูลการจัดช่วงชั้นทางสังคมเชิงอัตวิสัยด้วยทุกครั้ง เพื่อนำมาทดสอบค่าความแปรปรวนแบบสองทางในการวิเคราะห์นัยสำคัญทางสถิติของตัวแปร ซึ่งจะช่วยให้การปรับคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรให้ใกล้เคียงกับเงื่อนไขเศรษฐกิจสังคมที่เป็นจริงในขณะที่ทำการสำรวจก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่เป้าหมายต่อไป

7.2.2 สรุปผลการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตชนบท

ผลจากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติความแปรปรวนแบบสองทางของการสำรวจข้อมูลในเขตชนบท แสดงผลที่ชัดเจนว่าตัวแปรต้นที่คาดว่าจะมีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรตัวอย่าง คือ ระดับการศึกษา จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ตำแหน่งในอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว รวม 7 ตัวแปร ซึ่งครอบคลุมตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ตัว คือ การศึกษา อาชีพ และรายได้

เมื่อกำหนดคะแนนสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละตัวแปรเทียบกับคะแนนถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้แล้วนำคะแนนมารวมกันจะได้เป็นคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมชนบท ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 240.69 คะแนนต่ำสุด 199.74 และคะแนนสูงสุด 319.08 ผลของคะแนนที่ได้นี้เมื่อนำมาจำแนกสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรตัวอย่างเป็น 9 ช่วงชั้นตามช่วงคะแนนของแต่ละตัวอย่าง พบว่าการกระจายความถี่ของการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบทมีประชากรที่อยู่ในช่วงชั้นสูงน้อยมาก คือมีเพียงร้อยละ 3.1 เท่านั้น ขณะที่ช่วงชั้นต่ำมีถึงร้อยละ 49.2 และช่วงชั้นกลางมีร้อยละ 47.7 จึงมีผลให้ความโน้มเอียงของเส้นโค้งการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมมีลักษณะที่คล้ายกับโค้งปกติแต่มีลักษณะเบ้ไปทางซ้าย (ดูแผนภาพที่ 6-1) ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงยืนยันได้ว่าผลการศึกษาดังกล่าวสามารถนำไปใช้วิเคราะห์และอธิบายการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ดีพอสมควร จึงมีการกระจายความถี่การจัดช่วงชั้นในลักษณะที่คล้ายกับเส้นโค้งปกติ แต่เป็นเพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชนบทระหว่างช่วงชั้นกลางกับช่วงชั้นสูงมีน้อย คือมีประชากรที่สามารถจัดให้อยู่ในช่วงชั้นสูงได้น้อยมาก ทำให้การกระจายความถี่มีความโน้มเอียงรวมตัวอยู่ในช่วงชั้นต่ำและช่วงชั้นกลาง จึงมีผลให้เส้นโค้งปกติเบ้ไปทางซ้ายโดยไม่อยู่ในช่วงกลางของแผนภาพ

7.3 สรุปผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้และตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการนำเอาตัวแปรต่างๆที่มีนัยสำคัญทางสถิติในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละช่วงชั้นมาจำแนกการวิเคราะห์ช่วงชั้นย่อย ว่ามีตัวแปรใดบ้างที่จะสามารถใช้ในการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นและภายในช่วงชั้นย่อยได้ชัดเจน ซึ่งผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้จะช่วยให้จำแนกตัวแปรที่สามารถใช้พิจารณาความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างช่วงชั้นย่อยต่างๆได้ โดยมีข้อสมมติเบื้องต้นว่าในแต่ละพื้นที่ที่สำรวจข้อมูลจะมีตัวบ่งชี้และตัวแปรบางตัวที่มีความเด่นชัดมากพอที่จะสามารถวิเคราะห์ความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้โดยลำพังอย่างเป็นรูปธรรม

7.3.1 สรุปผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้และตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อความเหลื่อมล้ำในสังคมเมือง

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นต่ำแต่ละช่วงชั้นย่อย พบว่ามีตัวแปรที่แสดงถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจนในตัวแปรประเภทของอาชีพหลักและลักษณะของรายได้หลัก ส่วนตัวแปรที่มีความแตกต่างกันเล็กน้อยเป็นตัวแปรตำแหน่งในอาชีพหลัก ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ฐานะ

เศรษฐกิจของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญา และระดับการมีชื่อเสียง โดยมีลักษณะที่เหมือนกันในตัวแปรระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และอาชีพของพ่อแม่

สำหรับความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นกลางแต่ละช่วงชั้นย่อยนั้นมีตัวแปรที่ค่อนข้างเด่นชัดมากขึ้น โดยมีความแตกต่างมากในตัวแปรประเภทของอาชีพหลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับรายได้ของครอบครัว สำหรับความแตกต่างกันเล็กน้อยพบในตัวแปรระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ลักษณะของรายได้หลัก และอาชีพของพ่อแม่ โดยมีลักษณะเหมือนกันในตัวแปรตำแหน่งในอาชีพหลัก สถานะเศรษฐกิจของครอบครัว สถานะเศรษฐกิจของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญา และระดับการมีชื่อเสียง

ส่วนความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นสูงแต่ละช่วงชั้นย่อยมีความแตกต่างที่เด่นชัดมากในตัวแปรระดับการศึกษาและระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน สำหรับตัวแปรที่มีความแตกต่างกันเล็กน้อยพบในตัวแปรระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ตำแหน่งในอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้ของครอบครัว อาชีพของพ่อแม่ ระดับภูมิปัญญา และระดับการมีชื่อเสียง โดยมีลักษณะที่เหมือนกันในตัวแปรสถานะเศรษฐกิจของครอบครัวและสถานะเศรษฐกิจของพ่อแม่

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการพิจารณาความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละช่วงชั้นนั้น หากจะพิจารณาเฉพาะตัวแปรที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนของแต่ละช่วงชั้นก็จะสามารถวิเคราะห์ลักษณะสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นนั้นๆ ได้จากตัวแปรระดับการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก ลักษณะของรายได้หลัก ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับรายได้ของครอบครัว โดยไม่ต้องพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ประกอบกันก็ได้ แต่ถ้าจะพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ประกอบด้วยก็จะยิ่งช่วยให้ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในเขตเมืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากตัวแปรที่เด่นชัดทั้ง 5 ตัวแปรดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นและภายในช่วงชั้นย่อย ซึ่งมีผลการพิจารณาเปรียบเทียบตัวแปรในตารางที่ 4-11 พบว่าความแตกต่างของแต่ละตัวแปรไม่สามารถอธิบายถึงความแตกต่างของการจัดช่วงชั้นได้อย่างชัดเจนทุกช่วงชั้นย่อย กล่าวคือตัวแปรระดับการศึกษา อธิบายได้ไม่ชัดเจนในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นต่ำและช่วงชั้นกลาง ลักษณะของรายได้หลักและประเภทของอาชีพหลักอธิบายได้ไม่ชัดเจนในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นกลางและช่วงชั้นสูง ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวอธิบายได้ชัดเจนในทุกช่วงชั้นย่อย

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าหากจะวิเคราะห์ถึงภาวะความเหลื่อมล้ำในเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในเขตเมือง จะสามารถวิเคราะห์ได้จากตัวแปรที่สำคัญ 2 ตัวแปร คือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร ตัวอย่างและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวซึ่งเป็นตัวแปรในตัวบ่งชี้รายได้ ที่จะสามารถใช้อธิบายความแตกต่างของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อย ได้อย่างชัดเจนทั้งหมด

7.3.2 สรุปผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้และตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อความเหลื่อมล้ำในสังคมชนบท

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นต่ำแต่ละช่วงชั้นย่อย พบว่าตัวแปรที่มีความแตกต่างอย่างเด่นชัดมากมีเพียงตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ส่วนตัวแปรอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกันเลย

สำหรับความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นกลาง พบว่าตัวแปรที่มีความแตกต่างค่อนข้างเด่นชัดมากคือตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนและระดับรายได้ของครอบครัว

สำหรับความแตกต่างกันเล็กน้อยพบในตัวแปรระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ประเภทของอาชีพหลัก และลักษณะของรายได้หลัก โดยมีลักษณะที่เหมือนกันในตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว

ส่วนความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นสูงที่ค่อนข้างเด่นชัดมาก เป็นความแตกต่างในตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว สำหรับความแตกต่างกันเล็กน้อยพบในตัวแปรระดับการศึกษาและระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา โดยมีส่วนที่มีลักษณะเหมือนกันในตัวแปรประเภทของอาชีพหลักและลักษณะของรายได้หลัก

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการพิจารณาค่าความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละช่วงชั้นนั้น หากจะพิจารณาเฉพาะตัวแปรที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนของแต่ละช่วงชั้นก็จะสามารถวิเคราะห์ลักษณะสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของประชากรในช่วงชั้นนั้นๆ ได้จากตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับรายได้ของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว โดยไม่ต้องพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ประกอบกันก็ได้ แต่ถ้าพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ประกอบด้วยก็จะยิ่งช่วยให้ผลการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในชนบทได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เมื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบความแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อย (ยกเว้นช่วงชั้นสูงที่มีร้อยละต่ำมากจึงได้รวมเข้าเป็นช่วงชั้นสูงเพียงช่วงชั้นเดียว) โดยวิเคราะห์เฉพาะกับตัวแปรที่มีผลต่อความแตกต่างในการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมอย่างชัดเจนคือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวนี้ผู้วิจัยได้ลองนำตัวแปรที่อาจจะเกี่ยวข้องกับฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวในชนบทมาเปรียบเทียบในแต่ละช่วงชั้นด้วย คือตัวแปรเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครอบครอง ซึ่งได้แก่มูลค่าบ้าน/อาคารที่เป็นเจ้าของ จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร มูลค่าที่ดินที่เป็นเจ้าของ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีใช้ในครอบครัว ซึ่งผลการเปรียบเทียบข้อมูลในตารางที่ 6-11 พบว่าความแตกต่างของแต่ละตัวแปรไม่สามารถอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นได้อย่างชัดเจนทุกช่วงชั้น กล่าวคือ ตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวอธิบายได้ชัดเจนในแต่ละช่วงชั้นย่อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ช่วงชั้นกลางขึ้นต่ำขึ้นไป ตัวแปรฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอธิบายได้ไม่ชัดเจนตั้งแต่ช่วงชั้นต่ำขึ้นไป ตัวแปรมูลค่าบ้าน/อาคารที่เป็นเจ้าของอธิบายได้ไม่ชัดเจนระหว่างช่วงชั้นต่ำขึ้นไปกับช่วงชั้นต่ำขึ้นกลาง และตัวแปรสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีใช้ในครอบครัวอธิบายได้ไม่ชัดเจนระหว่างช่วงชั้นต่ำขึ้นไปจนถึงช่วงชั้นกลางขึ้นกลาง ส่วนตัวแปรจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรและมูลค่าที่ดินที่เป็นเจ้าของไม่สามารถอธิบายความแตกต่างในแต่ละช่วงชั้นย่อยและระหว่างช่วงชั้นต่ำ กลาง และสูงได้เลย

ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่าไม่มีตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งที่สามารถใช้อธิบายความแตกต่างของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยได้อย่างชัดเจนทั้งหมด แต่มีตัวแปรในกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้ที่จะสามารถนำไปอธิบายเชิงรูปธรรมให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นย่อยของช่วงชั้นต่ำ กลาง และสูงได้ชัดเจนพอสมควร คือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว มูลค่าบ้าน/อาคารที่ครอบครองเป็นเจ้าของ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีใช้ในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าตัวแปรเหล่านี้ในกลุ่มตัวบ่งชี้รายได้ คือตัวแปรที่จะสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ชนบทได้ดีกว่าตัวแปรอื่นๆ

7.4 ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัย

ข้อเสนอแนะที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นข้อเสนอแนะประเด็นทางวิชาการสำหรับผู้ที่จะนำผลการวิจัยโครงการนี้ไปใช้ในการวิเคราะห์หรือศึกษาการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทยต่อไปในอนาคต ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่น่ากล่าวถึง 5 ประเด็น คือ

1) ในการศึกษาวิจัยการจัดช่วงชั้นทางสังคม จำเป็นต้องทำการศึกษาดัชนีและตัวแปรแยกกันระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีตัวแปรเฉพาะในบางกลุ่มตัวบ่งชี้ที่จะสามารถใช้อธิบายการจัดช่วงชั้นทางสังคมได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ ในเขตเมืองมี 12 ตัวแปร จาก 7 กลุ่มตัวบ่งชี้คือ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่งในอาชีพ รายได้ ภูมิหลังครอบครัว ภูมิปัญญา และชื่อเสียง ขณะที่ในชนบทมีเพียง 7 ตัวแปร จาก 3 กลุ่มตัวบ่งชี้คือ การศึกษา รายได้ และอาชีพ ที่จะสามารถใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นทางสังคมได้

2) การวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมในแต่ละพื้นที่จากการวิจัยครั้งนี้พบข้อจำกัดประการหนึ่งในการวิเคราะห์คือ ตัวแปรแต่ละตัวที่ผ่านการทดสอบสถิติว่ามีความเหมาะสมต่อการใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมไม่มีตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งที่จะสามารถใช้อธิบายความแตกต่างของประชากรในแต่ละช่วงชั้นย่อยได้อย่างชัดเจนทั้งหมด แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าตัวแปรดังกล่าวนี้ไม่สามารถใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นเศรษฐกิจสังคมได้ เพียงแต่ตัวแปรเหล่านี้จะสามารถอธิบายได้ชัดเจนถึงความแตกต่างระหว่างช่วงชั้นต่ำ ช่วงชั้นกลาง และช่วงชั้นสูงได้ แต่อาจจะไม่สามารถอธิบายถึงความแตกต่างภายในช่วงชั้นย่อยของแต่ละช่วงชั้นได้ อย่างไรก็ตามมีบางตัวแปรที่จะสามารถอธิบายได้ชัดเจนทั้งระหว่างช่วงชั้นและภายในช่วงชั้นย่อยได้ คือ ในเขตเมืองมี 2 ตัวแปรได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากรและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว ส่วนในเขตชนบทมี 4 ตัวแปรคือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากร รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว มูลค่าบ้าน/อาคารที่ครอบครองเป็นเจ้าของ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีใช้ในครอบครัว ทั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าตัวแปรที่กล่าวถึงนี้เป็นตัวแปรที่จะสามารถใช้อธิบายเชิงรูปธรรมให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชากรในแต่ละพื้นที่ได้ดีกว่าตัวแปรอื่นๆ

3) ในประเด็นของการทดสอบตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด กล่าวได้ว่ามีความน่าเชื่อถือในระดับที่น่าพอใจทั้งในพื้นที่เมืองและชนบท ส่วนความแม่นยำตรงนั้นมีความแม่นยำตรงตามตัวสร้างในระดับที่น่าพอใจของพื้นที่ในเขตเมือง แต่สำหรับในชนบทยังมีความแม่นยำตรงในระดับที่ไม่น่าพอใจ ทั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่าเป็นผลมาจากการสำรวจข้อมูลที่ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแบบสอบถามที่ใช้ในพื้นที่ชนบทในบางคำถาม และควรจะต้องควบคุมเงื่อนไขการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างที่จำเป็นต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เนื่องจากข้อจำกัดในภาวะการอ่านออกเขียนได้ของประชากรในชนบทจึงไม่สามารถให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบแบบสอบถามด้วยตนเองได้เช่นเดียวกับในเขตเมือง โดยจำเป็นต้องให้พนักงานสัมภาษณ์เป็นผู้ถามเอง ซึ่งผลกระทบอย่างสำคัญในการใช้วิธีการสัมภาษณ์เองคือการควบคุมภาวะอารมณ์ของผู้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม ที่อาจจะมีผลให้ได้รับคำตอบที่เบี่ยงเบนไปจากความคิดเห็นที่เป็นจริงของผู้ตอบแบบสอบถาม แม้ว่างานวิจัยครั้งนี้ได้พยายามควบคุมเงื่อนไขดังกล่าวแล้วแต่ก็ยากที่จะควบคุมได้สมบูรณ์ทั้งหมด ความผิดพลาดในประเด็นนี้จึงอาจเกิดขึ้นได้ ผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาวิจัยในลักษณะเช่นนี้ในอนาคตควรจะต้องระมัดระวังเงื่อนไขข้อจำกัดในประเด็นนี้ด้วย

4) สำหรับผลการวิจัยในประเด็นการวิเคราะห์ตัวแปรและตัวบ่งชี้ที่คาดว่าจะมีผลต่อการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ชัดเจน ปรากฏว่ามีเพียงกลุ่มตัวแปรในตัวบ่งชี้รายได้เท่านั้นที่จะสามารถใช้อธิบายความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ชัดเจน อันเป็นเงื่อนไขประการสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยขาดความมั่นใจที่จะใช้เครื่องมือวัดที่สร้างขึ้นไปใช้ในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมได้ในทุกลักษณะพื้นที่และทุกช่วงเวลา โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการวิเคราะห์ในเขตเมือง เนื่องจากสภาพเมืองและเงื่อนไขความเป็นเมืองในประเทศไทยมีลักษณะที่แตกต่างกันมาก อีกทั้งมีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจขึ้นในแต่ละเมืองอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เงื่อนไขเศรษฐกิจสังคมที่จะนำมาใช้วิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละพื้นที่และแต่ละช่วงเวลา มีความแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นในการสำรวจเพื่อศึกษาการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมแต่ละครั้งจึงควรจะต้องจัดเก็บข้อมูลการจัดช่วงชั้นทางสังคมเชิงอัตวิสัยด้วยทุกครั้ง (โดยไม่จำเป็นต้องสำรวจตัวบ่งชี้ใหม่) เพื่อนำมาทดสอบค่าความแปรปรวนแบบสองทางในการวิเคราะห์หัยสำคัญทางสถิติของตัวแปร ซึ่งจะช่วยในการปรับคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรให้ใกล้เคียงกับเงื่อนไขเศรษฐกิจสังคมที่เป็นจริงในขณะที่ทำการสำรวจก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่เป้าหมายต่อไป

5) ผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ผู้สนใจศึกษาอาจจะไปปรับเปลี่ยนวิธีการให้รัดกุมมากขึ้น คือการใช้วิธีการคำนวณคะแนนการจัดช่วงชั้นสถานภาพเศรษฐกิจสังคมจากข้อมูลการสำรวจเชิงอัตวิสัยในการจัดช่วงชั้นทางสังคมโดยผู้ตอบแบบสอบถามเอง เพราะวิธีการนี้อาจทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามไม่กล้าจัดช่วงชั้นของตนเองตามสถานภาพที่เป็นจริง โดยเฉพาะผู้ที่ควรอยู่ในช่วงชั้นสูงอาจจะไม่กล้าหรือไม่มั่นใจที่จะจัดตนเองอยู่ในช่วงชั้นสูง ขณะเดียวกันผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นต่ำอาจจะอายที่จะตอบว่าตนเองอยู่ในช่วงชั้นต่ำ ดังนั้นจึงอาจจะเกิดความเบี่ยงเบนในการจัดช่วงชั้นของตนเองทำให้คะแนนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปบ้าง แต่การทดสอบสถิติที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้ช่วยลดความคลาดเคลื่อนไปได้ แต่ผลการปรับค่าคะแนนจากการทดสอบสถิติจะทำให้ได้คะแนนที่สอดคล้องกับความเป็นจริงโดยสมบูรณ์หรือไม่ ยังไม่สามารถยืนยันทางสถิติได้ ฉะนั้นผู้สนใจศึกษาอาจจะลองใช้ระเบียบวิธีการวิจัยหรือใช้การทดสอบสถิติที่แตกต่างจากการวิจัยนี้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามมีอีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึงคืองานวิจัยครั้งนี้มีจุดเด่นที่การใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่สร้างเงื่อนไขให้ประชากรตัวอย่างเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การจัดตัวบ่งชี้และตัวแปรที่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์สถานภาพเศรษฐกิจสังคมเอง มิใช่เป็นเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น เพราะการกำหนดเกณฑ์โดยผู้วิจัยอาจจะเป็นเกณฑ์เฉพาะในมุมมองของผู้วิจัยเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่ครอบคลุมทุกเกณฑ์ตามสถานภาพความเป็นจริงของเงื่อนไขเศรษฐกิจสังคมในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นถ้าจะมีการปรับเปลี่ยนระเบียบวิธีการวิจัยจึงควรพิจารณาเงื่อนไขการกำหนดเกณฑ์ในลักษณะนี้ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จำนงค์ อภิวัดนสิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532.
- ทองใบ สุคชาริ. การวิเคราะห์ความเชื่อใจได้ของมาตรวัด : การประยุกต์โปรแกรม SPSS/PC+V 4.0. สุรินทร์ : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ วิทยาลัยครูสุรินทร์, 2537.
- บรรพต วีระชัย. สังคมวิทยา มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- บุญมา นครอินทร์. "การจัดลำดับชั้นทางสังคม การศึกษาหมู่บ้านขยาย อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา." วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- ปฐคดี อากมานนท์. "ความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคมไทยของนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ, 2513.
- รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. สังคมวิทยา. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2530.
- วิเชียร เกตุสิงห์. การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC +. กรุงเทพมหานคร : ชมรมผู้สนใจงานวิจัยทางการศึกษา, 2534.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. การสร้างมาตรวัดในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537.
- _____. การสร้างมาตรวัดสำหรับการวิจัย. เอกสารประกอบการศึกษาอบรมต่อเนื่อง หลักสูตร "การสร้างมาตรวัดสำหรับการวิจัย" กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2531.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และ กระณีการ์ สุขเกษม. โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สำหรับเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และ ลัดดาวัลย์ รอดมณี. เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2528.
- อารง สุทธาศาสตร์. "ช่วงชั้นทางสังคม." สังคมและวัฒนธรรม. โดยภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- อุทุมพร (ทองอุไร) จามรมาร. คู่มือการเลือกใช้เทคนิคทางสถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฟันนี้พับลิชชิง, 2531.

ภาษาอังกฤษ

Broom,L. and Selznick,P. Sociology. Tokyo: Maruzen Company,Ltd.,1968.

Donald Ary, Lucy C. Jacobs, and Asghar Razavieh. Introductions to Research in Education. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1979.

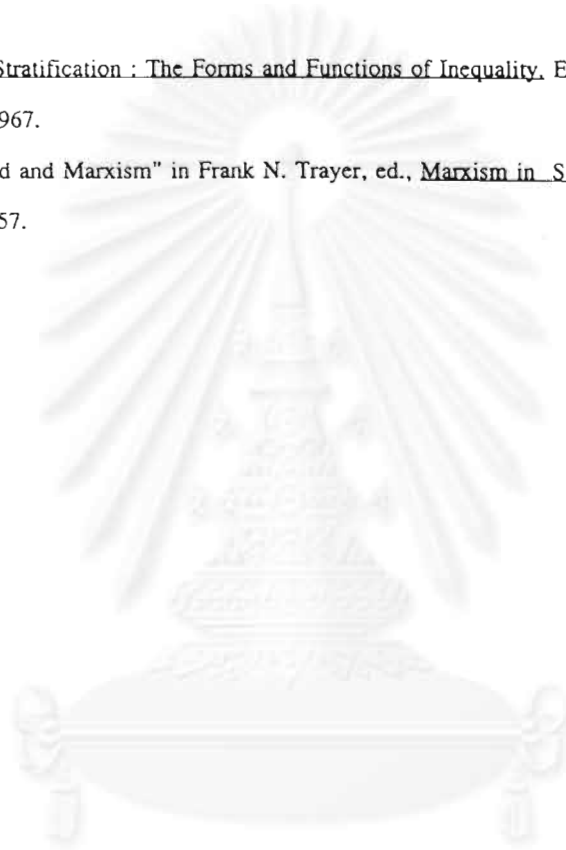
Kahl, J.A. and Davis, K. The American Class Structure. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1957.

Olsen, M.E. The Process of Social Organization. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1968.

Rabibhadana, Akin. "Clientship and Class Structure in the Early Bangkok Period 1782-1783." in G.W. Skinner and A.T. Kirsch, ed., Change and Persistence in Thai Society. Ithaca and London : Cornell University Press, 1975.

Tumin, Melvin M. Social Stratification : The Forms and Functions of Inequality. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1967.

Wilson, David A. "Thailand and Marxism" in Frank N. Trayer, ed., Marxism in SEA. Standford:Standford University Press, 1957.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามเพื่อสำรวจตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคม

หมายเลขแบบสอบถาม.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... บ้านเลขที่.....
ตรอก/ซอย..... ถนน..... ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....
ผู้สัมภาษณ์..... วันที่.....

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

1. เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพสังคมไทยได้ดีขึ้น
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย
3. เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการศึกษาวิจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

หน่วยงานที่ทำการศึกษาวิจัย : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก. ข้อมูลทั่วไป

1. ที่อยู่ปัจจุบันอยู่ในเขต
 เทศบาล สุขาภิบาล ชนบท
2. เพศ
 ชาย หญิง
3. อายุ ปี
4. สถานภาพสมรส
 โสด สมรส (อยู่ด้วยกัน)
 สมรส (แยกกันอยู่ชั่วคราว กรณีย้ายไปทำงานที่อื่น)
 หย่า หม้าย
5. ศาสนา
 พุทธ คริสต์ อิสลาม

ข. ปัจจัยบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคม

1. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้คนในสังคมแตกต่างกัน.....
.....
.....
.....
.....
2. ท่านคิดว่าการที่คนในสังคมมีความแตกต่างกันนั้น สืบเนื่องมาจากปัจจัยใดเป็นสำคัญ
(เรียงลำดับความสำคัญ)
 เพศ
 การศึกษา
 อาชีพ
 ตำแหน่งในอาชีพ
 รายได้
 ลักษณะที่อยู่อาศัย
 ภูมิหลังของครอบครัว
 วิทยุ
 ภูมิปัญญา
 ชื่อเสียง
 อำนาจ
 เชื้อชาติ/ศาสนา
 การเป็นสมาชิกกลุ่มสำคัญในสังคม
 อื่นๆ

3. ในแต่ละลำดับ ท่านคิดว่าคนในสังคมมีความแตกต่างกันอย่างไร

3.1. ลำดับที่ 1

.....

3.2. ลำดับที่ 2

.....

3.3. ลำดับที่ 3

.....

ค. ข้อมูลสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์

1. การศึกษา

1.1 ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ

☐ ไม่ได้เรียน	☐ ไม่จบการศึกษามหาศัลบั
☐ จบการศึกษามหาศัลบั	☐ มัธยมศึกษา/ปวช.
☐ อาชีวศัลบั/อนุปริญญา	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท	☐ ปริญญาเอก

ในกรณีที่ท่านจบการศึกษามหาศัลบัหรือต่ำกว่าท่านมีศัลบัในการอ่านออกเขียนได้เพียงไร

☐ อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้	☐ อ่านออกแต่เขียนไม่ได้
☐ อ่านออกและเขียนได้ศัลบัพอสมควร	☐ อ่านออกและเขียนได้ดี

1.2 จำนวนปีที่เรียนรวมทั้งสิ้น ปี

1.3 นอกจากระดับการศึกษาสูงสุดที่จบแล้ว ท่านมีโอกาศได้รับการศึกษาหรือการอบรมจากการศัลบันอกระบบโรงเรียนเพิ่มเติมหรือไม่ ในด้านใด

☐ ไม่ได้รับ	
☐ ได้รับ ในด้าน	
รวมจำนวน	ครั้ง

2. อาชีพ

2.1 การมีงานทำ

☐ ไม่มีงานทำ เนื่องจาก	
☐ มีงานทำ โดยมีลักษณะของอาชีพคือ	
☐ งานเกษตรกรรม	
☐ งานนอกเกษตรกรรม	
☐ งานในภาครัฐบาล	
☐ งานในภาคเอกชน	
☐ งานองค์กรระหว่างประเทศ	
☐ อื่นๆ	

2.2 ประเภทของอาชีพหลัก

- ผู้ใช้วิชาชีพ/วิชาการ
- ผู้ปฏิบัติงานบริหาร งานจัดการ
- เสมียนพนักงาน
- ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า/พาณิชย์กรรม
- ผู้ปฏิบัติงานด้านบริการ
- ผู้ปฏิบัติงานด้านเกษตรกรรม
- ทหาร/ตำรวจ/ยศ.....
- ผู้ปฏิบัติงานด้านการผลิต/อุตสาหกรรม
- อื่นๆ (ทหบดี ข้าราชการเกษียณ แม่บ้าน ฯลฯ)

2.3 ตำแหน่งในอาชีพหลัก

- งานเกษตรกรรม

- นายจ้าง
- ทำงานให้กับครอบครัว
- ลูกจ้าง

- งานนอกเกษตรกรรม

- เจ้าของกิจการ
- ผู้บริหารระดับสูง
- หัวหน้าฝ่าย/หัวหน้าแผนก
- ลูกจ้าง
- ทำงานให้กับครอบครัว
- ข้าราชการ
- อื่นๆ

3. รายได้

3.1 ความมั่นคงของรายได้ในอาชีพหลัก

- มีรายได้ประจำ จําแนกเป็น
 - มีรายได้เป็นเงินเดือนประจำ
 - มีรายได้จากการประกอบการ
 - ท่านมีรายได้แต่ละเดือน..... บาท
 - รวมรายได้ตลอดปีประมาณ..... บาท
- ไม่มีรายได้ประจำ
 - มีรายได้เฉพาะฤดูกาล
 - มีรายได้แบบจ้างเหมา
 - มีรายได้รายวัน
 - ท่านมีรายได้แต่ละเดือน.....บาท
 - รวมรายได้ตลอดปีประมาณ.....บาท

3.2 เมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นๆในชุมชนเดียวกัน ท่านคิดว่าฐานะเศรษฐกิจในครอบครัวของท่านอยู่ในระดับใด

- รวยมาก
- รวย
- ปานกลาง
- ค่อนข้างจน
- จนมาก

4. ภูมิลำเนาครอบครัว

4.1 ภูมิลำเนาเดิม

- กรุงเทพมหานคร
- เขตเมืองในจังหวัด.....
- เขตชนบทในจังหวัด.....

- 4.2 อาชีพของพ่อ.....
 ตำแหน่งในอาชีพ.....
 อาชีพแม่.....
 ตำแหน่งในอาชีพ.....
- 4.3 ท่านคิดว่าฐานะเศรษฐกิจในครอบครัวของพ่อ/แม่ อยู่ในระดับใด
 รวยมาก รวย ปานกลาง
 ก่อนข้างจน จนมาก
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างของคนในชุมชน
- 5.1 ชื่อเสียง/เกียรติยศ
1. ท่านคิดว่าบุคคลที่คนทั่วไปยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากในสังคม/ชุมชนนี้มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเช่นไร.....

2. ถ้าเปรียบเทียบกับคนอื่นๆในชุมชน ท่านคิดว่าตัวท่านเองเป็นผู้มีชื่อเสียงเพียงไร
 มาก ก่อนข้างมาก ปานกลาง
 ก่อนข้างน้อย น้อย
- 5.2 ภูมิปัญญา
1. ท่านคิดว่าบุคคลที่คนทั่วไปยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาสูงในสังคม/ชุมชนนี้มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเช่นไร.....

2. ถ้าเปรียบเทียบกับคนอื่นๆในชุมชน ท่านคิดว่าตัวท่านเองเป็นผู้มีภูมิปัญญาเพียงไร
 มาก ก่อนข้างมาก ปานกลาง
 ก่อนข้างน้อย น้อย
3. ท่านเคยใช้ภูมิปัญญาของท่านในการดำรงชีวิตและในหน้าที่การงานอย่างไรบ้าง

- 5.1 อำนาจ
1. ท่านคิดว่าบุคคลที่คนทั่วไปยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจมากในสังคม/ชุมชนนี้มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเช่นไร.....

2. ถ้าเปรียบเทียบกับคนอื่นๆในชุมชน ท่านคิดว่าตัวท่านเองเป็นผู้มีอำนาจเพียงไร
 มาก ก่อนข้างมาก ปานกลาง
 ก่อนข้างน้อย น้อย

ง. การจำแนกช่วงชั้นทางเศรษฐกิจสังคม

1. ในกรณีสมมติให้มีการจัดลำดับช่วงชั้นเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ ท่านคิดว่าตัวท่านควรจัดอยู่ในช่วงชั้นใด

☐ สูง	ในระดับ	☐ สูงชั้นสูง
		☐ สูงชั้นกลาง
		☐ สูงชั้นต่ำ
☐ ปานกลาง	ในระดับ	☐ กลางชั้นสูง
		☐ กลางชั้นกลาง
		☐ กลางชั้นต่ำ
☐ ต่ำ	ในระดับ	☐ ต่ำชั้นสูง
		☐ ต่ำชั้นกลาง
		☐ ต่ำชั้นต่ำ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

แบบสอบถามเพื่อสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจสังคม

หมายเลขแบบสอบถาม.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... บ้านเลขที่.....

ตรอก/ซอย..... ถนน..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....

ผู้สัมภาษณ์..... วันที่.....

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

1. เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ได้ดีขึ้น
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย
3. เพื่อนำผลการศึกษาวิจัย ไปใช้ในการศึกษาวิจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

หน่วยงานที่ทำการศึกษาวิจัย : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสำรวจข้อมูลครั้งนี้จะทำการสำรวจในทุกภูมิภาคทั่วประเทศรวม 10 จังหวัด ทั้งนี้จะทำการสำรวจข้อมูลจากประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาล เขตสุขาภิบาล และเขตชนบท รวมทั้งสิ้นจังหวัดละ 300 ตัวอย่าง โดยดำเนินการสำรวจข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม 2536 ถึงเดือนเมษายน 2537

ผลการสำรวจข้อมูลครั้งนี้จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การจำแนกสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของคนไทยในเขตพื้นที่ต่างๆ ในลักษณะของรายงานทางวิชาการ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สถานะของสังคมไทยในปัจจุบัน และในอนาคต รวมทั้งงานวิจัยนี้จะประโยชน์อย่างสูงต่อการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย และต่อการใช้เป็นแนวทางในการเตรียมการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยในอนาคต

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านที่ให้ข้อมูลและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และผู้วิจัยขอยืนยันว่าข้อมูลที่ท่านตอบคำถามเราจะรักษาไว้เป็นความลับทุกประการ อนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอในลักษณะภาพรวมโดยไม่มีการอ้างอิงถึงตัวบุคคลแต่อย่างใด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก. ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

[] ชาย [] หญิง

2. อายุ ปี

3. สถานภาพสมรส

[] โสด [] สมรส (อยู่ด้วยกัน)

[] สมรส (แยกกันอยู่ชั่วคราว กรณีย้ายไปทำงานที่อื่น)

[] หย่า [] หม้าย

4. ศาสนา

[] พุทธ [] คริสต์ [] อิสลาม

5. อาชีพ

(ให้ระบุลักษณะหรือชนิดของอาชีพให้ชัดเจน)

6. ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

[] หัวหน้าครัวเรือน [] ภรรยา/สามี

[] บุตรธิดา [] เขย/สะใภ้

[] หลาน [] หลานเขย/หลานสะใภ้

[] อื่นๆ ระบุ.....

7. มีสมาชิกในครอบครัวรวม คน

เป็นผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานรวม คน

คนที่ทำงานมีรายได้รวม คน

ข. รายละเอียดสถานภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ตอบแบบสำรวจ

1. การศึกษา

1.1 ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ

[] ไม่ได้เรียน [] ไม่จบการศึกษามัธยมศึกษา

[] จบการศึกษามัธยมศึกษา [] มัธยมศึกษา/ปวช.

[] อาชีวศึกษา/อนุปริญญา [] ปริญญาตรี

[] ปริญญาโท [] ปริญญาเอก

ในกรณีที่ท่านจบการศึกษามัธยมศึกษาหรือต่ำกว่าท่านมีสามารถในการอ่านออกเขียนได้เพียงไร

[] อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ [] อ่านออกแต่เขียนไม่ได้

[] อ่านออกและเขียนได้ดีพอสมควร [] อ่านออกและเขียนได้ดี

1.2 จำนวนปีที่เรียนรวมทั้งสิ้น ปี

1.3 นอกจากระดับการศึกษาสูงสุดที่จบแล้ว ท่านมีโอกาสได้รับการศึกษาหรือการอบรมจากการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพิ่มเติมหรือไม่ ในด้านใด

[] ไม่ได้รับ [] ได้รับ ในด้าน

รวมจำนวน ครั้ง

2. อาชีพ

2.1 การมีงานทำ

- ไม่มีงานทำ เนื่องจาก
- มีงานทำ โดยมีลักษณะของอาชีพคือ
- งานเกษตรกรรม
 - งานนอกเกษตรกรรม
 - งานในภาครัฐบาล
 - งานในภาคเอกชน
 - งานองค์กรระหว่างประเทศ
 - อื่นๆ

2.2 ประเภทของอาชีพหลัก

☐ ผู้ใช้วิชาชีพ/วิชาการ	☐ ผู้ปฏิบัติงานบริหาร งานจัดการ
☐ เสมียนพนักงาน	☐ ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า/พาณิชย์กรรม
☐ ผู้ปฏิบัติงานด้านบริการ	☐ ผู้ปฏิบัติงานด้านเกษตรกรรม
☐ ทหาร/ตำรวจ/ยศ.....	☐ ผู้ปฏิบัติงานด้านการผลิต/อุตสาหกรรม
☐ อื่นๆ (คหบดี ข้าราชการเกษียณ แม่บ้าน ฯลฯ)	

ประเภทของอาชีพรอง

☐ ผู้ใช้วิชาชีพ/วิชาการ	☐ ผู้ปฏิบัติงานบริหาร งานจัดการ
☐ เสมียนพนักงาน	☐ ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า/พาณิชย์กรรม
☐ ผู้ปฏิบัติงานด้านบริการ	☐ ผู้ปฏิบัติงานด้านเกษตรกรรม
☐ ทหาร/ตำรวจ/ยศ.....	☐ ผู้ปฏิบัติงานด้านการผลิต/อุตสาหกรรม
☐ อื่นๆ (คหบดี ข้าราชการเกษียณ แม่บ้าน ฯลฯ)	

2.3 ตำแหน่งในอาชีพหลัก

- งานเกษตรกรรม

☐ นายจ้าง	☐ ทำงานให้กับครอบครัว
☐ ลูกจ้าง	

- งานนอกเกษตรกรรม

☐ เจ้าของกิจการ	☐ ผู้บริหารระดับสูง
☐ หัวหน้าฝ่าย/หัวหน้าแผนก	☐ ลูกจ้าง
☐ ทำงานให้กับครอบครัว	☐ ข้าราชการ
☐ อื่นๆ	

ตำแหน่งในอาชีพทรง

- งานเกษตรกรรม

- [] นายจ้าง [] ทำงานให้กับครอบครัว
[] ลูกจ้าง

- งานนอกเกษตรกรรม

- [] เจ้าของกิจการ [] ผู้บริหารระดับสูง
[] หัวหน้าฝ่าย/หัวหน้าแผนก [] ลูกจ้าง
[] ทำงานให้กับครอบครัว [] ข้าราชการ
[] อื่นๆ

รายได้

3.1 ความมั่นคงของรายได้ในอาชีพหลัก

- [] มีรายได้ประจำ จำแนกเป็น
[] มีรายได้เป็นเงินเดือนประจำ
[] มีรายได้จากการประกอบการ
ท่านมีรายได้แต่ละเดือน..... บาท
รวมรายได้ตลอดปีประมาณ..... บาท
[] ไม่มีรายได้ประจำ
[] มีรายได้เฉพาะฤดูกาล
[] มีรายได้แบบจ้างเหมา
[] มีรายได้รายวัน
ท่านมีรายได้แต่ละเดือน.....บาท
รวมรายได้ตลอดปีประมาณ.....บาท

- 3.2 สมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้ คนที่ 1 เดือนละ บาท
คนที่ 2 เดือนละ บาท
คนที่ 3 เดือนละ บาท
คนที่ 4 เดือนละ บาท
คนที่ 5 เดือนละ บาท

รายได้ของทุกคนในครอบครัวรวมกันประมาณเดือนละ บาท

3.3 เมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นๆในชุมชนเดียวกัน ท่านคิดว่าฐานะเศรษฐกิจในครอบครัวของท่านอยู่ในระดับใด

- [] รวยมาก [] รวย [] ปานกลาง
[] ค่อนข้างจน [] จนมาก

4. ภูมิลำเนาครอบครัว

4.1 ภูมิลำเนาเดิม

- [] กรุงเทพมหานคร
[] เขตเมืองในจังหวัด.....
[] เขตชนบทในจังหวัด.....

4.2 อาชีพของพ่อ.....
 ตำแหน่งในอาชีพ.....
 อาชีพแม่.....
 ตำแหน่งในอาชีพ.....

4.3 ท่านคิดว่าฐานะเศรษฐกิจในครอบครัวของพ่อ/แม่ อยู่ในระดับใด
 รวยมาก รวย ปานกลาง
 ค่อนข้างจน จนมาก

5. การครอบครองทรัพย์สิน

5.1 ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวครอบครองบ้านหรืออาคารโดยวิธีใด
 เป็นเจ้าของโดยการรับมรดก มูลค่าปัจจุบัน บาท
 เป็นเจ้าของโดยการซื้อ มูลค่าปัจจุบัน บาท
 เป็นเจ้าของโดยการเช่าซื้อ มูลค่าปัจจุบัน บาท ค่าเช่ารายอื่น บาท
 บ้านพักราชการ/สวัสดิการ
 อยู่อาศัยฟรี
 เช่า อัตราค่าเช่า บาท/เดือน
 เช่าที่ดิน
 มีบ้านเป็นเจ้าของมรดก/ซื้อ-เช่าที่ดิน

5.2 ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวครอบครองที่ดินหรืออาคารอื่นๆอีกหรือไม่
 บ้านหรืออาคารหลังอื่นๆ มีมูลค่าปัจจุบัน บาท
 ให้ผู้อื่นเช่าในอัตราเดือนละ บาท
 ที่ดินในเขตเทศบาลจำนวน ไร่ มูลค่าประมาณ บาท
 ให้ผู้อื่นเช่าในอัตราเดือนละ บาท
 ที่ดินเพื่อการเกษตรจำนวน ไร่ มูลค่าประมาณ บาท
 ให้ผู้อื่นเช่าในอัตราเดือนละ บาท
 บ้านและที่ดินเพื่อการเกษตร
 ที่ดินในเขตเทศบาลและที่ดินเพื่อการเกษตร

5.3 มีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ในบ้านของท่านหรือไม่
 โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น
 แอร์คอนดิชัน เครื่องซักผ้า เตาแก๊ส
 เตาไมโครเวฟ เครื่องทำน้ำร้อนในห้องน้ำ โทรศัพทติดตั้ง
 โทรศัพทมือถือ รถยนต์ รถจักรยานยนต์

ก. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างของคนในชุมชน

1. ชื่อเสียง/เกียรติยศ

1.1 ท่านคิดว่าบุคคลที่คนทั่วไปยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากในสังคม/ชุมชนนี้มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเช่นไร.....

1.2 เหตุผลเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพิจารณาการมีชื่อเสียงของแต่ละบุคคลเพียงไร

(ตอบเพียง 1 ข้อเลือกในแต่ละเหตุผล) 1=สำคัญมาก 2=สำคัญ 3=ไม่สำคัญ

- เป็นผู้ที่มีตำแหน่งในอาชีพสูง (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีอาชีพในเครื่องแบบ (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีคนรู้จักมากในชุมชน (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี/ซื่อสัตย์ (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสังคม/ส่วนรวม (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีอำนาจ/บารมี/อิทธิพลสูง (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวยในชุมชน (1) (2) (3)

1.3 ถ้าเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ในชุมชน ท่านคิดว่าตัวท่านเองเป็นผู้มีชื่อเสียงเพียงไร

[] มาก [] ค่อนข้างมาก [] ปานกลาง

[] ค่อนข้างน้อย [] น้อย

1.4 โดยเปรียบเทียบแล้วท่านมีเจตนาใจของการมีชื่อเสียงสำหรับแต่ละเหตุผลในระดับใด

(ตอบเพียง 1 ข้อเลือกในแต่ละเหตุผล) 1=มาก 2=ปานกลาง 3=น้อย

- เป็นผู้ที่มีตำแหน่งในอาชีพสูง (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีอาชีพในเครื่องแบบ (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีคนรู้จักมากในชุมชน (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี/ซื่อสัตย์ (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสังคม/ส่วนรวม (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีอำนาจ/บารมี/อิทธิพลสูง (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวยในชุมชน (1) (2) (3)

2. ภูมิปัญญา

2.1 ท่านคิดว่าบุคคลที่คนทั่วไปยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาสูงในสังคม/ชุมชนนี้มีคุณสมบัติ

หรือคุณลักษณะเช่นไร.....
.....

2.2 เหตุผลเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพิจารณาการมีภูมิปัญญาของแต่ละบุคคลเพียงไร

(ตอบเพียง 1 ข้อเลือกในแต่ละเหตุผล) 1=สำคัญมาก 2=สำคัญ 3=ไม่สำคัญ

- เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง (1) (2) (3)
- เป็นผู้มีความสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของตนได้ดี (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่สามารถสั่งสอนแนะนำคนอื่นได้ (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวม (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีความฉลาดรอบรู้/มีความสามารถสูง (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่พูดหรือกล่าวอะไรแล้วคนหมู่มากเชื่อถือ (1) (2) (3)
- เป็นผู้ที่มีหน้าที่การงานสูงๆ (1) (2) (3)

